בעזרת השם יתברך

מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּכָל יוֹם אֶת שָׁלֹשׁ
הַלְּמוּדִים הָאֵלּוּ, בּוֹנֶה לְעַצְמוֹ

בַּ"ת
נִצְחִי

וְזֶה מַה־שֶּׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו לְעוֹלְמֵי
עוֹלָמִים וּלְנֵצַח נְצָחִים (אשר בנחל).

לִמּוּד יוֹמִי

בַּבְלִי יְרוּשַׁלְמִי תּוֹסְפְתָּא

בַּעֲרִיכָה מְפֹאֶרֶת מְנֻקֶּדֶת וּמְפֻסֶּקֶת

פרשת חיי שרה תשפ"ז

ד״יכל הקוד״ש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

ד״יכל הקוד״ש

ווילי׳אמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

ד״יכל הקוד״ש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

ד״יכל הקוד״ש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

ד״יכל הקוד״ש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

ד״יכל הקוד״ש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

ד״יכל הקוד״ש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נד״פס ע״י

קרן הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט״א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

דחזיין למעלה — שעומדות במקומן בסדר, אבל כל שעה רואות למעלה. חדר **למטה** — עלייה למעלה. **דקיימן למעלה** — בגובה המצות, שלא בשאר בני אדם. **וקיימן כסדרן** — כלומר, והיכן עומדות במקומן בסדר, אבל רואה את החדר את העליה, שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה. **בעינו** — "תבלול בעינו". דהוה ליה למכתב "דק תבלול", ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין. **איש עור** — מריבויא ד"איש". **עור** — משמע שנעשלו עיניו וליתנהו כלל. **מחסוריית** — שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת. **דק** = טייל"א, מחסרת המראה ואינו ניטל. **מבלבליתא** — לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור, ואינו מקצר המראית כלל. **משונייתא** — שמשונות במעמדן, כגון למעלה או למטה, או רואה חדר ועלייה באחת. **בהיותא** — דאינו רואה. **אתיא מאיש** — דהני חורור וחמים הקבועין בהיותא נינהו, ומפיק להו תנא דבריית"א מ"איש". **סבי שמש תני רב יוסף סני שמש** — ששונא את השמש, ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם. **חד מדיידהו וחד מדיין** — שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי, ועין אחת שלי. רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות. **שכבנא** = שגבינאי ארוכין ושוכבין על עיניו. **תרוטות** = עגולות. **וצירניות** = עגולות יותר מתרוטות. **דומעות** — מעט. **דולפות** — יותר מדומעות. **מורדות** — יותר מדולפות, כמו (משלי כז): "דלף טורד". **תנא אף הזוירין ולופין והתומין** — הוי מום. דמזורדן עיניו. **והא גבי מומין תני להו** — להאי תומין, מי הוי מום והא לא פסיל ליה מתניתין אלא משום מראית העין! **אישתייר גדדומי** — שרשין, לא הוי מום, אלא משום מראית העין. **משנה מאבריו** — כגון ידיו ורגליו ושוקיו. **צימם צימע** — במתניתין מפרש לה. **לפגום** — שכורות וסתומות. **גמרא עשר אמות** — קא סלקא דעתך באמה שלו. **בעל מום** — דגופו גדול מזרועותיו, דהא כל אדם אין גופו אלא שלש אמות באמתו. **באמה של קרש קאמינא** — דהיינו עשר אמה באמה של קרשים, דאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה, והא דאמרן בפירקא דלעיל (מ,א): אחת יתירה על של משה חצי אצבע — לאו בשל משה ממש קאמר, דוודאי של משה היתה יתירה מאד על אותה של קדש שתיקן משה. **באצבע קטנה** — אם חוטמו גדול לפי שאר אבריו יותר מדאי, כשיעור רוחב אצבע קטנה — הוי מום. היכי משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם הארוכין בגופן כמותו. **חיזוא** = אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה. **במקדש** — דלא הוי מום. **והצמח והצימם והצמע** — ומתניתין דחשיב להו באדם מומין, קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אחרן. **זכריותן** — היינו עצם התחוב בתוך הקרניים. זכרות הטלפים היינו עצם שבתוך הטלפים, דזו היא כף הרגל. **ואין נפגרין עליהם** — אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור — אינה נפדית בכר. דלא הוי מום גמור, אלא לאיפסולי. **ונפדית עליהן** — וקשיא לרב חסדא, דאמר: אין נפדין! **ברייתא דקתני בדעקור איעקורי** — קרנים ושרשי הזכרות, ונראית גומא בראש. **רב חסדא דאמרי איגומי** — נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארו. **ואיגום איגומי** — מי שייך בה אפילו פסולת **פרה** — אדומה. **יגור** = "יתחוך, כמו (דניאל ד) "גדרו אילנא". **תרומה יתירי** — האי (דקתני) יתחוך — מעילותי זכרותייהו. שיש בחודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם, ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות — יתחוך, אבל יותר מכאן פסולה.

משנה

אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. "שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה". מַה "שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה, שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה" אִילֵימָא, שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה - דְּחֲזוּ לְמַעְלָה, שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה - דְּחֲזוּ לְמַטָּה, עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה - דְּחֲזוּאי עֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה, הֵיינוּ רוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת? אֶלָּא: שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה - דְּקַיְימָן לְמַעְלָה, שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה - דְּקַיְימָן לְמַטָּה, עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה - דְּקַיְימֵי עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה. וְקַיְימֵי כְּסִדְרָן נְמֵי, וְרוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת. מְנָא הָנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנָן: "בְּעֵינוֹ" - כָּל מֵה שֶׁבָּעֵינוֹ, מִכָּאן אָמְרוּ: שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה, שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה, עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה, וְרוֹאֶה אֶת הַחֶדֶר וְאֶת הָעֲלִיָּה כְּאַחַת, אוֹ שֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵירוֹ וְאַחַר אוֹמֵר: "לִי רוֹאֶה". תָּנוּ רַבָּנָן: "עִוֵּר" - בֵּין סוּמָא בְּשְׁתֵּי עֵינָיו, בֵּין סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו; חֲרוּרוֹר וְהַמִּים הַקְּבוּעִין מִנַּיִן - תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ עִוֵּר". אָמַר רָבָא: לָמָּה לִי דִּכְתָב רַחֲמָנָא "אִישׁ" "עִוֵּר" "דַּק" "תְּבַלּוּל" "בְּעֵינוֹ" צָרִיכִי, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "עִוֵּר" - מִשּׁוּם דְּלֵיתְנְהוּ כְּלָל, אֲבָל חֲרוּרוֹר וְהַמִּים הַקְּבוּעִין דְּאִיתְנְהוּ בֵּיהּ - לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "אִישׁ". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "אִישׁ" - מִשּׁוּם דְּלָא קָא חֲזֵי כְּלָל, אֲבָל מַחְסוֹרֵיהּ בֵּיהּ - לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "דַּק". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "דַּק" - מִשּׁוּם דְּמַחְסַרְן, אֲבָל מְבַלְבְּלִיתָא - לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "תְּבַלּוּל". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "תְּבַלּוּל" - מִשּׁוּם דְּמְבַלְבְּלָן, אֲבָל מִשּׁוּם מְשַׁנְיָיתָא - לָא, כְּתַב רַחֲמָנָא: "בְּעֵינוֹ". אָמַר רָבָא: הִלְכָךְ, כָּל מַחֲמַת בַּהֲיוֹתָא - אָתְיָא מֵ"אִישׁ", מַחְסוֹרֵיהּ - מִ"דַּק", מְבַלְבְּלִיתָא - מִ"תְּבַלּוּל", מְשַׁנְיוֹתָא - מִ"בְּעֵינוֹ". "סְבֵי שַׁמָּשׁ". תָּנֵי רַב יוֹסֵף: סָנֵי שַׁמָּשׁ. "זַגְדְּיָין". מַחֲזֵי רַב הוּנָא: חַד מִדְּיָדִין וְחַד מִדִּיהֵיהוּ, וְאִיקְפַּד רַב יְהוּדָה. מַיְתִיבִי: "שַׁכְבָּנָא - שֶׁגְּבִינָיו שׁוֹכְבִים, וְגַדּוּפִי - אֲחָד שָׂחוֹר וְאֶחָד לָבָן"! - תָּנָא, כָּל זוֹגֵא דְּלָא שָׁוֵי לַחֲבֵרֵי - "וַגְדּוּם" קָרֵי לֵיהּ. "הַיְצִרְן". עֵינָיו תְּרוּטוֹת וְצִירָנִיּוֹת, דּוֹמְעוֹת דּוֹלְפוֹת מוֹרְדוֹת. תָּנָא: הַזְּדִיר וְהַלּוֹפִין וְהַתֹּמִיר. זְיָר - דְּמַזְרֵי עֵינֵיהּ, לוֹפִין - דִּנְפִישִׁין זִיפֵי, תָּמִיר - שָׂחְמוּ זִיפִין. וְהֵנֵי גַּבֵּי מוּמֵי תָּנוּ לְהוּ וְהַתְנַן: שֶׁנִּשְׁרוּ רִיסֵי עֵינָיו פָּסוּל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן! - לָא קַשְׁיָא, הָא - דְּאִשְׁתְּיוּר גַּדְּמֵי, הָא - דְּלָא אִשְׁתְּיוּר גַּדְּמֵי. **משנה עֵינָיו גְּדוֹלוֹת כְּשֶׁל עֵגֶל אוֹ קְטַנּוֹת כְּשֶׁל אָוֶז. גּוּפוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו, אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו. חוֹטְמוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו. הַצּוֹמֵם וְהַצּוֹמֵעַ. אֵיזֶהוּ צוֹמֵעַ - כָּל שֶׁאָזְנָיו קְטַנּוֹת, וְהַצּוֹמֵם - כָּל שֶׁאָזְנָיו דּוֹמוֹת לִסְפוֹג. שֶׁתְּחִלָּתָן עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה - הֲרֵי זֶה מוּם, וְשֶׁנִּשְׁרוּ שִׁנָּיו - פָּסוּל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. **גמרא** אָמַר רַב: מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָשָׂר אַמּוֹת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּכְרֹשׁ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן", מִי פָּרְשׂוּ - מֹשֶׁה רַבֵּינוּ פָּרַשׂ, וּכְתִיב: "עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ". אָמַר לֵיהּ רַב שִׁימִי בַּר חֲיָיא לְרַב: אִם כֵּן עֲשִׂיתוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּעַל מוּם, דִּתְנַן: גּוּפוֹ גָּדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו! אָמַר לֵיהּ: שִׁימִי, בְּאַמָּה שֶׁל קֶרֶשׁ קָאָמַר. "חוֹטְמוֹ גָּדוֹל" כו'. תָּנָא: כְּאֶצְבַּע קְטַנָּה. "הַצּוֹמֵם וְהַצּוֹמֵעַ". תָּנָא: אַף הַצּוֹמֵם. לָא הָווּ יָדְעֵי רַבָּנַן מַאי "צִימֵם", שָׁמְעוּ לְהָהוּא טַיָּיעָא דַּהֲוָה קָאָמַר: "מַאן דְּבָעֵי צִימֵם", וְאִישְׁתַּפַּח גַּרְיָא חֵיזוּא. אָמַר רַב חִסְדָּא: עֵז שֶׁאֵין לָהּ קְרָנַיִם, וְרָחֵל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרָנַיִם - כְּשֵׁרִים לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוּמִין וְאֵינָן כְּמוּמִין, וְשׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם בְּמִקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, וְאֵלּוּ הֵן: עֵז שֶׁאֵין לָהּ קְרָנַיִם, וְרָחֵל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרָנַיִם, וְהַצּוֹמֵם וְהַצּוֹמֵעַ. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אַמֵּימָר: נִטְּלוּ קַרְנוֹתָן וְזִכְרוֹתָן עִמָּהֶן - פְּסוּלָה, וְאֵין פּוֹדִין עֲלֵיהֶם; נִטְּלוּ טְלָפַיִם וְזִכְרוֹתָם עִמָּהֶן - פְּסוּלִין, וְנִפְדִּין עֲלֵיהֶם. מֵיתִיבִי: נִטְּלוּ קַרְנַיִן וְטְלָפַיִן וְזִכְרוֹתָן עִמָּהֶן - פְּסוּלִין וְנִפְדִּין עֲלֵיהֶן! - לָא קַשְׁיָא, הָא - דְּאִיתְעֲקוּר אִיתְעֲקוּר, הָא - דְּאִיגּוּם אִיגּוּמֵי. - וְדִיאִיגּוּם אִיגּוּמֵי פְּסוּל מִדְּרִימְנְהוּ: פָּרָה שֶׁקָּרְנֶיהָ טְלָפֶיהָ שְׁחוֹרִים - יָגוּר! תְּרוּמָה יְתִירִי: מַעֲלוֹתֵי זְכִירוֹת.

מחוי רב הונא חד מדידהו — פירוש: רב יהודה שהיה לפניו. פירש בקונטרס שהיו עיניו משונות, ולא פירש במה היו משונות. ורבינו תם מפרש, דרב יהודה אריך בדורו הוה, דאמר בפרק "המפלת" (נדה כד.ב). ורב הונא איניש גרגא הוה, כדאיתא במסכת תעניות פרקא דחסידים, ומשום הכי לא היו עיניו נכרות קטנות כל כך משל סתם בני אדם, אבל משל רב יהודה היו נכרות, שהיו גדולות הרבה, ולכך הקפיד רב יהודה. והיינו שינוי, דעינו אחת גדולה ואחת קטנה. ואף על גב דלא הוי מומא לענין אחזלי עבדה, עד שתהא גדולה כשל ענל או קטנה כשל אווז, מכל מקום אין זה שוה בזרעו של אחרן. **עיניו** תרוטות — פירש בקונטרס: עגולות, כמו "כי תרוטה" בסנהדרין (קו) גבי לבנה. ר"צירניות" פירש בקונטרס: עגולות יותר מתרוטות. ותימה: כיון דתנא קילתא — כל שכן חמירתא! ובענין זה קשה גבי דתנא: דומעות דולפות וטורדות, דולפות יותר מדומעות, וטורדות יותר מדולפות. ושמא איצטריך למיתני כולהו, לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא, אלא משום דאין שוה בזרעו של אחרן.

ואין

ואין שותין מים בפני רבים — פירש בקונטרס: דרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ושתיה. והא דאמר בסוף "כיצד צולין" (פסחים פו,ב) דרב הונא בריה דרב נתן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיו, ראמור התם: "כלה" תנן, משמע התם שדרך לשתות בפני רבים בלא חזרת פניו — היינו בשעת שמחה דכלה. ובהלכות דרך ארץ אמרינן דברבים הופך פניו לצד אחר ושתה מים.

נראה דנקט מים לפי שאין רגילין לשתות כולן מים אלא הצמא בלבד, אבל שאר דברים רגילין לשתות יחד. ורבינו תם אומר, דהכי קאמר: דאפילו לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים — לא ליהוי צנוע להטיל מים, שמא ימתין ויסתכן. **אימתי** לא יהיה בר עקר ועקרה בזמן שבבהמתך — תימה: היאך יכולין להשים עצמן כבהמה בהטלת מים? שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק שלש פרסאות, דאמרינן בפרק בתרא דיומא (עה,ב) דאין נפנים לא בצדיהם ולא לפניהם אלא לאחוריהם. והיינו אפילו בקטנים, דבפרק "מי שמתו" (ברכות כה,א) מוקמא "ויתד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת" וגו' בקטנים!

שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך כבהמה — פירש בקונטרס: שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בנים. ונראה דלכל תפלה קאמר, דאמר: שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה, דכתיב: "אדם ובהמה תושיע ה'", ובמי שמשים עצמו כמי שאינו, כדכתיב (איוב כו): "תולה ארץ על בלימה" (חולין פט,א).

לא ישתין אדם מים לא על (גבי) [כלי] חרס ולא על גבי מקום קשה — הנך חומרות דוקא בבבל, כדאמר טעמא — משום דהני מודרי דבבל מהדרי מיא לעיסם שעל נהר פרת, דדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיסם. דפרת מתערב בכל מימות שבעולם, כדאמר לקמן בפרק תשיעי (נה,א): הנודר ממימי פרת — אסור בכל מימות שבעולם. ואפילו עינאתא דמדליא, אמרינן לקמן דהנהו סולמי דפרת נינהו. ובסוכה (נג,א) נמי אמרינן, דכרינן פורתא ונבעי מיא — הנהו סולמי דפרת הוו. ואף על גב דסולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם — אין לאסור אלא שבבבל, כדפרישית, שדרך הילוכו של פרת מתערב בעין עיסם. והוה משמע מכאן דפרת הולך מבבל לארץ ישראל. אבל שאלתי לאחד מארץ ישראל, ואמר לי שיורד מארץ ישראל לבבל. וכן מוכח לקמן בפרק תשיעי (נה,ב) דאמרינן: מוטר במערבא — סהדא רבא פרת. וכן פירש שם בקונטרס. וזהו דוחק לומר דאפילו הולך מבבל לארץ ישראל ניכר, כשגדל הנהר מחמת רוב נשמים ומהרבה הנהר לאחוריו מתוך רבוי המים. **האי** איתיה לא תיקום להדיא באפי ינוקא — אף על גב שאינה מגלה עצמה, אינה חוצפא בשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה, דהא אין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים, כדמוכח בפרק "מי שמתו" (ברכות כג,ב).

לידי הדרוקן כו' לידי ירקון — משמע דהדרוקן וירקון תרי מילי נינהו. ומיהו, נראה שהם ענין אחד, דאמרינן ביבמות (ס,ב): העבירהו לפני ציץ, כל שראויה לביאה — פניה מורקות, דאמר: סימן לעבירה — הדרוקן. בעל

משנה דדין שוכבין — גדולים. **נכפה** — נופל מחמת חולי. **אחת לימים** — שאינו נופל אלא פעם אחת לימים, שתבא לזמן קבוע. **ריח קצירה** — ריח שד. **מאושבן** — ביציו גדולים. **בעל נבר** — גידו גדול. **גמרא** **ואין שותין מים** — דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה. אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע, שמא ימתין ויסתכן.

משנה דדין שוכבין כְּשֵׁל אִשָּׁה, כְּרֵיסוֹ צָבָה, טִיבּוּרוֹ יוֹצֵא, נִכְפֶּה אֲפִילּוּ אַחַת לְיָמִים, רִיחַ קָצִירָה בָּאָה עָלָיו, הַמְאוּשְׁבָּן, וּבַעַל גֶּבֶר. **גמרא** אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: מַשְׁתִּינִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים וְאֵין שׁוֹתִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים. וְתַנָּיָא נָמֵי הָכִי: מַשְׁתִּינִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים, וְאֵין שׁוֹתִין מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים; וּמַעֲשֶׂה בְּאָחָד שֶׁבִּיקֵּשׁ לְהִשְׁתִּין מַיִם וְלֹא הִשְׁתִּין, וְנִמְצָא כְּרֵיסוֹ צָבָה. שְׁמוּאֵל אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ בְּשָׁבְתָּא דְּרִקְלָא, נָגְדוּ לֵיהּ גְּלִימָא. אָתָא לְקַמֵּיהּ דַּאֲבוּהּ, אָמַר לֵיהּ: אֵתֵי לָךְ אַרְבַּע מְאָה זוּזֵי וְזִיל אַהֲדַר עוֹבָדָא; אֵת - דְּאִפְשָׁר לָךְ, דְּלָא אֶפְשָׁר לֵיהּ - לִיסְתְּכַן. מַר בַּר רַב אַשֵׁי אִיצְטְרִיךְ אַגּוּדָּא נַמְלָא, אַשְׁתִּין, אָמְרוּ לֵיהּ: תֶּמְתָּךְ קָאָתֵינָא! אָמַר לְהוּ: בְּאוּדְנָהּ. וְתִיפּוֹק לִי מִשּׁוּם עַלָּקָא - בְּשׁוֹתֵת. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁנֵי נְקָבִים יֵשׁ בְּאָדָם, אֶחָד מוֹצִיא שָׁתֶן וְאֶחָד מוֹצִיא שְׁכֵבַת זֶרַע, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה אֶלָּא כְּקַלִּיפַּת הַשּׂוּם, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם נִצְרָךְ, אִם נִקְּבוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה - נִמְצָא עָקָר. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב "לֹא תְהְיֶה בְּךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבְבְהֶמְתֶּךָ" אֵימָתַי לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר - בְּזְמַן שֶׁ"בִּבְהֶמְתֶּךָ". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר - מִן הַתַּלְמִידִים, וַעֲקָרָה - שֶׁלֹּא תְהֵא תְּפִלָּתְךָ עֲקוּרָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם, אֵימָתַי - בְּזְמַן שֶׁאַתָּה מֵשִׂים עַצְמְךָ כִּבְהֵמָה. אָמַר רַב פָּפָּא: לֹא יַשְׁתִּין אָדָם מַיִם לֹא עַל כְּלִי חֶרֶס, וְלֹא עַל מָקוֹם קָשֶׁה; דְּאָמַר רַב: הָנֵי מָרוֹרֵי דְּבָבֶל מְהַדְּרִי מַיָּא לְעֵין עֵיסָם. אָמַר אַבַּיֵי: הָא אֵיתֵיהּ לָא תְּקוּם לְחַדְיָא בְּאַפֵּי יְנוּקָא, אֲנָקָא - לֵית לָן בָּהּ. תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַמּוּד הַחוֹזֵר - מֵבִיא אָדָם לִידֵי הִרְהוּר, סִיחוֹן הַחוֹזֵר - מֵבִיא אָדָם לִידֵי יְרָקוֹן. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוֹנָא, אָמַר רַב קַטִּינָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דָּם רַבָּה - שְׁחִין רַבָּה, שִׁכְבַת זֶרַע רַבָּה - צָרַעַת רַבָּה, צוֹאָה רַבָּה - הִרְהוּרָן רַבָּה, מֵי רַגְלַיִם רַבִּין - יְרָקוֹן רַבָּה. "רוּחַ קַדְּרוּת בָּאָה עָלָיו". "מַאי נִינְהוּ? תָּנָא: רוּחַ בֶּן נָפְלִים בָּאָה עָלָיו. "הַמְאוּשְׁבָּן וּבַעַל גֶּבֶר". תָּנָא: מְשׁוּבָּן - בַּבְּצִיעִים, וּבַעַל גֶּבֶר - בַּגִּיד. תָּנָא: מְשׁוּבָּן - זֶה הַקַּיָּן, הַגַּרְגְּתָן - בַּעַל קוֹק, קַיָּן - בַּבְּצִיעִים, גַּרְבְּתָא - בַּגִּיד. וְעַד כַּמָּה מַחֲוֵי רַב יְהוּדָה: עַד רְכוּבָה. תָּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: עַד רְכוּבָה - פָּסוּל, לְמַעְלָה מִן רְכוּבָה - כָּשֵׁר. אִיכָּא דְּאָמְרִי: עַד רְכוּבָה - כָּשֵׁר, לְמַטָּה מִן הָרְכוּבָה - פָּסוּל. **משנה** בִּיצִים, אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת, הֲרֵי זֶה "מְרוֹחַ אִשָּׁה" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּימּוֹחוּ אֲשָׁכָיו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁרוּחַ בָּאֲשָׁכָיו. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: כָּל שֶׁמַּרְאֵי חֻשּׁוּכִין. **גמרא** קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הָא "חֲסַר אִשָּׁה" מֵיבָּעֵי לֵיהּ! תָּנֵי: שֶׁנִּמְרְחוּ אֲשָׁכָיו. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא: הַאי "מְרוֹחַ אִשָּׁה" מֵיבָּעֵי לֵיהּ! תָּנֵי: שֶׁהֲרוּחַ בָּאֲשָׁכָיו. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס: הַאי "רוּחַ אִשָּׁה" מֵיבָּעֵי לֵיהּ! תָּנֵי: שֶׁמַּרְאֵיהֶן חֻשּׁוּכִין; קָסָבַר: גּוֹזְעִין וּמוֹסִיפִין וְרוֹחְשִׁין. - הֵיינוּ כּוּשִׁי! - רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס לָא תָּנֵי כּוּשִׁי. **משנה** מְקִישׁ בְּקֻרְסוֹלָיו וּבְאֹרֶכְבּוֹתָיו, בעל

דהא מ"ם ד"מרוח" משמשת היא. **גורעין וחוזרין ומוסיפין** — גורעין חי"ת מ"מרוח", ואלף מ"אשר", ומוסיפין ח' במקום אלף על "אשר", ואלף במקום חי"ת על "מרוח", והוי "מרואו חשך". **היינו כושי** — וכושי בהדיא קתני מתניתין (בבורות מה,א) הכושי והגיחור. **משנה** המקיש בקרסוליים — שארכבותיו עקומות לחרץ וקרסוליו לפנים, ונוקשין זה לזה כשדוה מהלך. ובארכבותיו היינו איפכא, שרגליו עקומות לחוץ ומרחיק זה מזה, עד שארכבותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו.

איצטריכא ליה — להטיל מים. **בשבתא דרינלא** — שלשים יום קודם הרגל, דשואלין ודורשין בהלכות הרגל, דאמרינן במגילה (ד,א), **נגדו ליה גלימא** — פרסו אותה לבין השמשות. **אהדר עובדיה** — דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות. **את דאפשר לך** — לפרוש סדין לפי שחשוב אתה. **ואי ליצטרך אינש אחריניה דלא אפשר ליה** — וימתין עד שילבו העם, ויסתכן, ויהא עקור. **תמתך** — חמותך. **באודנה** — אפילו בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין, וכל שכן בפניה. **ותיפוק לי משום עלקא** — דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה, ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה, שקורין שנשוא"ה, לפיכך צבה כריסו! **בשותת** — שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן, אלא שותת טיפין טיפין, דרדרי מחמת עיבוי שתן הוה ליה. **בזמן שבבהמתך** — שתשים עצמך כבהמה, שלא תהא צנוע בהטלת מים. **שלא תהא תפלתך עקורה כו'** — וכשתתפלל [על בנים] תהא נשמעת תפלתך. **כבהמה** — שלא תמתין מלהטיל מים. **לא על (גב) כלי חרס** — בתוך עביט של מימי רגלים. לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך לדם, ונהרות בבל הולכין (ומתעבין) [ומתערבין] בעין עיסם כדמפרש. **ולא על מקום קשה** — שאינן בולעין, ויצפין על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר. **ואמר רב הנך מדורי דבבל** — מקומות מדרון שבבבל. **מהדרי לעין עיסם** — שבו כהן גדול טובל ביום הכפורים, כדאמרינן במסכת יומא בפרק שלישי (לא,א). **לא תיקום להדיא באפי ינוקא** — כשהיא מטלת אל תעמוד ממש כנגד התינוקות, דחוצפתא היא. **[אגיסא]** — אם לצד אחר, שאין משתנת בפני התינוק — ליית לן בה. **עמוד** = גדולים. **הדרוקן** = חולי מעיים. **סילון** = קטנים. **דם רבה שחין רבה** — המרבה דם, שאינו מקיז — מרבה שחין. **שכבת זרע רבה** — מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו — מרבה צרעת. (נאלח) רוח שטות על ידי שד זהו בן נפילים, נויישו"ן. **הקיין** — היינו "משובך". **הגרבתן** — היינו מין בעל גבר. **בציעים** — שביצין גדולים. **בניד** — שגידו גדול. **ועד כמה** — יגדל הגיד שיהא פסול. **משנה** **שנמרחו אשכיו** — שנימוחו ביציו. **שהרוח באשכיו** — שביציו נפוחים. **שמראי חשוכים** — שהוא שחור ככתוש. ולא בביצים משתעי כלל. **גמרא** **קשיא ליה לרבי ישמעאל** — כלומר, להכי פליג רבי ישמעאל אתנא קמא — משום דקשיא ליה: אם כן, דבשאין לו ביצים מישתעי קרא "חסר אשך" מיבעי ליה! **תני שנמרחו אשכיו** — להכי תני רבי ישמעאל: שנמרחו אשכיו. **מכורח אשך מיבעי ליה** — בעל

בעל הפיקין והעיקל – כדמפרש. וקמפרש עיקל ברישא – כל שהוא מקיף פרסותיו, כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו, ואין ארכובותיו נוקשות זו לזו, שנוקמות בלפי חוץ. **פיקה יוצאה מגודלו** – חתיכת בשר עגול בפיקה יוצאה מגודלו. **עקיבו יוצאה לאחריו** – כדמפרש בגמרא, ששוקו עומד באמצע רגלו, שחצי הרגל עומד בפנים וחצי לאחור. **רחבות כשל אווז** – שקלושות הן כשל אווז, ואין ארכן יתר על רחבן. **עד הפרק** – פרק האמעי. **למטה מן הפרק** – דהיינו ליצד הצפורן, שמחוברין כולן וחתכה שיהו מסולקים — כשר. **יתירה** – אצבע יתירה. **אם יש בה עצם פסול** – הואיל וחתכה, שהרי הוא מחובר אבר שנמצא בו. ואם לאו – כשר, דלא חשיב אלא תלתול בעלמא. **שש שש עשרים וארבע** — מפרש לגבי קרא בגמרא אמאי נקט להו, ומתניתין לישנא דקרא נקט. **גמרא הקישן** — היינו המקיש בקרסוליו. **והעיקל והקילבן** — היינו פיקה יוצאה מגודלו. **בעל הפיקין והשונפנר** — גרסינן. **כפתות הרבה** — שאיסתמרא שלו שקורין קביל"א גדולה מאד. **טרייפה** — קלושטנב"א. "למעלה" דבריית"א — "למטה" דמתניתין. **וכנספרת על גב היד** — שנספרת עם שאר האצבעות, שעומדת בשורתן — בההיא קתני מתניתין דחשיב אבר. **אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן** — רבותא נקט, אף על גב דאין בה צפורן — חשיב אבר, אם נספרת על גבי היד. **ממא במגע ובמשא ובאהל** — וכגון שיש בה בשר קצת, ולא כזית. דאי הוה בה כזית בשר, אפילו אינה נספרת או אין בה עצם — נמי הוה מטמא באהל, דהא כזית מן המת מטמא באהל. ואי לא הוה בשר כלל, אפילו נספרת נמי דחשיב אבר — לא מטמא באהל, דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב. אבל השתא דאיכא מקצת בשר — מטמא אף על גב דליכא כזית, והואיל ונספרת על גב היד, דחשיב אבר. דהכי אמרינן במסכת נדה בפרק "יוצא דופן" (מג,ב): האברים אין לחם שיעור, אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת. **ועולה למנין מאה עשרים וחמשה** — אם אין בה בשר עולה למנין מאה עשרים וחמשה, דזהו רוב מנין אברי המת. דאברי המת מתאימים ארבעים ושמונה, ורוב מנינו של מת מטמא באהל. ובנספרת, דאי לא קיימא בשורת האצבעות — לא חשיב אבר, והואיל ואין בה צפורן. **רבינו הגדול** — רב. **ואינה ממאה באהל** — ובאינה נספרת — כדמפרש, דאיכא תרתי לגריעותא: אין בה צפורן, ואינה נספרת. אבל יש בה צפורן — מטמאה, ואף על גב דאינה נספרת. והכי תנן בפרק "בא סימן" (נדה מט,א). **כדברי נביאות** — שאין צריכין ליתן טעם לנובאתן, לפי שבלא טעם שומעים להם, כך הם לא נתנו טעם לדבריהם. **ואף על פי שאין כהם רובע הקב טמאים** — באהל. וגבי אהלות תנינן לה. **הואיל ורוב גובהו בגדול** — דזהו רוב הגובה באדם גדול, שאינו נמך באברים, דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש. דלגבי בנין המת לא חשיב ראשו בבריית' דאהלות, דקתני: איזהו בנינו — השוקיים והירכיים הגוף והשדרה. נוסח אחר: "הואיל ורוב בנינו בגודל" גרסינן, והכי לישנא דתוספתא. בגודל = בגובה. **מנינא אתא לאשמועינן** — בתמיה, דכיון דמאתים ארבעים ושמונה אברים — פשיטא דרובא הוי מאה עשרים וחמשה! **חסר שאין בו אלא מאתים** — שנברא חסר בכל יד ובכל רגל שתי אצבעות, ובכל אצבע יש שש עצמות, כך מפרש במסכת אהלות — הרי חסר מן האצבעות ארבעים ושמונה, ולא נשתיירו אלא מאתים. ויתר שיש בו מאתים שמונים ואחד — כגון אשה שנבראת יתירה ארבע אצבעות בכל יד ורגל, והרי ארבע אצבעות יתירות הוי עשרים וארבע עצמות יותר. ובאשה יש שני צירין ושני דלתות ומפתח, כדאמרינן לקמן — הרי עשרים ותשעה אברין יותר. הוסיפון על מאתים ארבעים ושמונה, ותמצא מאתים שבעים ושבעה. וארבעה הנותרות לא ידענא היכי מתרמי, דדאי אין בכל אצבע אלא שש עצמות סך הכל, לא שורש ולא ענף. והכי מפרש באהלות. **כולן עולין למנין מאה עשרים וחמשה** — כל אלו יתירין חשובין לאברים, ועולין למנין מאה עשרים וחמשה. דשמעינן מינה, דאף על גב דמאה עשרים וחמשה לא הוי רובא דידיה, דהא מאתים שמונים ואחד הילו — אפילו הכי הוי מאה עשרים וחמשה רובא. וגבי חסר נמי, אף על גב דהוי רובא דידיה [מאה ואחד], אפילו הכי לא חשיב רובא אלא מאה עשרים וחמשה. **צירין** — קרדונ"ש. **לרבי עקיבא** — מפתח הוו להו מאתים חמשים ושלשה. וקשיא לתלמידי רבי ישמעאל, דלא מצאו אלא מאתים חמשים ושנים. **איידי דתנא** — דמפתח. **איתמוחי איתמח מחמת שליקה. ובולן** — כל היתירין הללו שבאשה, אין מטמאין באהל, האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת. **צירי בשר** — תירוצא הוא. לא חשיב אבר בלא עצם.

ושית

בעל הפיקין שיש לו כסותת הרבה — פירש בקונטרס: שאיסתוורא שלו שקורין קביל"א גדולה. ובערוך פירש: שפרסתו גבוהה, ויש בשר הרבה לצד ראש הרגל ובעקב, ואמצעית שלו כמין כיפה. ולשון כסותת משמע בפירושו, דאיירי בבשר ולא בעצם. כי ההיא דבראשית רבה, דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא: [עשה] לו כסותת, מה שאין בן לבהמה.

עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו' — מדפריך עליה משמע דלאו לשבח קאמר ליה דברי נביאות. ופרק קמא דבבא בתרא (יב,א) משמע דקאמר לענין חשיבות, דמייתי עלה ההיא ד"אף על פי [שניטלה] נבואה מן הנביאים". ובסוף "כיצד מעברין" (ערובין ס,ב) דבור המתחיל אין] פירשתי.

ובשאר

בעל הַפֵּיקִים, הָעֵיקֵל. אֵיזֶהוּ הָעֵיקֵל - כָּל שֶׁהוּא מְקִיף פַּרְסוֹתָיו וְאֵין אַרְכֻּבוֹתָיו נוֹקְשׁוֹת זוֹ לָזוֹ, פֵּיקָה יוֹצֵא מִגּוּדָלוֹ, עֲקֵיבוֹ יוֹצֵא לַאֲחוֹרָיו, פַּרְסוֹתָיו רְחָבוֹת כְּשֶׁל אַוָּז, אֲצְבָעוֹתָיו מְרֻבָּבוֹת זוֹ עַל זוֹ, אוֹ קְלוּטוֹת לְמַעְלָה עַד הַפֶּרֶק - כָּשֵׁר, לְמַטָּה מִן הַפֶּרֶק וַחֲתָכָהּ - כָּשֵׁר. הָיְתָה בָּהּ יְתֵרֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם - פָּסוּל, וְאִם לָאו - כָּשֵׁר. יֶתֶר בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו שֵׁשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְאַרְבַּע - רַבִּי יְהוּדָה מְכַשִּׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. הַשּׁוֹלֵט בְּשִׁתֵּי יָדָיו - רַבִּי פּוֹסֵל, וַחֲכָמִים מְכַשִּׁירִין. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: "שֶׁבֶר רֶגֶל" - אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבֶר רֶגֶל, מִנַּיִן לְרִבּוֹת הַקִּישִׁן וְהָעֵיקֵל וְהַקִּילְבָּן תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל". תָּנָא: בַּעַל הַקִּיפּוֹיִן וְהַשּׁוֹנְפָּנִר. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בַּעַל הַקִּיפּוֹיִן - שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּסָתוֹת הַרְבֵּה, שׁוֹפְנָר - שֶׁאֵין לוֹ כְּסָתוֹת כָּל עִיקָּר. "פֵּיקָה יוֹצֵא מִגּוּדָלוֹ וַעֲקֵיבוֹ יוֹצֵא לַאֲחוֹרָיו". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שׁוֹקוֹ יוֹצֵא בְּאֶמְצַע רַגְלוֹ. "פַּרְסוֹתָיו רְחָבוֹת כְּשֶׁל אַוָּז". אָמַר רַב פָּפָּא: לָא תֵּימָא דְּטַרְפָה וְלָא סְרִיקָא, אֶלָּא בֵּינַיִם דְּטַרְפָה אַף עַל גַּב דְּסְרִיקָא. "אֲצְבָעוֹתָיו מְרֻבָּבוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ אוֹ קְלוּטוֹת". תָּנוּ רַבָּנָן: "שֶׁבֶר יָד" - אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבֶר יָד, אֲצְבָעוֹת מְרֻבָּבוֹת לְמַעְלָה אוֹ קְלוּטוֹת לְמַטָּה מִן הַפֶּרֶק וַחֲתָכָן. - וְהָאָמְרַתְּ כְּשֵׁרוֹת! - אֶלָּא: וְלֹא חֲתָכָן, מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ שֶׁבֶר יָד". "הָיְתָה בּוֹ יְתֵרֶת וַחֲתָכָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם - פָּסוּל, וְאִם לָאו - כָּשֵׁר". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁנִּסְפֶּרֶת עַל גַּבֵּי הַיָּד. תָּנוּ רַבָּנָן: יְתֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֶצֶם, וְאֵין בָּהּ צִפּוֹרֶן - מְמֻמָּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וּמְטַמָּא בְּאֹהֶל, וְעוֹלָה לְמִנְיַן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּבְנִסְפֶּרֶת עַל גַּבֵּי הַיָּד. אָמַר רַב חִסְדָּא, דְּבָר זֶה רַבִּינוּ הַגָּדוֹל אָמְרוֹ, הַמָּקוֹם יְהֵיהּ בְּעֶזְרוֹ: יְתֵרֶת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֶצֶם וְאֵין בָּהּ צִפּוֹרֶן - מְטַמָּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, וְאֵין מְטַמָּא בְּאֹהֶל. אָמַר רָבָה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וּבְשֶׁאֵינָהּ נִסְפֶּרֶת עַל גַּבֵּי הַיָּד. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲשׂוּ דִּבְרֵיהֶם כִּדְבָרֵי נְבִיאוּת; מַה נְּפָשָׁךְ, אִי אֲבָר הוּא - בְּאֹהֶל נַמִּי תְּסַמֵּא, וְאִי לָאו אֲבָר הוּא - בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא נַמִּי לָא לִיטַמֵּי! אָמַר רַב הוּנָא בַּר נָתָן: מִשְׁמֵיהּ דְּרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָּא: מִשּׁוּם עֶצֶם כַּשְׂעוֹרָה נֶגְעוּ בָּהּ. רַב פָּפָּא אָמַר: גְּזֵירָה שֶׁאֵינָהּ נִסְפֶּרֶת אַטּוּ נִסְפֶּרֶת. - אִי הָכִי, שֶׁאֵינָהּ נִסְפֶּרֶת - בְּאֹהֶל נַמִּי תְּסַמֵּא! - עֲבַדוּ רַבָּנָן הֶיכֵּירָא, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִישְׁרְפוּ עֲלַיְיהוּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים. תָּנֵן הָתָם: רוֹב בְּנֵינוּ וְרוֹב מִנְיָנוּ שֶׁל מֵת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ רוֹבַע - מְטַמֵּא. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ רוֹב בְּנֵינוּ - שְׁנֵי שׁוֹקַיִם וְיֶרֶךְ אֶחָד, הוֹאִיל וְרוֹב גּוֹבְהוֹ בִּגְדוֹל. אֵיזֶהוּ רוֹב מִנְיָנוּ - מֵאָה וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַבְקָא: תָּנָא מִנְיָנָא אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן - קָא מַשְׁמַע לָן בִּדְתַנְיָא: חֶסֶר שָׁאֵין בּוֹ אֶלָּא מֵאתַיִם, וְיֶתֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאתַיִם וּשְׁמוֹנִים וְאֶחָד - פּוֹעֵל עוֹלִין לְמִנְיַן מֵאָה וְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה; זִיל בָּתַר רוּבָּא דְּאִינָשֵׁי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידִיו שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁשִּׁלְּשׁוּ וְזֹנָה אַחַת שֶׁנִּתְחַיְּבָה לְהָמִית, בָּדְקוּ וּמָצְאוּ בָּהּ מֵאתַיִם וַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם. אָמַר לָהֶם: שָׁמְעָה בְּאִשָּׁה בִּדְקְתֶם, שֶׁהוֹסִיף לָהּ הַקָּבּוּב שְׁנֵי צִירִים וּשְׁנֵי דְּלָתוֹת! תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כֹּשֶׁם שֶׁצִּירִים לַבַּיִת - כָּךְ צִירִים לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְתַחְבֹּרֶת וְתֻלַּד כִּי נָהֲפְכוּ עָלֶיהָ צָרֶיהָ". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כֹּשֶׁם שֶׁדְּלָתוֹת לַבַּיִת - כָּךְ דְּלָתוֹת לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כֹּשֶׁם שֶׁמַּפְתֵּחַ לַבַּיִת - כָּךְ מַפְתֵּחַ לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ". לְרַבִּי עֲקִיבָא קַשְׁיָא דְּתַלְמִידֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל! - דִּלְמָא אַיְידֵי דְּזִוְּגָרָא - אַתַּמּוּחֵי מִתְּמַח. אָמַר רַב: זְכוּיָּן אֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל" - דָּבָר הַשָּׁוֶה לְכָל אָדָם. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וּבְאִישׁ לֵיכָּא וְהָכְתִיב: "צִירִים אֲחָזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלֵדָה"! - צִירֵי בָּשָׂר. - וְהָכְתִיב: "אֲדַבֵּרָה אֶהֱפְכֵה צִירָי"! - הָכָא נַמִּי צִירֵי בָּשָׂר. הָכֵי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי - מְאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה הֵיכִי מְשַׂכְּחַת לָהּ לֹא בְּאִישׁ וְלֹא בְּאִשָּׁה?

"יתר

תוספות

ובשאר דברים המשכרים ודלא כרבי יהודה — הא דתניא בסוף פרק קמא דזבחים (יד,ב): זה ואונן ושיכור ובעלי מום — בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול, יש לתמוה: אמאי נקט שיכור? הוה ליה למימר: שתויי יין ופרועי ראש! ואומר הרחם רבי חיים כהן נשמתו עדן, דמיירי בשאר דברים המשכרים, וכרבי יהודה, דמחיל עבודה, כדמוקמינן שיכור דהכא בשאר דברים המשכרים.

הניחא למאן דאמר צריך לפרט כו' — פלוגתא היא דרב נחמן ורב פפא בפרק "השולח" (גיטין לה,ב). ונראה דהלכתא כרב פפא דצריך לפרט, דבתראה הוא. ואפילו לפי הספרים דגרסי התם "רב ששת" במקום "רב פפא" — אין הלכה כרב נחמן, דלאו לענין דינא איתעיל להודין אלמנה הבאה לגבות כתובתה, אלא לענין איסורא איתעיל. כדמשמע התם, דקאמר: ואי אמרת צריך לפרט יזמינן דנזקן ליה לדיבוריה. ורב הונא נמי, שהוא גדול בחכמה ובמנין, קסבר נמי התם צריך לפרט.

הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה — פירש בקונטרס: פלוגתא במסכת גיטין ב"השולח גט לאשתו" (מו,א) גבי המוציא את אשתו משום נדר, דקאמר רבי יהודה: כל נדר שידעו בו רבים — לא יחזיר, דאיכא פריצותא, שנדרה נדר שאין לו היתר. ושלא ידעו בו רבים — יחזיר, דלא חייש לקלקולא. ואם תאמר: מנלן דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה בהכי, דקסבר יש לו הפרה? דלמא בקלקולא לחוד פליגי! ובההיא שמעתין דהתם נמי פשיטא ליה להתלמוד דקסבר רבנן יש לו הפרה, דקאמר: רבנן, אטו התם מי חיילא שבועה עליידהו בלל? וכי תימא: מדלא מפלגי רבנן בין ידעו בו רבים ללא ידעו, בכל ענין לא יחזיר, דחיישינן לקלקולא — אלמא יש לו הפרה. הא לא מפלגי נמי בדעת הרבים, ואף על גב דאיכא לפלוגי, דמה נפשך אין לו הפרה לבורלי עלמא! וי"ש לפרש: דעל דעת רבים (ד)לא איירי כלל, לא אינהו ולא רבי יהודה — אין לחוש אם לא פירשו, אף על פי שיש לחלק. אבל בהודר ברבים, שחילק רבי יהודה, אם איתא דאין לו הפרה — לרבנן נמי הוה לפרושי לחלק ולומר איפכא מדרבי יהודה. ועוד, כי בעל דעת רבים איכא למימר שיש לו הפרה מדעתם של אותם רבים שנדר על דעתם, או לדבר מצוה שיש לו הפרה. ולהכי לא פסיק ליה למיתני בעל דעת רבים שיחזיר, למאן דחייש לקלקולא. דפעמים שיש לו היתר ואיכא קלקולא. אבל ברבים — אין לו הפרה, לא שנא לדבר מצוה ולא שנא לדבר הרשות, בשום ענין אין לו הפרה. תדע, דמעשה דגבעונים לדבר מצוה היה.

דמדרינן ליה על דעת רבים — ואם תאמר: בריש "השולח" (שם לה,ב) גבי אלמנה שהתקין רבן שמעון בן גמליאל שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו בו, וקאמר רב הונא: לא שנו אלא שלא ניסת, אבל ניסת — אין מדירין אותה, דמיפר לה בעלה אפילו נדרה ברבים. ואמאי? אבתי נדיר אותה על דעת רבים שאין לו

הָנֵאה. וְהַמַּטְמֵא לְמֵתִים - פָּסוּל, עַד שֶׁיִּקָּבֵל עָלָיו שֶׁלֹּא יְהֵא מְטַמֵּא לְמֵתִים. **גמרא** "וְאִלּוּ כְּשֵׁירִין בָּאָדָם". מַאי בְּ"אוֹתוֹ" וְאֶת בָּנוֹ" אֵילֵימָא אַהֲרֹן וּבָנָיו, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וְבוֹ', מִי נָיְחִ וְהָתְנָיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בָּנוֹ" נוֹזֵר בְּנָקְבוֹת וְאֵינוֹ נוֹזֵר בְּזָכָרִים? אֶלָּא תַּיְשָׁה וּבָנָהּ, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וּבָנָהּ, כֹּהֶנֶת וּבָנָהּ, כַּהֶנֶת בַּת עֲבוֹדָה הִיא - לְעוֹלָם אַהֲרֹן וּבָנָיו, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וּבָנוֹ; אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין: עַדָּא אָמְרָה - חֲנִנָּה הִיא, דִּתְנַיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בָּנוֹ" נוֹזֵר בְּנָקְבוֹת וְאֵינוֹ נוֹזֵר בְּזָכָרִים, חֲנִנָּה אוֹמֶרֶת: נוֹזֵר בְּזָכָרִים וּבִנְקֵבוֹת. "וְהַנּוֹשֵׂא נָשִׁים" כו'. תָּנָא: נוֹדֵר וְעוֹבֵד, יוֹרֵד וּמְגָרֵשׁ. וְלֵיחוֹשׁ דִּלְמָא אָזֵיל לְגַבֵּי חָכָם וְשָׁרֵי לֵיהּ? - קָסָבַר: צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר. - הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר: צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: אֵין צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר - דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ בְּרַבִּים. - הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר: נֶדֶר שֶׁהוּדַּר בְּרַבִּים - אֵין לוֹ הֲפָרָה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר - דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ

"יָתֵר בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: וְשָׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דִּרְשׁוּ: "וַתְּהִי עוֹד מִלְחָמָה", וּכְתִיב: "וַיְהִי אִישׁ מָדוֹן אֲצַבַּע יָדָיו וְאֶצְבַּע רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ"; מָר סָבַר: בְּגִנּוּתֵיהּ מִשְׁתַּעֵי, וּמָר סָבַר: בְּשִׁבְחֵיהּ מִשְׁתַּעֵי. אָמַר רַבָּה: מַה לִּי דִּכְתִיב "שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ", "מִסְפָּר" - בְּנִסְפָּרִין עַל גַּבֵּי הַיָּד. תַּנָּיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי רַבִּי טַרְפוֹן, וְיָתֵר בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע, אָמַר לוֹ: כְּמוֹתְךָ יִבְחַר בְּיִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: מִשֶּׁם רְאָיָה כָּךְ אָמַר לוֹ: כְּמוֹתְךָ יִתְמַעֲטוּ מְמַזְּרֵי וּנְתִינֵי מִישְׂרָאֵל. "הַשּׁוֹלֵט בְּשָׁתֵי יָדָיו". תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיטֵר, בֵּין בְּיָד בֵּין בְּרֶגֶל - פָּסוּל. הַשּׁוֹלֵט בְּשָׁתֵי יָדָיו - רַבִּי פּוֹסֵל וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. מָר סָבַר: בְּחִישׁוּתָא אִתְחֲלָא בִּימִין, וּמָר סָבַר: בְּרִיחָתָא אִתְחֲלָא בִּשְׂמֹאל. **משנה** הַכּוּשִׁי וְהַלָּבָן, הַגִּיחוֹר, וְהַלִּבְלָבָן, וְהַקִּפְּחָנִי, וְהַגַּבָּנִי, וְהַחֲרֻשׁ, וְהַשּׁוֹטֶה, וְהַשִּׁכּוֹר, וּבַעֲלֵי נְגָעִים טְהוֹרִים - פְּסוּלִין בָּאָדָם וְכְשֵׁרִים בַּבְּהֵמָה. **גמרא** כּוּשִׁי - אוֹפְנָא, גִּיחוֹר - חִיוְרָא, לְבָלָן - סוּמְקָא. - אִינִי וְהָא הַהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: "מַאן בָּעֵי לוֹקֵיאנֵי", וְאִשְׁתַּבַּח חִיוְרָא! אֶלָּא: כּוּשִׁי - אוֹפְנָא; גִּיחוֹר - סוּמְקָא, כְּדַאֲמְרֵי אֲנָשֵׁי: "סוּמְקָא גִּיחֲיָא"; לְבָלָן - חִיוְרָא, כְּהַהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: "מַאן בָּעֵי לוֹקֵיאנֵי", וְאִשְׁתַּבַּח חִיוְרָא. "קִפְּחָנִי". תָּנֵי רַב זְבִיד: גַּבּוֹהַּ. - אִינִי וְהָתְנַן רַבִּי אֲבָהוּ: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשַׁתֵּחַ בְּבַעֲלֵי קוֹמָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאוֹבֵי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ"! אָמַר רַב פָּפָּא: בַּאֲרִיכָא שְׁמִיטָה קָנֵיָא. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: גָּבוֹהַּ לֹא יִשָּׂא גְּבוֹהִית - שֶׁמָּא יֵצֵא מֵהֶן תּוֹרָן, נָגַע לֹא יִשָּׂא נְגָעִים - שֶׁמָּא יֵצֵא מֵהֶם בּוֹהַק, שָׁחוֹר לֹא יִשָּׂא שְׁחוֹרָה - שֶׁמָּא יֵצֵא מֵהֶן טְפוּחַ. "הַחֵרֵשׁ הַשּׁוֹטֶה וְהַשִּׁכּוֹר". שִׁכּוֹר - מַחֲלִישׁ עֲבוֹדָה, בְּהָדֵי מוּמֵי דְּמַחְלִישׁ עֲבוֹדָה בָּעֵי לְמִיחַשְׁנֵי! בִּשְׁאָר דְּבָרִים הַמְשַׁכְּרִים. וְדִלְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתָנְיָא: אָכַל דְּבֵילָה קְעִילִית, וְשָׁתָה חֶלֶב אוֹ דָּבָשׁ, נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - חַיָּיב. **משנה** אֵלּוּ כְּשֵׁרִין בָּאָדָם וּפְסוּלִין בַּבְּהֵמָה: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, טֻרְפָּה, וְיוֹצֵא דּוֹפֶן, וְשֶׁנֶּעְבְּרָה מֵהֶן עֻבָּרָה, וְשֶׁהֵמִית אֶת הָאָדָם. וְהַנּוֹשֵׂא נָשִׁים בַּעֲבֵירָה - פָּסוּל, עַד שֶׁיְּהֵא נָזִיר וְהוּא שֶׁיְּהֵא נָזִיר בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם. **גמרא** "וְאִלּוּ כְּשֵׁירִין בָּאָדָם". מַאי בְּ"אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" אֵילֵימָא אַהֲרֹן וּבָנָיו, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וּבְנוֹ, מִי נָיְחִ וְהָתְנָיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" נוֹזֵר בְּנָקְבוֹת וְאֵינוֹ נוֹזֵר בְּזָכָרִים? אֶלָּא תַּיְשָׁה וּבָנָהּ, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וּבָנָהּ, כֹּהֶנֶת וּבָנָהּ, כַּהֶנֶת בַּת עֲבוֹדָה הִיא - לְעוֹלָם אַהֲרֹן וּבָנָיו, דִּכְתִיב: תָּיֵשׁ וּבְנוֹ; אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר אַבִּין: עַדָּא אָמְרָה - חֲנִנָּה הִיא, דִּתְנַיָא: "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" נוֹזֵר בְּנָקְבוֹת וְאֵינוֹ נוֹזֵר בְּזָכָרִים, חֲנִנָּה אוֹמֶרֶת: נוֹזֵר בְּזָכָרִים וּבִנְקֵבוֹת. "וְהַנּוֹשֵׂא נָשִׁים" כו'. תָּנָא: נוֹדֵר וְעוֹבֵד, יוֹרֵד וּמְגָרֵשׁ. וְלֵיחוֹשׁ דִּלְמָא אָזֵיל לְגַבֵּי חָכָם וְשָׁרֵי לֵיהּ? - קָסָבַר: צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר. - הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר: צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: אֵין צָרִיךְ לְפָרֵט אֶת הַנֶּדֶר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר - דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ בְּרַבִּים. - הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר: נֶדֶר שֶׁהוּדַּר בְּרַבִּים - אֵין לוֹ הֲפָרָה, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: יֵשׁ לוֹ הֲפָרָה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר - דְּמַדְּרִינַן לֵיהּ

ושת דידיה ושית דכריעה — בידו אחת וברגלו אחת היה יתר, ולא בשתיהן. **כמותך יתמעטו ממזרי ונתיני מישראל** — כל ממזרים שבישראל יהיו במותך, ויהיו כיוצאין בימיך. **דמר סבר כחישותא אתחלא** — ליה בימין. **משנה הכושי והגיחור והלבלן והקיפח** — מפרש בגמרא. **ובעלי נגעים טהורים** — כגון ספחת. דאי נגעים טמאים — לא איצטריך למימר, דאפילו אבניסה דעורה הוי חזיב ברת. **התלתולין** — כמין חתיכות בשר יוצאות ותולות להם. **גמרא סומקא** = רו"ש בלעז. לוקיני — טלאים לבנים היו. לסומקא רגלי אינשי למיקרייה "גוזאיא". **בארבא שמיטת סניא** — דארוך הוא ודק, שאינו עבה לפי אורכו. ולפי שדק הוא — אינו יכול לסבול קומתו, ונכפף, ונראה כמו שחליותיו שמוטות. **בוחק** — שלבן ביותר. **מפוח** — שחור כקדירה. וחיברו בשילהי מסכת שבת (קנז,א): ופקקו את המאור בטפיח. **שיכור בתמיה**. אחולי אחיל עבודה דכתיב (ויקרא י): "יין ושכר אל תשת", וכתיב בתריה: "להבדיל בין הקדש ובין החול" וגו'. **בהדי מומי דמחלשי עבודה** — וקתני ליה גבי מומין הבאין מחמת שאין שוין בזרועו של אחרן, דאמרינן בריש פירקין דלא מחלי עבודה! **ודלא כרבי יהודה** — דמשוי לשאר דברים המשכרים דין יין דמחלי עבודה. דקאמר במסכת בריתות (יג,ב): על היין במיתה, ועל שאר משכרין באזהרה. ונפקא לן מ"שכר אל תשת", וכתיב בתריה: "ולהבדיל בין הקדש ובין החול". אלמא לרבי יהודה שאר משכרין מחלי עבודה. **דתניא אבל כזיבלה קעילית** — הגדילה באותו מקום ומשכרת ביין. **דבש** — מ"ד בלעז, מים ודבש שלוקין ביחד, חזיב מלקות. כרבי יהודה מוקמינן לה בפרק "אמרו לו" בבריתות (שם) דקאמר התם: על שאר משכרין באזהרה ד"אל תשת", דזיגן דבתיבי שאר משכרין — מחלי עבודה, דהא כתיב "בין הקדש ובין החול". ומתניתין דלא חשיב להו גבי דנך דמחלי עבודה, דלא כרבי יהודה. **משנה אותו ואת בנו** — פסול לקרבן, דמחוסר זמן הוא. **והנושא נשים בעבירה** — גרושה וחלוצה. **גמרא עדא אמרה** = זאת אומרת. **כוזרים** — האב והבן אמו בת. **נודר ועובד** — אף על פי שעדיין לא גירש, מותר לעבוד משנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה. **צריך לפרט** — הבא להתיר נדרו, צריך שיפרט על מה נדר. וכי שמע מדשנו דפסולה לו נדר — לא שרי נדריה. **נדר שהודר ברבים** — פלוגתא היא במסכת גיטין (מו,א) גבי המוציא את אשתו משום נדר, ב"השולח גט".

והני

והני מילי — דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים. **האדריה רב אחא** — שלא ילמד עוד תינוקות. **פשע בינוקי** — מלקה אותן ומתים. **בקבלה** — בלא נדר. גבי נשים יצרו תוקפו, לתהי מדרינן ליה.

הדרן עלך מומין אלו

משנה יש בכור לנחלה — ליטול פי שנים. **לבהן** — לתת לבהן פדיונו חמש סלעים. **הבא אחר נפלים** — שיצא ראשו של נפל הזי. כגון שהזיו האומים, אחד נפל ואחד כלו לו חדשיו, והוציא נפל ראשו הזי והחזירו, ובא חבירו וקדמו ויצא זה — האחרון בכור לנחלה, דראשון לא הפסידו, אף על גב דראשו שהוציא חשוב לידה מעליא. מאי טעמא — דגבי נחלה כתיב: "ראשית אונו" — מי שלב אביו דוה עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי כילוד, דלאו בר קיימא הוא, ואין לבו דוה עליו. אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון, דב"פטר רחם" תליא מילתא, והרי ראשון פטר את הרחם. **וכן תשעה שיצא ראשו מת** — והחזירו, ויצא אחיו — הוי בכור לנחלה. דהא ראשון לא חשיב, שאין הלב [ואביו] דוה עליו. ולענין כהן — פטר רחם הוא. אבל יצא ראשון בן תשעה זי, ואחר כך החזירו ומת — בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו. **וכן המפלת בחטה כו'** — למיפטר מנחלה לא חשיבי, דאין הלב דוה עליהם. אבל פטר רחם מיהא הוו. **עד שיהא בו מצורת האדם** — לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו בכור אף לכהן. **סנדל** — שאין לו צורת פנים. **או שליא** — שהרי אין שליא בלא ולד, אלא שנימוח, ומיהו אינו פטר רחם הוי. **שפיר** — עור ממש של ולד. **מרוקם** — מפרש במסכת נדה ב"המפלת" (כה,א) מהו ריקומו של שפיר. **מחותך** — אברים אברים ויצא בר' — הוי פטר רחם. אבל ראש מחותך לא פטר. אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך — הני נמי בכור לכהן. **שכבר ילדה בו'** — דלענין נחלה תליא מילתא באב, דכתיב (דברים כא): "ראשית אונו". ולענין כהן — "פטר רחם". **עודה שפחה** — אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה, ונשתחררה עכשיו. **נכרית ונתגיירה** — ומשבחת ליד ישראל ילדה — נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לזה לא היו בנים. ולכהן לא — דאינו "פטר רחם". **לנחלה ולכהן** — דבנים הנולדו לה בהיותה גויה לא פטרי. **נתגיירה מעוברת** — ובעלה עמה, וילדה — הוי אותו ולד בכור לכהן — דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה — דדורתו שלא בקדושה, ולאו בר נחלה הוא, וזרע גוי רחמנא אפקריה, דכתיב (יחזקאל כג): "וזרמת סוסים זרמתם". **היא ובהמת** — או בת ישראל מבכרת שילדה עם בהמת מבכרת, ואין ידוע איזה ולד של ישראל. **או היא וליוה** — דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים, דאמאן בפרק קמא. **או היא ואשה שכבר ילדה** — ואין ידוע איזו בנה בכור לכהן. ורבותא קא משמע לן: דבעבלה של מבכרת חייב חמשה סלעים לכהן, דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה. ולא לנחלה, דהא לא ידע בריה דמאן הוא. **וכן מי שלא שחתה בו'** — נמי בכור לכהן, והוא יפדה עצמו. ולא לנחלה — דהא לא ידע מאן ירית. ובגמרא פריך: דאפילו פשוט נמי לא הוי.

גמרא

יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְכֹהֵן, בְּכוֹר לְכֹהֵן וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה, בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלְכֹהֵן, וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר לֹא לְנַחֲלָה וְלֹא לְכֹהֵן. אֵיזֶהוּ בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְכֹהֵן הַבָּא אַחַר נְפָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא אֶת רֹאשׁוֹ חַי, וְכֵן תִּשְׁעָה שֶׁיָּצָא רֹאשׁוֹ מֵת; הַמַּפֶּלֶת בְּמֵין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיֵּהֵא בּוֹ מִצּוּרַת אָדָם. הַמַּפֶּלֶת סַנְדָּל אוֹ שְׁלִיָּא אוֹ שָׁפִיר מְרוּקָּם, וְהַיּוֹצֵא מְחוּתָּךְ - הַבָּא אַחֲרֵיהֶם בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לְכֹהֵן. מִי שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה; עוֹדָהּ שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה, עוֹדָהּ נָכְרִית וְנִתְגַּיְּרָה, מְשֻׁבַּאת לְיִשְׂרָאֵל יָלְדָה - בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְאֵין בְּכוֹר לְכֹהֵן, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלְכֹהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּטֶר רֶחֶם בְּיִשְׂרָאֵל" - עַד שֶׁיִּפְטְרוּ רֶחֶם מִיִּשְׂרָאֵל. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים וְנָשָׂא אִשָּׁה שֶׁלֹּא יָלְדָה; נִתְגַּיְּרָה מְעוּבֶּרֶת, נִשְׁתַּחְרְרָה מְעוּבֶּרֶת; וְיָלְדָה הֵיא וְכֻלָּהֶן, הֵיא וְוָלָדָהּ, הֵיא וְאִשָּׁה שֶׁכְּבָר יָלְדָה; וְכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה לְאַחַר בַּעֲלָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת וְיָלְדָה, וְאֵינוֹ יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - בְּכוֹר לְכֹהֵן וְאֵינוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה.

גמרא

אדסליק מיניה, כדמפרש בריש נדרים (ב,ב).

המפלת סנדל כו' — בפרק "המפלת" (נדה כו,א) מפרש: סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא — לבא אחריו וכו'. ואם תאמר: מה חידוש הוא? הא בהדיא קתני לה הכא! ויש לומר: דסלקא דעתך ד"בא אחריו" דמתניתין דהכא — היינו אותו שיולד בעיבור אחר, ולא אותו שעם הסנדל. דרגילות הוא שיולד קודם הסנדל, ולהכי פריך: למאי הלכתא? דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל, דאין סנדל שאין עמו ולד! ומפרש, דלאותו ולד עצמו הנולד עם הסנדל אצטריך למתנייא, דפעמים שהוא בא אחר הסנדל. **והיוצא** מחותך — פירש בקונטרס: דרוב אברים מתותכים פוטרים את הרחם, אבל ראש לא פטר במחותך. והך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק "המפלת" (נדה כט,א), דרבי יוחנן סבר התם דאפילו מחותך — הראש פוטר. **נתגיירה** מעוברת — פירש בקונטרס: ובעלה עמה, וילדה — הוי אותו ולד בכור לכהן — דפטר רחם בישראל הוא. ולא לנחלה — דדורתו שלא בקדושה, ולאו בר נחלה הוא, דזרע גוי רחמנא אפקריה, דכתיב: "וזרמת סוסים זרמתם". ובתוס' פירש טעם זה, דבלאו הכי לאו בר נחלה הוא — משום דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צח,א) אמרינן: הא דאמור רבנן אין אב לגוי — לאו משום דשטותי בזימה ולא ידע, דהא שני אחין תאומים, דטיפה אחת [היה] ונחלקה לשתים, וקנה: אין חייבים משום אשת אח. שמע מינה: אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתגייר, ולא סגי בטעמא דכקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה — היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי, משום דאתי לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ר"אין חייבין" — לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. [שייך לעמוד ב] **ואידי** דבעי למימני סיפא בן תשעה בו' — מגופה דהה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא — הבא אחריו בבור לנחלה נמי לא הוי. אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

תוספות

לו הפרה, כדאמר אמימר הבא! ויש לפרש, דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים. ביון דברבים יש לו הפרה לרב הונא — הוא הדין על דעת רבים בנדרי אשתו. וכי פריך התם ארב הונא: לי'חוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה? ומשני: קסבר צריך לפרט את הנדר — הוה מצי לשנויי דמדיר ליה על דעת רבים, אלא דלא צריך. ועוד יש לומר: דרב הונא ליה דאמימר. דדא דקאמר אמימר: אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים כו' — לאו אפלוגתא דאמוראי קאי, דרב הונא ורב נחמן ברייש "השולח" (נזיר לה,ב), אלא אפלוגתא דרבי יהודה ורבנן בסוף "השולח" (שם מו,א). **אמר** אמימר הלכתא אפילו למאן דאמר כו' — בפרק "השולח" (בגיטין לו,א) גרס: "הלכתא אפילו למאן דאמר" כו'. ובמכות (טז,א) גרסינן ברוב ספרים: "הלכתא, נדר שהודר ברבים יש לו הפרה". ולמאי דגרסינן נמי "אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים", שלא בא עבשיו לפסוק בהודר ברבים, מכל מקום יש לדקדק: מדהוצרך לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים לכולי עלמא — מכלל שסבר דברבים יש לו הפרה. דאי אין לו הפרה — כל שכן בעל דעת רבים. ושלא בלשון פסק היה לו לומר: "אפילו למאן דאמר". ואף על גב דאסקינן בפרק "השולח" (גיטין לה,ב) אליבא דרב נחמן דמדריגן ליה ברבים, דמשמע דסבירא לן הכי, דקיימא לן כוותיה בדיני, ולענין דינא איתשיל — הא פריך בתר הכי: דניחא למאן דאמר כו'. ולאו אמתניתין דפרקין דמייתי התם לחודיה קאי, אלא קאי נמי אדרב נחמן. מדאדריה נמי רב אחא להההוא מקרי דדרקי על דעת רבים, משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה. דלא מיסתבר לומר דלכך הוצרך על דעת רבים, ולא אמר הדירו ברבים, לפי שלא היו רבים מזומנים לפניו. ורב יוסף דאמר ב"ערבי פסחים" (פסחים קו,א): (אמר) [אדור] ברבים דלא אשתי שכרא, משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה — לא קיימא לן הכי. **אבל** לדבר מצוה יש לו הפרה — אומר רבינו תם: דמשום דמסתמא ניחא להו לרבים. ועוד אמר רבינו תם, ד"על דעת [רבינו]", היינו כשמפרש: על דעת פלוני ופלוני, ואפילו שלא בפניהם. אבל "על דעת [רבינו]" סתם — לאו כלום הוא. ועל דעת יחיד, ואף על פי שפירש על דעתו — יכול חכם להתיר.

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה כו' איזהו בכור לנחלה כו' — הכא נקיט אמאי דפתח ביה. וזימנין דנקט לי'חוש גם בפרק "המפלת" (נדה כו,א) מפרש: סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא — לבא אחריו וכו'. ואם תאמר: מה חידוש הוא? הא בהדיא קתני לה! ויש לומר: דסלקא דעתך ד"בא אחריו" דמתניתין דהכא — היינו אותו שיולד בעיבור אחר, ולא אותו שעם הסנדל. דרגילות הוא שיולד קודם הסנדל, ולהכי פריך: למאי הלכתא? דתיפוק לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל, דאין סנדל שאין עמו ולד! ומפרש, דלאותו ולד עצמו הנולד עם הסנדל אצטריך למתנייא, דפעמים שהוא בא אחר הסנדל. **והיוצא** מחותך — פירש בקונטרס: דרוב אברים מתותכים פוטרים את הרחם, אבל ראש לא פטר במחותך. והך מילתא פלוגתא דאמוראי היא בפרק "המפלת" (נדה כט,א), דרבי יוחנן סבר התם דאפילו מחותך — הראש פוטר. **נתגיירה** מעוברת — פירש בקונטרס: ובעלה עמה, וילדה — הוי אותו ולד בכור לכהן — דפטר רחם בישראל הוא. ולא לנחלה — דדורתו שלא בקדושה, ולאו בר נחלה הוא, דזרע גוי רחמנא אפקריה, דכתיב: "וזרמת סוסים זרמתם". ובתוס' פירש טעם זה, דבלאו הכי לאו בר נחלה הוא — משום דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעודו גוי חשוב אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו דבר תורה. ומיהו, בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צח,א) אמרינן: הא דאמור רבנן אין אב לגוי — לאו משום דשטותי בזימה ולא ידע, דהא שני אחין תאומים, דטיפה אחת [היה] ונחלקה לשתים, וקנה: אין חייבים משום אשת אח. שמע מינה: אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתגייר, ולא סגי בטעמא דכקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא! ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה — היה לנו לאסור למנסב נשי דהדדי, משום דאתי לאחלופי בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ר"אין חייבין" — לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: לא חולצין ולא מייבמין. [שייך לעמוד ב] **ואידי** דבעי למימני סיפא בן תשעה בו' — מגופה דהה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא — הבא אחריו בבור לנחלה נמי לא הוי. אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

דאדם מבהמה לא יליף לדית לה פרוזדור — האי פרוזדור דהכא וברייש "בהמה המקשה" (חולין סח,א) ובשבת פרק "אמר רב עקיבא" (פו,ב) שוים. ולא הוי כי ההוא דפרק "יוצא דופן" (נדה דף מב,ב) דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד. דאי בפרוזדור דהתם אמרינן הכא – מה יכול להחזיק הפרוזדור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו? אלא פרוזדור דהתם הוא בית החיצון, ופרוזדור דהכא הוא עובי הירכים שמכסים את הרחם שבין ירכיים, והוה אמינא דלא חשיב כי ההוא דפרק "יוצא דופן" דמכי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור הוי כילוד. ואין תימה של שהלשון שוה ואין פירושם שוה, דכי הכי גונא אשכחן לעיל בפרק "הלוקח בהמה" (כ,א) דתינוק פוטר בבכורה, דחשיב ולד, ולא הוי כההיא "טינוק" דפרק "המפלת" (נדה כט,א) דרוב היולדות מטנפות.

ת"יובתא דשמואל — לא הוי מצי לאקשויי לשמואל מהא דתנן בפרק "בהמה המקשה" (חולין עג,א): שליא שיצתה מקצתה — אסורה באכילה. דדייקינן מינה התם בריש פירקין (סה,א) דביציאת ראש הויא לידה, מדאסרינן להו ביציאת מקצת, דשמא הראש ישנו באותו מקצת. ודהיינו דוקא בבהמה, אבל אדם לא שמעינן מהתם. דהא דקתני סיפא: בסימן ולד באשה כך סימן ולד בבהמה — היינו לענין שליא, דהויא סימן ולד. ואין להקשות דב"בהמה המקשה" היכי דייק מינה דביציאת ראש הוי כילוד? דלמא הא דאסורה משום דגזרינן מקצתה אטו רובה, כדאמר בפרק קמא דבבא קמא (יא,א), דאם איתא דביציאת ראש לא הוי לידה — לא היה ראוי לגזור, כיון דבמקצת אי אפשר לבא בשום פעם לידי חשיבות לידה. ואם תאמר: כיון דאיתותב שמואל, מאי האי דקאמר בפרק "המפלת" (נדה כו,א) גבי הסנדל: ולד דאית ליה חיותא — מכי נפיק רישיה הויא ליה לידה, סנדל — עד דנפיק רובאי? בלאו טעמא דאיתותב נמי, הא אפילו מתים הראש פוטר! ויש לומר: דאיתותא לאו דוקא, אלא ראוי לחיותא. ואגב דנקט נמי התם לעיל האי לישנא: "ולד דאית ביה חיותא שריק ונפיק", סנדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק" — נקטיה נמי בתר הכי. ויש ספרים דגרס התם: ולד דאית ביה חיותא — מכי נפיק רוביה, סנדל — עד דנפיק כוליה. ויש לפרש: ד"רוביה" דקאמר — היינו רובא דרישא. ואית דגרס בהדיא (הבא) [והכי]: "נפק רובא דרישא". והא דאמרינן התם בפרק "המפלת" (כט,א) בשמעתין דיצא מחותך או מסורס: [משיצא רובו הרי זה כילוד], הא כתקנו — הראש פוטר. רבי יוסי אומר: משיצא כתקנו לחיים — לא כמו שפירש רבינו חננאל ד"לחיים" היינו בר קיימא, דהא אפילו בנפלים הראש פוטר, דאיתותב שמואל הכא. אלא כמו שפירש שם בקונטרס: כתקנו לחיים — שלם, לאפוקי מחותך. **לאתויי** הא דתנו רבנן גזירת שיצא פדחת ולדה בו' — ואם תאמר: מאי חידוש הוא זה בהך מילתא, טפי משאר דברים דחשוב בהן כילוד, כגון לזקוק אשת אחיו ליבום ולפטור מן היבום, וההורגו חייב, ושאר דברים השנויים בפרק "יוצא דופן" (נדה מג,ב)? ויש לומר: דאיצטריך הכא לאשמועינן, דסלקא דעתך: אף על גב דיציאת הראש חשוב לידה — מכל מקום לידת שאר הגוף שיצא אחרי כן בקדושה חשוב כמו כן לידה, וניתיב לה יתי מטומאה ימי טהרה. **מאי** טעמא יכיר כתיב — תימה: בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עח,ב) ובפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכו,ב) שדוחק לרבנן דרבי יהודה "יכיר" למה ליה? לימא דאיצטריך לכדדרשינן הכא, דאפילו רבי יוחנן לא פליג. דהא דקאמר אף לנחלה — משום דקסבר דפדחת נמי הויא היכרא. וגם דוחק ב"יש נוחלין" (שם) לרבי מאיר דאמר אדם מקנה בו', דאתא "יכיר" לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס! ויש לומר: דהתם קשיא ליה לשון "יכיר", דמשמע שיש כח בהכרת האב. **מאי** קראה הכרת פניהם ענתה בם — פירש בקונטרס דהכרת פניהם עדותן הוא, אלמא פרצוף פנים נמי בעי. ותימה: דבזבמות (קכ,א) מייתי קרא ד"הכרת פניהם ענתה בם" משמע שיש דבר באדם שמכירים על ידו את הפנים — והיינו פדחת, דחושב בכלל פרצוף פנים הוא. והתם בזבמות (שם) בתר האי קרא מייתי עובדא דאבא בר מרתא דהוו מסקו ביה דבי ריש גלותא זוזי, אייתי קירא דבק בבלייתא דבק אאפותיה, חלף קמייהו ולא בשקרוה.

דבהיותו

גמרא אמר שמואל: אין הראש פוטר בנפלים. מאי טעמא "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו", כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו - הוא דחשיב רישיה, אידך - לא חשיב ריישיה. תנן: הבא אחר נפלים שיצא ראשו חי ונכנס חזר ויצא ראשו חי מת, קתני מיהא ראשו? - מאי ראשו - רובו. - ולימתני רובו! - בדין הוא דאיעבעי ליה למימתני רובו, ואידי דקא בעי למיתני סיפא: בן תשעה שיצא ראשו מת; טעמא - דראשו מת, הא ראשו חי - הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא חוי, תנא רישא נמי ראשו. - ומאי קא משמע לן, דכיון דמפיק ליה רישיה הוה לידה תנינא: הוציא ראשו, אף על פי שהחזירו - הרי זה כילוד! וכי תימא: אשמועינן בהמה וקא משמע לן באדם, דאדם מבהמה לא ילפינן: דילית ליה פרוזדור, בהמה מאדם לא ילפא - משום דחשיב פרצוף פנים דידיה. הא נמי תנינא: יצא כדרכו - משיצא כולו חי, הא ראשו חי - אפילו בכור לנחלה נמי לא הוי. דכיון דאפיק בן תשעה חי רישיה, הואיל ולאו נפל הוא — הוי לידה, אפילו החזירו. **הא תנינא** — בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,א): הוציא עובר ראשו בשעת שחיטה אמו — הרי זה כילוד, אפילו החזירו, ואינו ניתר בשחיטת אמו. **בהמה לית ליה פרוזדור** — אין רחם שלה בין ירכותיה, הלכך חשיב הראש לידה, דבגלוי הוא. אבל אשה, דירכיים שלה מכסים את הרחם, לא חשיב ראש לידה. **הא נמי תנינא** — גבי אדם במסכת נדה (כח,א): מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד. דאפילו החזירו ולא נולד עד לאחר מאה ימים — חשיב ילוד מיום ראשון, וחשבינן לה ימי טומאה ושהרה מיום ראשון. **יצא כדרכו** — לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו, דודאי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו. **תיובתא דשמואל** — דודאי "ראשו" דנפלים דמתניתין דוקא! [**פוטרת**] **כב"מ** — דחשיב לידה מציאת פדחת. ר'בבל מקום" מפרש לקמיה. **פדחת** — מצח. **חוץ מן הנחלה** — דהבא אחריו בכור לנחלה, אלא אם כן יצא פניו של ראשון. **דכתיב יכיר** — והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים. **אף לנחלה** — דפדחת נמי הוי היכרא. גויה אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה. **זו הכרת פנים** — דמי שהוכרו פניו ראשון — הוי בכור לנחלה. **עם החומט** — וקשיא לרבי יוחנן. **אין מעידין** — להשיא את אשתו, דשמא לאו זה הוא. **הכרת פניהם ענתה בם** — דהכרת פרצוף פניהם עדותן. אלמא, פרצוף פנים בעי. ופשטיה דקרא בנואפים כתיב, הכרת פני הוולדות עצתה בנואפים, שהקדוש ברוך הוא צר את הממזר בצורת פני המנאף. **בסופה** — לאחר שכוונו יפה — בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן, אפילו בעבד ושפחה. **אבל בתחלה** — תחלת העדות, דהיינו ראיית המת — לא אקילו עד שיכירוהו יפה.

גמרא אין הראש פוטר בנפלים — בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחוי ויצא — הוי בכור לכהן, שאין ראש הנפל פוטרו עד שיצא ראשו ורובו. **רוח חיים באפיו** — מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו, דלהיינו ראשו. אבל אי לאו בר קיימא הוא — לא חשיבי אפיה. **קתני מיהא נפל שיצא ראשו** — פוטר הבא אחריו מכהן. **איידי דבעי למתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו מת** — דלא מצי למיתני "רובו" בהדיא, אף על גב דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו. ואהכי לא מצי למיתני בסיפא "רובו", משום דבעי למידק מינה: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו בכור לנחלה לא הוי האחרון, דראשו בן תשעה הוי — ודאי הוי לידה. ואי הוה תני "רובו מת" הוה משמע: הא רובו חי — לא הוי אחרון בכור אפילו לנחלה. אבל אם יצא ראשו חי — לא הוי משמע השתא דאחרון מפסיד הנחלה, ואנן קיימין דראשו חי הוי כילוד. משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא, ואף על גב דסיפא גופה דקתני "ראשו מת" לא הוי אלא ראשו ורובו. **ומאי קא משמע לן** — מתניתין אי אמרת בשלמא דאשמועינן ראשו דוקא — אשמועינן דראש הנפלים פוטרו, ותנא סיפא אטו רישא. אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא, ואין הראש פוטר בנפלים — השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דדייקינן: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו בכור דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דדייקינן: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו בכור לנחלה נמי לא הוי. דכיון דאפיק בן תשעה חי רישיה, הואיל ולאו נפל הוא — הוי לידה, אפילו החזירו. **הא תנינא** — בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,א): הוציא עובר ראשו בשעת שחיטה אמו — הרי זה כילוד, אפילו החזירו, ואינו ניתר בשחיטת אמו. **בהמה לית ליה פרוזדור** — אין רחם שלה בין ירכותיה, הלכך חשיב הראש לידה, דבגלוי הוא. אבל אשה, דירכיים שלה מכסים את הרחם, לא חשיב ראש לידה. **הא נמי תנינא** — גבי אדם במסכת נדה (כח,א): מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד. דאפילו החזירו ולא נולד עד לאחר מאה ימים — חשיב ילוד מיום ראשון, וחשבינן לה ימי טומאה ושהרה מיום ראשון. **יצא כדרכו** — לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו, דודאי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו. **תיובתא דשמואל** — דודאי "ראשו" דנפלים דמתניתין דוקא! [**פוטרת**] **כב"מ** — דחשיב לידה מציאת פדחת. ר'בבל מקום" מפרש לקמיה. **פדחת** — מצח. **חוץ מן הנחלה** — דהבא אחריו בכור לנחלה, אלא אם כן יצא פניו של ראשון. **דכתיב יכיר** — והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים. **אף לנחלה** — דפדחת נמי הוי היכרא. גויה אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה. **זו הכרת פנים** — דמי שהוכרו פניו ראשון — הוי בכור לנחלה. **עם החומט** — וקשיא לרבי יוחנן. **אין מעידין** — להשיא את אשתו, דשמא לאו זה הוא. **הכרת פניהם ענתה בם** — דהכרת פרצוף פניהם עדותן. אלמא, פרצוף פנים בעי. ופשטיה דקרא בנואפים כתיב, הכרת פני הוולדות עצתה בנואפים, שהקדוש ברוך הוא צר את הממזר בצורת פני המנאף. **בסופה** — לאחר שכוונו יפה — בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן, אפילו בעבד ושפחה. **אבל בתחלה** — תחלת העדות, דהיינו ראיית המת — לא אקילו עד שיכירוהו יפה.

יכיר

רש"י

יביר לחוד — דלא כתיב "פנים", ופי' פרחת היכר. גוים אינן בני נחלה לירש את אביהם גוי אחר שנתגיירו, בפרק קמא דקדושין (יז,ב). **לא לתוהו בראה** — הקדוש ברוך הוא את העולם, אלא לשבת יצרה. **מי שלא היו לו בנים כו'** — פרישית לעיל גבי מתניתין. **ילדה ממאן** — דקתני: משבאה לישראל ילדה — הוי בכור לנחלה. **מאי איריא נירות ושפחה** — דמשמע: משום הכי הוי בכור לנחלה, דאותם בנים שהיו לה בהיותה גויה לא חשיבי. **אפילו בת ישראל** — דבנים הראשונים חשובים בנים, הוי האי נמי בכור לנחלה, דהא באב הלא מילתא ולא באם! **אלא לאו** — האי ילדה משבאה לישראל — לא אמי שלא היו לו בנים מהדר, אלא מילתא באפי נפשה היא, דקאמר: גיורת שהיו לה בנים בהיותה גויה ונתגיירה עם בעלה, וילדה משבאתה לתורת ישראל — הוי בכור לנחלה. ותיובתא דרבי יוחנן! **לעולם מישראל שלא היו לו בנים** — ומשום בכור לנחלה לא איצטריך למיקטן גיורת. אלא משום דאשמעינן דאינו בכור לכהן, דבנים הראשונים מיקרו "פטר רחם". ולאפוקי מדרבי יוסי הגלילי. **הא** — דקתני בכור לנחלה — רבי יוסי הגלילי היא, דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעד שיפטרו רחם בישראל. **ויליף איהו** — הבעל. **מינה דיידה** — כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים, והוי האי פטר רחם, דכתיב "בישראל" — לגביה נמי לא חשיבי ראשונים, והוי האי "ראשית אוני". **ליה** — בת לוי. **אפילו ישראלית נמי** — דאמרן בפריקין קמא (ג,ב): הכהנים והלוים פטורין. **לבית אבותם** — דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה "משפחה", ולא משפחת אם, ואמאי פטור **דאיעבר מגוי** — דלית ליה חיים לגבי ישראל, ושייך הבן בתר אם ישראלית טפי מבתר אבוה גוי, הלכך פטור. **ולא תימא אליבא דמאן דאמר אין מזהמין את הולד** — במסכת יבמות (מה,א) דאיכא למאן דאמר גוי הבא על בת ישראל — הוולד כשר, דבתר אימיה שדינן ליה, ומשום הכי פטור מחמש סלעים. **אלא אפילו למאן דאמר מזהמין** — דשדינן ליה בתר גוי — אפילו הכי פטור. דלוי פסול מיקרי, הואיל ואית ליה שמא דלוי — פטור. **בפטר רחם** — אחר האם אזיל לענין חמש סלעים. **מי שהיו לו בנים** — פרישית לעיל גבי מתניתין. מדקתני "היא ובהמת" רבותא אשמעינן, דאף על גב דנתערב עם הפטור — איהו חייב. **מכלל דבהמת פטורה** — וקא סלקא דעתין דהא "בהמת" — בבת כהן קאמר. **בדיק** — מנסה אותנו בהלכות. **מהו** — מי הוי בנה פטור מבכורה או לא **הינו דרב אדא בר'** — וכי היכי דלגיה פטורה כהנת נמי פטורה. **בקדושתה קיימא** — אף על גב דנבעלה לגוי. וכי שדינן בנה בתרה — הוי כלוי פסול, ופטור. **מן המעשר** — מעשר ראשון ניתן ללוים. **דאיבעלה ליה** — לגוי. **הויא זרה** — כדאמרינן ביבמות בפרק "אלמנה לכהן גדול" (סה,א): מנין לכהנת לויה וישראלית שבאו עליה גוי ועבד שפסלוה — תלמוד לומר: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר", כיון שנבעלה לפסול לה — פסלה. ואף על גב דלויה נמי קתני התם — מתרומה דקא פסיל לה, שלא תינשא לכהן, אבל מדין לויה לא מיפסלא. **הויא לה זרה** — וכיון דזרה היא — בנה חייב בחמש סלעים. הלכך, מתניתין נמי לא מוקמת דאעיבר מגוי. **הניחא למ"ד בריה דרב יוסף** — דמוקים לדרב אדא בראיבור מישראל — מוקמי למתניתין נמי הכי. **לעולם מתניתין דאיעבר מכהן** — אבל בת כהן דלא איעבר מכהן — לא מיפטרא. דלא אזלינן בתר אם אלא בלויה דאיעבר מגוי.

בן

דבהיותו עובד כוכבים לאו בני נחלה נינהו — פירש בקונטרס: גרים אינם בני נחלה משנתגיירו. ובפרק קמא דקדושין (יז,ב) משמע דהם בני נחלה, דאמרינן בקדושין דגוי יורש את אביו דבר תורה! אלא "לאו בני נחלה נינהו" דקאמר הכא — היינו תורת בכורה.

והא עבד ליה שבת — בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות סב,א) קאמר בלשון אחר: דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו. ולאו בני חיוב קאמר, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט,ב) מוכח דלא מיפקדא אפריה ורביה. אלא בלומר: דזרעו מתייחס אחריו, והיינו "עבד ליה שבת" דקאמר הכא. וגבי עבד קאמר ביבמות (סב,א) דהכל מודים דאין לו חיים. **ולא** תימא אליבא דמאן דאמר אין מזהמין בו' — ומאן דאמר מזהמין — היינו מאן דשדי ליה בתר גוי, כדפירש בקונטרס, דקרי ליה "מזהמין" משום דגוים מזוהמין הם, כדאמרן שבת (קמו,א): בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה. ולא פסקה זוהמה מן הגוים. ומאן דאמר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר — שדי ליה בתר הבא. אבל מאן דאמר הולד ממזר — שדי ליה בתר בת ישראל, ולהכי שייך ביה ממזרות. ובקונטרס פירש איפכא. וכמו שפירשתי מוכח בסוף פרק קמא דיבמות (יז,א): בחלח וחבור וגר, אמר רבי יוחנן: וכולן לפסול. כל אמריתא קמיה דשמואל אמר ליה: "כי יסיר את בנך מאחרי", בנך הבא מישראלית — קרוי "בנך", ואין בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך", אלא בנה. פירוש: לא מיפסלי, כיון דמתייחס אחר הגויה. ובגמ' ישראל דההוא דרא איצטרוי איצטרי. וכן מוכח בפרק קמא דיבמות (שם), דהאי דקרי ליה "בנך" גורם לו ממזרות. **מר** בריה דרב יוסף משמיה דרבא (אמר) לעולם מישראל — כוותיה פסקינן בתוליץ ברישי "הזורע" (קלב,א), ואהא סמכינן השתא לפטור בן ליזה וכהנת אשת ישראל מחמש סלעים. **נותנים** לה מעשר ואוכלת — אין חולקין לאשה בגורן, אבל מחלקין להם בבתיהם, כדאמר בפרק "נושאין על האנוסה" (יבמות צט,ב).

אלא כהנת כיון דאיבעלה (ליה) הויא לה זרה — ואפילו קדושת לויה פקעה מינה. וגרעה מלויה אשת כהן שנשבית, דאף על גב דמיפסלא מתרומה — לא פקעה מינה קדושתה לענין חמש סלעים. אבל כהנת, דקדושתה מגופה אתיא, כשמתחללת — פקעה קדושתה לגמרי.

הבן

תוספות

"יביר" לחוד, והברה פנים לחוד. איתמר, היו לו בנים בגיותו ונתגייר - רבי יוחנן אומר: אין לו בכור לנחלה, ורבי שמעון בן לקיש אומר: יש לו בכור לנחלה. רבי יוחנן אומר: אין לו בכור לנחלה - דהא הוה ליה "ראשית אונו", ורבי שמעון בן לקיש אומר: יש לו בכור לנחלה - גר שנתגייר בקטנן שנולד דמי. ואזדו למעמייהו, דאיתמר: היו לו בנים בגיותו ונתגייר - רבי יוחנן אמר: קיים פריה ורביה, ורבי שמעון בן לקיש אמר: לא קיים. רבי יוחנן אמר: קיים "לא תהו בראה לשבת יצרה", ורבי שמעון בן לקיש אמר: לא קיים פריה ורביה - גר שנתגייר בקטן שנולד דמי. וצריכא, דאי איתמר בהא קמיפליגי - בהא קאמר רבי שמעון בן לקיש, משום דבניתן לאו בני נחלה נינהו, אבל בהא - אימא מודה ליה לרבי יוחנן ד"לא תהו בראה לשבת יצרה", והא עבד ליה שבת, ואי איתמר בהא - בהא קאמר רבי יוחנן, אבל בהא - אימא מודה ליה לרבי שמעון בן לקיש, צריכא. תנן: מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה שפבר ילדה עודה גויה ונתגיירה, ומשבאתה לישראל ילדה - ולדה בכור לנחלה, ואינו בכור לכהן. ילדה ממאן אילימא מישראל שלא היו לו בנים - מאי אירא גיורת ושפחה אפילו בת ישראל נמי? אלא לאו - מגר שהניח לו בנים ונתגייר, וקתני: בכור לנחלה! - לא, לעולם מישראל שלא היו לו בנים; ו"אינו בכור לכהן" איצטריכא ליה, לאפוקי מדרבי יוסי הגלילי, דאמר: בכור לנחלה ולכהן, שנאמר: "פטר רחם בישראל" - עד שיפטרו רחם מישראל, קא משמע לן דלא. תא שמע: היו לו בנים בגיותו ונתגייר - יש לו בכור לנחלה! אמר רבינא ואיתימא רב אחא: הא ודאי רבי יוסי הגלילי הוא, דאמר: "פטר רחם בישראל" - עד שיפטרו רחם מישראל, וליף איהו מינה דידה. אמר רב אדא בר אהבה: לויה שילדה - בנה פטור מחמש סלעים. דאיעבר מגוי אילימא דאיעבר מכהן ומלוי - מאי אירא לויה אפילו ישראלית נמי? אלא דאיעבר מישראל - "למשפחותם לבית אבותם" כתיב! אמר רב פפא, מזוהמין את הולד, ולוי פסול מיקרי. מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא: לעולם דאיעבר מישראל, ושאני התם דאמר קרא: "פטר רחם" - בפטר רחם תלא רחמנא. תנן: מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה; נתגיירה מעוברת, נשתחררה מעוברת; וילדה היא וכהנת, היא ולויה, היא ואשה שפבר ילדה; וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון - בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. מכלל דיכהונה ולויה פטורין; דאיעבר מגוי אילימא דאיעבר מכהן ולוי - אי הכי מאי אירא כהנת ולויה אפילו בת ישראל נמי? אלא דאיעבר מגוי - כהנת פטורה ואמר רב פפא, בדיק לן רבה: כהנת שנתעברה מגוי מהו ואמינא ליה: לאו היינו דרב אדא בר אהבה, דאמר: לויה שילדה - בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי: הכי השתא בשלמא לויה - בקדושתה קיימא, דתניא: לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות - נותנין לה מן המעשר ואוכלת. אלא כהנת, כיון דאי בעיל לה - הויא זרה! הניחא למ"ד בריה דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר דאיעבר מישראל - מוקי לה בדאיעבר מישראל, אלא למ"ד דאיעבר מכהן - מאי איכא למימר? אמר רב פפא, בדיק לן רבה: כהנת שנתעברה מגוי מהו - לעולם דאיעבר מכהן והיא בת ישראל, ואמאי קרי לה "כהנת" - דבנה כהן.

איתמר

הבן חייב לפדות את עצמו — דהא לא זכה האב בפדיונו. אלא חייב הבן לפדות עצמו, אף על גב דליכא חיובא באב. וכן מתניתין דתנן: נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת (כשר). ותימה: דבפרק קמא דקדושין (כט,א) גמרינן מנמצות הבן על האב דדרשינן "תפדה" "תפדה": אשה שאין אחרים מצווין לפדותה – אינה מצווה לפדות עצמה. והכא נמי, האי בן, שאין אחרים מצווין לפדותו — לא יהא חייב לפדות עצמו! ויש לומר: דלא דמי האי בן לאשה, דלא שייך בה בשום אב פדיון כלל. אבל הכא, אם היה לו אב ישראל — היה חייב לפדותו.

ראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן — מתוך פירוש הקונטרס משמע דמלשון לידה גמר. ולקמיה: דבגברה (רישׁ) פרק "יוצא דופן" (מ,א) (ברכות) מפרש דאין ישובין עליו ימי טומאה וימי טהרה משום דכתיב: "אשה כי תזריע ויולדה זכר" — עד שתלד ממקום שמזרעת. אבל מלשון "לידה" — לאו אלא יש לפרש דגמר הכא לידה (לידה) מהתם. ורבי שמעון דהכא לטעמיה, כדאמר בסמוך דמרבי התם יוצא דופן (שם) מ"תלד", דיושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ואם תאמר: דהתם קאמר דמודה רבי שמעון לענין קדשים שאינו קדוש, דגמר מבכור דכתיב ביה "פטר רחם". ודריך: וליגמר לידה מאדם, דמרבינן יוצא דופן מ"תלד" שכן פשוט קדוש זכר במתנות! ומשני: מבכור אית לן למילף, דנפישין, שכן אמו בהמות קדשים פגול נותר וטמא. והשתא הכא נמי נילף מבכור בהמה, שכן בכור מבכורו! ויש לומר: דאיכר נפישי, שכן אדם מאדם, ואינם קדושים, ולא שייך בהם פגול נותר וטמא. ובכור אדם דכהונה, דכתיב ביה "פטר רחם" — לא מצי רבי שמעון למילף מבכור לנחלה, דגבי בכור אדם ד"פטר רחם" לא כתיב לידה.

וילדו לו בעינן — תימה: כיון דדרשינן קרא בבכור, אם כן בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכז,א) דדרשינן: טומטום שנקרע ונמצא זכר, דאינו ממעט בחלק בכורה, דאמר קרא: "וילדו לו בנים" – עד שיהא בן משעת לידה. והאי דאינו נוטל פי שנים דדריש מ"והיה הבכור" — עד שיהא בן משעת הווייה. וכן בפרק "מי שמת" (שם קמב,ב) דדרשינן: בן שנולד לאחר מיתת אביו, דאינו ממעט מחלק בכורה מדכתיב: "וילדו לו". והא דאינו נוטל פי שנים, דריש מדכתיב: "יכיר". ואמאי? כולהו מילתא תיפוק ליה מ"וילדו לו" כיון דמומלנין ליה בבכור! ויש לומר: דאי לאו דכתיב תרי קראי, הוה מוקמינן ליה דוקא בבכור דאינו נוטל פי שנים, דהיה מסתבר לאוקמי טפי בבכור שלא יטול חלק בבכורה, מלהעמידו בפשוט שלא יטעון בחלק בכורה. תדע, דביציא דופן, דליכא תרי קראי, דרשינן ליה לענין דאינו נוטל פי שנים, ולא דרשינן ליה לומר דאינו ממעט. **בכור** לדבר אחד הוי בכור – ואם תאמר: מהאי טעמא גופיה דהיציא דופן בכור לחמש סלעים, ואף על גב דכתיב ביה: "פטר רחם". דבאשכחן בסוף פרק שני (לעיל יט,א), דתנן: יוצא דופן והבא אחריו, רבי טרפון אומר: שניהם יירעו עד שיסתאבו. ומפרש בגמרא, דמספקא ליה: בכור לדבר אחד, אי הוי בכור אי לאו. ואף על גב דהתם נמי כתיב: "פטר רחם"! יש לומר: דסברת רבי שמעון חלוקה מרבי טרפון. ואף על גב דהכא אחריו פשיט ליה טפי דהוי בכור מרבי טרפון, מכל מקום יוצא דופן גרע ליה, וממעט ליה מ"פטר רחם".

והא לנחלה. אבל ראשון, אף על גב דבכור לדבר אחד הוא, דהא הוי בכור לוולדות ולזכרים — אפילו הכי לא הוי בכור, דב"פטר רחם" תלא רחמנא.

משנה

איתמר, כֹּהֵן שֶׁמֵּת וְהִניחַ בֵּן חָלָל - רַב חִסְדָּא אָמַר: הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: אֵין חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ. כָּל הַיְכָא דְּמֵת הָאָב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי זָכָה אָבִיו בְּפִדְיוֹנוֹ. כִּי פְּלִיגִי - הֵיכָא דְּמֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַב חִסְדָּא אָמַר: הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, דְּהָא לֹא זָכָה אָבִיו לְפִדְיוֹנוֹ. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר: אֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת עַצְמוֹ, דְּאָמַר לֵיהּ: אֲתֵינָא מִכֹּחַ גַּבְרָא דְּלָא מָצֵית לְאִשְׁתַּעוֹיֵי דִּינָא בַּהֲדֵיהּ! - שָׁאנֵי גּוֹי, דְּלֵית לֵיהּ חַיִּים.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן יַאסִינְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כֹּהֵן שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וְהִניחַ בֵּן חָלָל - הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ; מֵת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין הַבֵּן חַיָּיב לִפְדּוֹת עַצְמוֹ, שֶׁהֲרֵי זָכָה הָאָב בְּפִדְיוֹנוֹ. "וְכֵן מִי שֶׁלֹּא שָׁהָתָה אֲחֵרֵי פְּעֻלָּה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים" וכו'. בְּכוֹר לְנַחֲלָה הוּא דְּלָא חֲוֵי, הָא בְּפָשׁוּט שְׁקֵיל, וְאַמַּאי לֵיזִיל לְגַבֵּי דַּאי - וְלִידְחֵייהּ, וּלְגַבֵּי דַּאי - וְלִידְחֵייהּ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לָא נִצְרְכָה אֶלָּא לָבָא אַחֲרָיו, וְכֵן קָאָמַר: בְּכוֹר לַכֹּהֵן, וְהַבָּא אַחֲרָיו - אֵין בְּכוֹר לְנַחֲלָה. - וְלִכְתְּבוּ הַרְשָׁאָה לְהַדְדֵי! וְכִי תֵּימָא, מַתְנִיתִין שֶׁלֹּא בְּהַרְשָׁאָה - הָא מוֹקְמִינַן לָהּ קַמָּן דְּבְהַרְשָׁאָה! מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי יַנַּאי, דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: הוֹפִּירוּ וְכָפְלוּ נִתְעָרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה, לֹא הוֹפִּירוּ וְכָפוּף נִתְעָרְבוּ - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.

משנה אֵי זֶהוּ בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלִכֹּהֵן הַמְפֻלֶּשׁ כְּמִין דָּגִים מָלֵא מַיִם, מָלֵא דָּם, מָלֵא גְּנִינִין, הַמְפֻלֶּשׁ כְּמִין דָּגִים וְחַגָּבִים שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְהַמְפֻלֶּשׁ לְיוֹם אַרְבָּעִים - הַבָּא אַחֲרֵיהֶם בְּכוֹר לְנַחֲלָה וְלַכֹּהֵן. יָצָא זוֹפֵן, וְהַבָּא אַחֲרָיו - שְׁנֵיהֶן אֵינָן בְּכוֹר, לֹא לְנַחֲלָה וְלֹא לַכֹּהֵן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: רִאשׁוֹן - לְנַחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי - לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים.

גמרא רִאשׁוֹן לְנַחֲלָה לָא - "וְיָלְדוּ לוֹ" בָּעֵינַן, לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים נָמֵי לָא - "פֶּטֶר רֶחֶם" בָּעֵינַן. שָׁנֵי לְנַחֲלָה לָא - "רִאשִׁית אוֹנוֹ" בָּעֵינַן, לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים נָמֵי לָא - קָסָבַר: בְּכוֹר לְדָבָר אֶחָד לָא חֲוֵי בְּכוֹר. "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: רִאשׁוֹן - לְנַחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי - לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים". רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: "תֵּלֵד" - לְרַבּוֹת יוֹצֵא דּוֹפֵן. וְהַשֵּׁנִי לְחֻמֵּשׁ סְלָעִים - קָסָבַר: בְּכוֹר לְדָבָר אֶחָד חֲוֵי בְּכוֹר.

משנה

והא אחריו — דרך רחם, שניהן אינן בכור. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** וילדו לו **בעינן** — דרך לידה. **בכור לדבר אחד** — כגון זה, שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות, דהא הוה לו ולד זכר קודם לו. **למעמיה** — דאמר במסכת נדה פרק "יוצא דופן" (מ,א): "ואם נקבה תלד" — לרבות יוצא דופן, דהוי לידה מעליא, וישובת עליו ימי טומאה וטהרה. הלכך, גבי "וילדו לו" נמי — לידה מעליא חשיב ליה, דגמרינן מהתם. **בכור לדבר אחד** — כגון שני, דהוי בכור לרחמים — הוי בכור

הבן — כישראל דמי וחייב בבכורה. **לאחר שלשים** — ישנו במצות פדייה, דכתיב (במדבר יח): "ופדויו מבן חדשׁ". **שהרי זכה אביו בפדיונו** — דאי נמי יהיב ליה (ליה) האב הוה מפריש ליה ושקיל ליה לנפשיה, דהא כהן הוא. וכיון דזכה האב בפדיונו — מורישו לבנו עם שאר נכסיו. **לא זכה האב** — דהא לא איחייב אב מעולם, אלא בן נתחייב לאחר מיתת אביו, ואיחייב ליה למיתביה לכהן אחר. **דאמר ליה** — האי חלל לכהן: אתינא מכח גברא כהן דלא מצית אשתעויי דינא בהדיה. שאם היה אביו פודה אותו — היה נוטל הפדיון לעצמו. **נתעיירה מעוברת** — ולא ילדה עדיין מעולם, אותו וולד בבור לכהן. **אמאי** — לימא ליה: אתינא מכח גברא דלא צייתת דינא! **דלית ליה חיים** — לגבי ישראל ליה שום יחס, ואין זה בא מכחו, דכקטן שנולד דמי. **לא נצרכא** — מתניתין דקתני: אינו בכור לנחלה, אלא מההוא שבא אחריו. אלא איהו לא שקיל מידי, דבנו הראשון אומר לו: לא בן ראשון אתה, וכן בנו האחרון אומר לו. **והכי קאמר בכור לכהן** — דוי האי ספק, ממה נפשך, דהאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו. והבא אחריו (מבני) השני אינו בכור לנחלה, דאמרין ליה אחיו: אותו ספק בן אבינו הוא, ואתה אינך בכור. **ולכתבו הרשאה** — להספק והבא אחריו יכתוב אחד הרשאה לחבירו על חלקו, וילך ויתבע לו הבכורה ממה נפשך: אם אני בכור — תנו לי בשביל עצמי, ואם אחי בכור — תנו לי בשביל אחי. דהא או הספק או הבא אחריו בכור. **וכי תימא מתניתין שלא בהרשאה** — מיירי, והכי קאמר: אם לא כתבו הרשאות — אין כאן בכור לנחלה. **הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי** — דאמר, אמר שמואל: בבא בהרשאה. אלא ודאי הרשאה לא מהניא כלל הכא. **מסייע ליה לרבי ינאי** — דאמר: הוכרו ולבסוף נתערבו, כגון שתי נשים שני אנשים שהוכרו ולדותיהן ואחר כך נתערבו, ועכשיו כשהן באין כולן לירש — דוחין אותן אחידהב, דלכל אחד אמרי לאו אחינו אתה. **כותבין הרשאה זה לזה** — האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו. ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות, ואומר לכל אחד: אם אחיכם אני — תנו לי, ואם זה אחיכם — תנו לי חלקו. וכן לבני השני. אבל לא הוכרו מעולם — אין כותבין, דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי (אביו). ומתניתין נמי — בדלא הוכרו מעולם, דמעולם לא נודע איזה בכור, ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה. הא דרבי יוחנן בבבא בתרא ב"יש נוחלין" (קכז,א). **משנה שפיר** = עור הולד ממש. **גנינים** = גוונים. **וחגבים** — לאו ולד נינהו. וטעמא מפרש במסכת נדה ב"המפלת" (כב,ב): שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם. **ליום ארבעים** — שנתעברה, דְּמֵיָא בעלמא הוא עד דמטי למחר. דארבעים יום הוי יצירת הוולד. **יוצא דופן** הבא **בעינן** — דרך לידה. **בכור לדבר אחד** — כגון זה, שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות ולזכרים — אפילו הכי לא הוי בכור, דב"פטר רחם" תלא רחמנא.

משנה

משנה נותן חמש סלעים — דאחד מהן בבור. **האב פטור** — דמצי למימר: הבבור מת. והוה הדין נמי לבן הנשאר דפטור, והאי לישנא דנקט "האב פטור" — משום סיפא, דבעי למימני: מת האב כו'. **פטורין** — כדמפרש בגמרא. **נתחייבו** — בו נכסי האב לכהן כבעל חוב, וחזיבין לפרעו בין שניהם. **אין כאן לכהן כלום** — דאמר ליה: הנקבה יצאת ראשון. ובהן ידו על התחתונה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **גמרא הא אישתעבד נכסיה** — דחזו מעליא הוא. **ומדחי ליה** — ואומר: אין אני בבור, אלא אחי. **כי לא חלקו נמי בו'** — והא ליכא למימר דטרוף נכסי משום אביהם, דהא האב לא נתחזיב כלום, אלא בשביל הבנים טורפן. ואמאי קתני: אם נתנו בו', דמשמע דאם לא חלקו — חזיבין! **שני יוסף בן שמעון** — שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר: לא אני הוא, כי אם חבירי. וליקחו בין שניהם שדה אחת — טורף בעל חוב חציה, דאמר ליה בו'. והכא נמי, טורף הכהן חמש סלעים מהנכסים שהן יחד, ואמר להו נמי הכי: אם אתה הבבור — מחלקך אני נוטל, ואם אחיך הבבור — מחלקו אני נוטל, ובין שניהם תתפשרו. **דלדידהו לא מצי תבע ליה** — דכל חד וחד מדחי ליה. **לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה** — עד שיתבוע מן הלוה, ולא יהא לו מה לפרוע. **הכי נמי דשקיל** — אפילו חלקו, דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב. ואף על פי שמלוה על פה היא — גובה מן היורשין אם יש ירושה בשיעור החוב. **דרב אסי** — כדאיתא בבבא קמא בפרק ראשון (ט,א). **מחצה יורשין ומחצה לקוחות** — דמספקא ליה אם בירידה ויורשין ניגוה, או אין בירידה ולקוחות ניגוה, הלכך מחצה יורשי ומחצה לקוחות. **מלוה הכתובה בתורה כנגן**

משנה מִי שֶׁמֵּת בְּבֵרָה אִשְׁתּוֹ, וְיָלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב וְהַבָּנִים קַיָּימִים, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ - נָתְנוּ, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִתְחַיְּבוּ נְכָסִים זָכָר וְנִקְבָה - אֵין כָּאן לְמִי לְהַחֵל כְּלוּם. **גמרא** הֵימִית הָאָב אֵימַת אִילֵימָא דְּמִית לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּהָא אָמַר רַבִּי מֵאִיר כִּי חָלְקוּ פְּטוּרִין וְהָא אִשְׁתַּעְבְּדָן לְהוּ לְנָכְסֵי! אֶלָּא דְּמִית בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מַאי שְׁנָא כִּי חָלְקוּ - דְּאַיְּזִיל לְגַבֵּי הָאי וּמַדְחֵי לֵיהּ, דְּאַיְּזִיל לְגַבֵּי הָאי וּמַדְחֵי לֵיהּ; כִּי לֹא חָלְקוּ נָמֵי, לֵיזִיל לְגַבֵּי הָאי - וְלִידְחֵייהּ, וְלֵיזִיל לְגַבֵּי הָאי - וְלִידְחֵייהּ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: זֹאת אוֹמֶרֶת, שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת וְלָקְחוּ שָׂדֶה בְּשׁוּתָּפוּת - בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אוֹתָהּ מֵהֶם, דְּאָמַר לֵיהּ: אִי בְּדִידָךְ מַסַּקְנָא - מִנָּתָא דִּידָךְ קָא שָׁקְלִינָא, וְאִי בְּחַבְרָךְ מַסַּקְנָא - מִנָּתָא דְּחַבְרָךְ קָא שָׁקְלִינָא. אָמַר רָבָא: מִמְּדֵי, נְכָסֵי דְּבַר אִינִישׁ אִינּוּן עֲרֵבִין בֵּיהּ, מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּלִדִידֵיהּ לָא מְצֵי תָּבַע לֵיהּ, וּלְעָרֵב מְצֵי תָּבַע לֵיהּ וְהָתָנַן: הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵירוֹ עַל יְדֵי עָרֵב - לֹא יִפָּרַע מִן הָעָרֵב; וְקַיְּימָא לָן: דְּלָא יִתְבַּע מִן הָעָרֵב תְּחִלָּה! אֶלָּא אָמַר רָבָא: לְעוֹלָם שֶׁמֵּת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִי דְּאֵיכָּא נְכָסֵי טוֹבָא - הָכִי נָמֵי דְּשָׁקֵיל, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - פְּגוֹן דְּלֵיכָּא אֶלָּא חָמֵשׁ סְלָעִים. וּדְכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב אַסִי, דְּאָמַר רַב אַסִי: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ - מַחֲצָה יוֹרְשִׁין וּמֶחֱצָה לְקוֹחוֹת, וּדְכוּלֵּי עָלְמָא: מִלְּוֶה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה כְּנָגֶן

והא אישתעבדי להו נכסי — דקסבר השתא: האחין שחלקו יורשין הן, ומלוה על פה גובה מן היורשין. אי נמי, קסבר: מלוה הכתובה בתורה כבתובה בשטר. ומיהו במסקנא קאמר דבהכי פליגי. **דכולי** עלמא סבירא להו דמלוה על פה אינה גובה מן היורשין אלא אם כן הוזקה בבית דין בחייו, ומדחי ליה — דאמר ליה: הנקבה יצאת ראשון. ובהן ידו על התחתונה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **גמרא הא אישתעבד נכסיה** — דחזו מעליא הוא. **ומדחי ליה** — ואומר: אין אני בבור, אלא אחי. **כי לא חלקו נמי בו'** — והא ליכא למימר דטרוף נכסי משום אביהם, דהא האב לא נתחזיב כלום, אלא בשביל הבנים טורפן. ואמאי קתני: אם נתנו בו', דמשמע דאם לא חלקו — חזיבין! **שני יוסף בן שמעון** — שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב, וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר: לא אני הוא, כי אם חבירי. וליקחו בין שניהם שדה אחת — טורף בעל חוב חציה, דאמר ליה בו'. והכא נמי, טורף הכהן חמש סלעים מהנכסים שהן יחד, ואמר להו נמי הכי: אם אתה הבבור — מחלקך אני נוטל, ואם אחיך הבבור — מחלקו אני נוטל, ובין שניהם תתפשרו. **דלדידהו לא מצי תבע ליה** — דכל חד וחד מדחי ליה. **לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה** — עד שיתבוע מן הלוה, ולא יהא לו מה לפרוע. **הכי נמי דשקיל** — אפילו חלקו, דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב. ואף על פי שמלוה על פה היא — גובה מן היורשין אם יש ירושה בשיעור החוב. **דרב אסי** — כדאיתא בבבא קמא בפרק ראשון (ט,א). **מחצה יורשין ומחצה לקוחות** — דמספקא ליה אם בירידה ויורשין ניגוה, או אין בירידה ולקוחות ניגוה, הלכך מחצה יורשי ומחצה לקוחות. **מלוה הכתובה בתורה כנגן**

מכח דהוי בלוקח באחריות — ונוטל במעות. הלכך נוטל מחצה בקרקע, דהיינו רביע, ומחצה במעות. וקשה לפירוש זה: דהשתא אי לא הוה ליפסוק לן אלא אי ביורשין אי בלקוחות שלא באחריות — נוטל חלקו בקרקע, ומשום דאיכא נמי לספוקי דאפילו אי הוה לוקח שמא לוקח באחריות הוא, הוה לן לומר דחצי חלקו יטול בקרקע והרביע במעות! ועוד: דמוקמינן הכא מתניתין בגון דליכא אלא חמשה סלעים. ואי לא חשיב להו רב אסי ביורשין אלא ברביע, אפילו יש שם עשר סלעים — פטורים, שלא יכול לגבות הכהן כי אם הרביע דהוו בהו ביורשים, והיינו חצי חמש! ולשון ראשון שפירש בקונטרס בבבא קמא (ט,א) שנוטל חצי חלקו בקרקע או במעות, משום דמספקא לן אי הוו ביורשין או לקוחות שלא באחריות — אותו לשון נמי יתכן בין גירסת "שני אחין" בין גירסת "שלשה". ומיהו, קשיא: מנא ליה להתלמוד שמספקא לרב אסי בלוקח ביורשין? דלמא פשיטא דלאו יורשין ניגוה, אלא מספקא ליה אי הוו בלקוחות באחריות או בלקוחות שלא באחריות! ועוד: דלא הוה שייך למימני תרי זימני רביע, כיון ד"אי אי" קתני? וכלשון אחרון נראה. ולא יתכן לגרוס כלל "שלשה אחין", דמאי איכא ליה למינקט שלשה? אי הוה נקט חמשה — אורחיה דהתלמוד הוא בכל דוכתי, כמו "היו חמשה תובעין אותו", "חמש נשים שטערבו ולדותיהן", "כל אחד מחמשה". אבל שלשה — לאו אורחיה למינקט, כיון שכך — שוין שנים כשלשה! ואם תאמר: מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי ביורשין הוו אי בלקוחות, לימא: המוציא מחבירו עליו הראיה. דאפילו לכומכום לא מטהבר הכא לומר חולקין בספק זה, בזה שחכמים מסופקים בהוראה! ויש לומר: שיש דברים דהיכא דהדרן מסופק לחכמים כי הכא, עשו אותו כודאי פלגא הכי ופלגא הכי. כדאשכחן נמי בפרק "השוכר את האומנים" (בבא מציעא פג,א) גבי דני דדרו באגרא — לישלם פלגא, קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. דמה נפשך, או כוליה פשיעה או כוליה אונס. ואי מספקא לן, הוה ליה למימר: המוציא מחברו עליו הראיה. וכן בפרק "מי שמת" (בבבא בתרא קמה,א) דקאמר רבי יוסי: קדשה בעשרים — נותן לו שלשים חצאין, דמספקא ליה אי קדושין שלטיעבי או לא, ועושה כאילו ודאי מחצה לאו שלטיעבי, ובפרק "יש נוחלין" (שם קכו,א) גבי בבור, דאמרינן: ובמלוה שעמו פליגי, ולפירוש זה אתיא נמי שפיר ההוא דמרזיך ד"השואל" בסוף הפרק (בבבא מציעא קב,א) דקאמר: יחלקו את חדש העיבור לבולי עלמא, ולא צריך לאוקמה כסומכוס. ויש דברים שאמרו חכמים: והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר – דעבד כמר עבד, ודעבד כמר עבד. ויש דברים שאמרו חכמים: שודא דדייני, כי התם ברישי "המוכר את הבית" (בבבא בתרא סב,ב) דאמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא — שודא דדייני. **ודכולי** עלמא מלוה הכתובה בתורה לאו כהכתובה בשטר דמיא — גם במסקנא יהיה כן. דאמרינן: בדרב אסי אי בדרב פפא קמיפלגי, דמשמע, אי כולהו אית להו דרב אסי ודרב פפא — היו פטורין מטעם "חמש" ולא חצי חמש. ותימה: דלקמן בפירקין (מט,ב) אמר: דרבי יהודה סבר כבתובה בשטר דמיא. ועוד קשה, למאי דמסקינן: בדרב פפא קמיפלגי, דלית ליה לרבי יהודה דרב פפא – אלמא קסבר: דמלוה על פה גובה אף מן הלקוחות. אטו מי ליה לרבי יהודה דה דתנן ב"גט פשוט" (בבא בתרא קעה,א): המלוה את חבירו בשטר – גובה מנכסים משועבדים, על פה – גובה מן בני חורין? ועיקר מילתיה דרב פפא לאו אימאר אלא לאשמועינן דגובה מן היורשים, לאפוקי מדרב ושמואל דאמרי: מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. אבל למאי דאינו גובה מן הלקוחות – זה אינו שום חידוש, ודבר פשוט הוא בכל התלמוד. ונראה לפרש לפי המסקנא דלאו ממש כרב פפא קאמר, אלא כמלוה על פה, כי היכי דפדיון הבן כשהיא כתובה. ובפרק קמא דקדושין (כט,ב) איתא להא דלקמן, ונרסינן שם: רבי יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא. והיינו לטעמא דהכא. אי נמי, בדרב פפא ממש קמיפלגי, דרב פפא גופיה צריך לומר דאייריי נמי במלוה הכתובה בתורה. בדפרק קמא דקדושין (יג,ב) קאמר רב פפא: הלכתא, מלוה על פה גובה מן היורשין, שיעבודא דאורייתא. ובפרק "גט פשוט" (בבבא בתרא קעו,א) מפרש טעמא – שלא תנעול דלת בפני לווין. וצריך לומר: דבקדושין איירי במלוה הכתובה בתורה, דגובה מן היורשים ולא מן הלקוחות. ובההיא איירינן הכא, דרבי יהודה לית ליה דרב פפא, וקסבר דגובה מן הלקוחות.

מלוה הכתובה בתורה — היינו דוקא כגון פדיון הבן וערכין ונוקין וכיוצא בהן, שלא נתחייבו אם לא שחייבתו תורה. אבל מלוה על פה, אף על גב דכתיב (דברים כד): "ואיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט" — לא (מקרא) (מקרי) כתובה להיות כתובה בשטר. ואף על גב דאייריי על פה. דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה, ביון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם משלהוזהו.

דרבי מאיר סבר חמש — ולא דמי לחמשה בקר, דמסקינן (בבא קמא עא,ב): אפילו חמשה חצאי בקר אמר רחמנא. דתשלומין ניתנו, ויש לו לשלם מה שהוא חייב. אבל הבא — מצות חמש סלעים רחמנא רמי עליה, ולא מקיימא בפחות מחמש. אף על פי שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה — לא דמי הבא, דלא משתעבד אלא בחצי חמש. **ואם** לשני כהנים נתן אין יכול להוציא מידם — ואם תאמר: כיון דאם לא נתן אין זקוק ליתן, השתא נמי דנתן נמי — ליהוי כתקפו כהן, דמוציאין מידו, כדאמר בפרק "שנים אוחזין" (בבא מציעא ג,ב). והכא ניתא טפי, דאין יודע ממי להוציא. אבל לקמן קשה טפי, גבי מת ביום שלשים, דקאמר רבי עקיבא: אם נתן — לא יטול, ואם לא נתן — לא יתן. דכיון דאם לא נתן לא יתן, השתא נמי כשנתן — ליהוי כתקפו כהן! ויש לומר: כיון דמתחלה נותן לו בתורת מתנות כהונה, אף על פי שאחר כך נתגלה שאם לא נטל לא היה ראוי ליטלו — מספק לא אמרינן מוציאין מידו. וכן ההוא דבא באמצע החדש בסוף "השואל" (בבא מציעא קב,ב), דאף על גב דבתחלת החדש כולו למשכיר — לא מדמינן ליה לתקפו כהן. **אם** נתנו עד שלא חלקו רבי — צריך שום צריכותא אמאי קתני בתרוייהו פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה. הכי

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

לָאו בְּכִתּוּבָה בִּשְׂטָר דָּמְיָא: וְדִכּוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב פָּפָּא, דְּאָמַר רַב פָּפָּא: מְלֶוֶה עַל פֶּה - גּוֹבֶה מִן הַיּוֹרְשִׁין, וְאֵינוֹ גּוֹבֶה מִן הַלָּקוּחוֹת. וְהָכָא בְּחָמֵשׁ וְלֹא בַּחֲצִי חָמֵשׁ קָמַיפַּלְגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: חָמֵשׁ וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: חָמֵשׁ וַאֲפִילּוּ חֲצִי חָמֵשׁ. אִי הָכִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נִתְחַייְבוּ נְכָסִים, נִתְחַייֵב גַּבְרָא מִיבָּעֵי לֵיהּ! וְעוֹד תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, אִם יֵשׁ עֲשָׂרָה זוֹ לָזֶה וַעֲשָׂרָה זוֹ לָזֶה - חַייָבִין, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין; מַאי "עֲשָׂרָה זוֹ לָזֶה וַעֲשָׂרָה זוֹ לָזֶה" אִילֵימָא בֵּין דִּירוּשָׁה בֵּין דְּלָקוּחוֹת, וְחָמֵשׁ וַאֲפִילּוּ חֲצִי חָמֵשׁ, אִי הָכִי - מַאי אִירְיָא עֲשָׂרָה אֲפִילּוּ בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה נָמֵי! אֶלָּא פְּשִׁיטָא, עֲשָׂרָה זוֹ דִּירוּשָׁה לָזֶה, וַעֲשָׂרָה זוֹ דִּירוּשָׁה לָזֶה. אֶלָּמָא: חָמֵשׁ וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ סְבִירָא לֵיהּ! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא חָמֵשׁ וְלֹא חֲצִי חָמֵשׁ, וְהָכָא בְּדָרַב אַסִי

16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36

וְרַב פָּפָּא קָמַיפַּלְגִי. וְאִיבָּא דְּמָתְנֵי לֵיהּ אַסַּיפְקָא: נִתְחַייְבוּ הַנְּכָסִים. דִּמְיָת הָאָב אֵימַת אִילֵימָא דִּמְיָת לְאַחַר שְׁלֹשִׁים - מִפְּלָל דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר כִּי חָלְקוּ פְּטוּרִין הָא אִישְׁתַּעְבְּדִי לְהוּ נְכָסִי! אֶלָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים; כִּי חָלְקוּ אַמַּאי מְחַייֵב רַבִּי יְהוּדָה לְיוֹרְשֵׁי לְגַבֵּי הַאי - לִידְחֵייהּ, וְגַבֵּי הַאי - וְלִידְחֵייהּ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: זֹאת אוֹמֶרֶת, שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שִׁמְעוֹן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקַח אֶחָד מֵהֶם שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ - בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנּוּ, דְּאָמַר לֵיהּ: אִי בִּדְיָדְךָ מַסַּקְנָא - מִנָּתָא דִּידָךְ קָא שָׁקֵלְנָא, וְאִי בְּחַבְרָךְ מַסַּקְנָא - מִשְׁתַּעְבְּדָא לִי מִקַּמֵּי דִּידָךְ. אָמַר רָבָא: מִכְּדֵי נִכְסוֹתֵי דְּבַר אִינִישׁ אִינּוּן עֲרֵבִין בֵּיהּ, וְכוּלְּהוּ כְּלִישָׁנָא קָמָא. **מתני'** שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁיָּלְדוּ בְּפַרְוָר, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן עֲשָׂרָה סְלָעִים לְכָאן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן - חָזַר לוֹ חֲמִשָּׁה סְלָעִים, וְאִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתַן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה סְלָעִים לְכָאן. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זְכָרִים וּשְׁתֵּי נְקֵבוֹת - אֵין פָּאן לְכֹהֵן כְּלוּם. אַחַת בְּפַרְוָר וְאַחַת שְׁלֹשָׁה בַּפַּרְוָר, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לְכֹהֵן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָאָב פָּטוּר. מֵת הָאָב וְהַבָּנִים קַיָּימִים, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם נָתְנוּ עַד שֶׁלֹּא חָלְקוּ - נָתְנוּ, וְאִם לָאו - פְּטוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נִתְחַייְבוּ נְכָסִים. זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין לַכֹּהֵן כְּלוּם. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁיָּלְדוּ בְּפַרְוָר, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - זֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן וְזֶה נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים. מֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתְנוּ - יַחֲזִיר לָהֶם חֲמֵשׁ סְלָעִים, אִם לִשְׁנֵי כֹּהֲנִים נָתְנוּ - אֵינָן יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם. זָכָר וּנְקֵבָה - הָאֲבוֹת פְּטוּרִין, וְהַבֵּן חַייָב לְפָרְעוֹת אֶת עַצְמוֹ. שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וּשְׁנֵי זְכָרִים - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. אַחַת בְּפַרְוָר וְאַחַת שְׁלֹשָׁה בְּפַרְוָר שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים, וְיָלְדוּ שְׁנֵי זְכָרִים - זֶה שֶׁלֹּא בְּפַרְוָר אִשְׁתּוֹ נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לַכֹּהֵן, זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. **גמ'** מַאי שְׁנָא שְׁנֵי כֹּהֲנִים, דְּאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ, וְאָזֵיל לְגַבֵּי הַאי וּמַדְחֵי לֵיהּ; כֹּהֵן אֶחָד נָמֵי, לֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי - וְלִידְחֵייהּ; וְלֵיזִיל לְגַבֵּי הַאי - וְלִידְחֵייהּ! אָמַר שְׁמוּאֵל: בבא

כגון פדיון הבן חמש סלעים דזכי ליה רחמנא לכהן. **ולא חצי חמש** — הלכך פטורין. דכיון דחלקו — הוה ליה כמחצה לקוחות, ולא אישתעבד ירושה אלא שני סלעים ופלגא. ומפלגא דלקוחות לא שקיל איהו מידי, דמלוה על פה לא גביא מלקוחות. **ואפילו חצי חמש** — ושקיל ההוא פלגא דהוי ירושה. **אי הכי** — דלרבי יהודה פלגא הוא דשקיל, נתחייבו הנכסים בתמיה. **חייב נברא מיבעי ליה** — גרסינן. ולא גרסינן "נתחייב". כלומר, הכי איבעי ליה למיתנא: רבי יהודה אומר חייבין. שאינן פטורין לגמרי כדאמרינן, אלא חצי חמש מיהא מיחייבי. ולא שייך למיתני "נתחייבו הנכסים" דזהא רבי מאיר נמי נתחייבו נכסים! אית ליה, מאחר שלאחר שלשים מת. אלא בשביל החלוקה שחלקו ונעשו לקוחות הפסיד הכהן, לרבי יהודה גופיה ממה שנתחייבו הנכסים הפסיד מחצה. **האחים** שחלקו — ושניהם ספק בבורות. **עשרה** זו לזה **ועשרה** זו לזה — דהיינו שני סלעים ופלגא. **אי ליטא בין חלק הירושה בין חלק הלקוחות** — והא דקתני: חייבין — פלגא דחמשה קאמר. דהא אמרת דכולי עלמא אית להו דרב אסי ורב פפא, ושמעינן מינה דחמש ואפילו חצי חמש. **אפילו בציר מעשרה** — אלא שמונה, דלא מטי לכהן אלא שני סלעים — שקיל להו. דהואיל ושקיל כהן בציר מחמש — כל מה דמירתרמי ליה שקיל, דהא דאמרינן חצי חמש — הוא הדין לרבות חמש ושלישי חמש. ואמאי קתני: אם לאו פטורין **אלא פשיטא** — (דוקא) עשרה זו דירושה לכל חד וחד לבר מפלגא דלקוחות, דהוי חמש סלעים דירושה. **והכא** — במתניתין, בדרב אסי או בדרב פפא פליגי: דרבי מאיר אית ליה דרב אסי ורב פפא, הואיל דבין הכל אין שם אלא חמש — לא שקיל מידי, דחמש ולא חצי חמש. ורבי יהודה אית ליה דרב פפא, אלא סבירא ליה דמלוה על פה גובה מן הלקוחות, ושקיל כולהו. אי נמי: לית ליה דרב אסי, אלא כולהו הוי ירושה ושקיל כולה. והשתא דהכי סבירא לן מוקמינן לה לברייתא: אם יש שם עשרה זו לזה ועשרה זו לזה בין הכל — חייבין לתת כל הנכסים. ואם לאו, דבין הכל ליכא חמש — פטורין, דחמש ולא חצי חמש.

איכא דמתני לה לכולה חד שמעתא אסיפא — דמתניתין, דמילתיה דרבי יהודה. **ולקח אחד מהם שדה מחבירו** — הכא נמי דסבירא לן: האחין שחלקו לקוחות הן, דאין ברירה, דקמחייב להו רבי יהודה. **בלישנא קמא** — אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי. **משנה שתי נשים** — של

איכא — דמתניתין, דמילתיה דרבי יהודה. **ולקח אחד מהם שדה מחבירו** — הכא נמי דסבירא לן: האחין שחלקו לקוחות הן, דאין ברירה, דקמחייב להו רבי יהודה. **בלישנא קמא** — אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי. **משנה שתי נשים** — של

אחד. **וילדו שני זכרים** — במחבא, שנתערבו. **אם לבהן אחד נתן** — האב פדיון שניהם — יחזיר לו חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלשים, ואיגלגל מילתא דנפל הוא, ושלא כדין שקל. **אין יכול להוציא מידם** — דכל חד וחד מדחי ליה ואומר: הריני מחזיק בם בשביל פדיון דחד. **או שני זכרים ונקבה** — ילדו הנשים שלו במחבא — נותן חמש סלעים לכהן. דממה נפשך חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים — הראשון בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה — נמצא שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור. ואותו שעם הנקבה פטור, שמא נקבה יצאת ראשון, והמוציא מחבירו עליו הראיה. **אין כאן לבהן כלום** — דאיכא למימר: הנקבות יצאו תחלה, ואין כאן בכור. **האב פטור** — דמצי למימר: בן המבכרת מת. **נתנו עד שלא חלקו רבי** — כדין אותו של מעלה, משום דרב אסי ורב פפא. **זכר ונקבה** — יש לומר: אותה שלא בכרה ילדה הנקבה, ואין כאן בכור. **מת אחד מהם** — מן הוולדות, יחזיר להם חמשה סלעים, ויחלקו שני האבות. **ואין יכולין להוציא** — דכל חד וחד אומר: אני מחזיק בם בשביל החי, דאותו שנתן לי בשבילו — לא מת. וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה. **האבות פטורין** — דכל חד וחד אמר ליה לבהן: הנקבה שלי היא. **והבן חייב לפרוע את עצמו** — דמכל מקום בכור הוא. **שתי נקבות וזכר** — יש לומר: האחת ילדה נקבה, ושניית זכר ונקבה, ויצתה נקבה תחלה. הלכך אין כאן לכהן כלום, דיש לומר: המבכרת ילדה הנקבה, ע"כ. וכן שני זכרים ושתי נקבות. **גמרא** כהן אחד נמי — ומשני אבות שקל, כי אזיל לגביה האי אב — לידחייה כהן ולימא: לא שלך מת אלא של חבירך, ולאו בעל דברים דידי את.

בבא

בָּבָא בְּהַרְשָׁאָה. - וְהָאָמְרֵי נְהַרְדָּעֵי: לָא כָּתְבִינַן אַדְרַכְתָּא אַמִּטַּלְטְלֵי! - הָנֵי מִילֵּי - הֵיכָא דִּכְפַרֵיהּ, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא כַּפְרֵיהּ - כָּתְבִינַן. "זָכָר וּנְקֵבָה אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם". תָּנָא רַב הוּנָא: שְׁנֵי זְכָרִים וּנְקֵבָה - אֵין כָּאן לַכֹּהֵן כְּלוּם. וְתַנָּא דִּידַן, כֵּיוָן דִּבְשְׁנֵי אֲנָשִׁים הוּא דְּמַשְׁכַּחַתְּ לַהּ, בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁתֵּי נָשִׁים לָא מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ - לָא מַתְנֵי לֵיהּ. **מִשְׁנָה** מֵת הַבֵּן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לַכֹּהֵן - יַחֲזִיר. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן - יִתֵּן. מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים - כְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִם נָתַן - לֹא יִטּוֹל, וְאִם לֹא נָתַן - לֹא יִתֵּן. **גְּמָרָא** מַאי טַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן גָּמְרֵי "חֹדֶשׁ" "חֹדֶשׁ" מִמִּדְבָּר, מָה הָתָם - "וָמָעְלָה", אַף הָכָא נַמִּי - וָמַעְלָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא מְסַפְּקָא לֵיהּ: מִדְּאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב "וָמַעְלָה" גַּבֵּי עֲרָכִין, וְלָא גָּמְרֵי מִמִּדְבָּר - הָווּ לְהוּ שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד, וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְּדִין; אוֹ דִּלְמָא: כִּי אֵין מְלַמְּדִין - לְעָלְמָא, אֲבָל לְגוּפַיְיהוּ - מְלַמְּדִין וּמִשּׁוּם הָכִי מְסַפְּקִינַן לֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: הַכֹּל מוֹדִים לְעִנְיַן אֲבֵילוּת, יוֹם שְׁלֹשִׁים - כְּיוֹם שֶׁלְּפָנָיו. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמֵּיקֵל בְּאֵבֶל. **מִשְׁנָה** מֵת הָאָב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים - בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נִפְדָּה, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּפְדָּה; לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - בְּחֶזְקַת שֶׁנִּפְדָּה, עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא נִפְדָּה. הוּא לִפְדּוֹת וּבְנוֹ לִפְדּוֹת - הוּא קוֹדֵם לִבְנוֹ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנוֹ קוֹדְמוֹ, שֶׁמִּצְוָתוֹ - עַל אָבִיו, וּמִצְוַת בְּנוֹ - עָלָיו. **גְּמָרָא** אִיתְּמַר, הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַב אָמַר: בְּנוֹ פָּדוּי, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵין בְּנוֹ פָּדוּי. דְּכוּלֵּי עָלְמָא: "מֵעַכְשָׁיו" - אֵין בְּנוֹ פָּדוּי, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְאִיתְנְהוּ לַמָּעוֹת - וַדַּאי בְּנוֹ פָּדוּי. כִּי פְּלִיגִי - לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת; רַב אָמַר: בְּנוֹ פָּדוּי - מִידֵי דַּהֲוָה אַקִּידּוּשֵׁי אִשָּׁה, הָתָם לָאו אַף עַל גַּב דְּנִתְעַכְּלוּ הַמָּעוֹת - הָווּ קִידּוּשֵׁי,

הכא

רש"י

בבא בהרשאה — שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו, ובא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך: אם שלי מת — החזיר לי את שלי, ואם של חבירי מת — החזיר לי את שלו, שהרי יש לי הרשאה. **אדרכתא** — הרשאה אמטלטלי. דהואיל ואינן בעין — מיחזי כשיקרא, שמא אין בידו משל זה כלום, וחתימי סהדי אשיקרא. **היכא דכפריה** — לוה למלוה, תו לא כתב מלוה הרשאה עלייהו, משום דמיחזי כשיקרא. **תני רב הונא** — גבי שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא: אין כאן לכהן כלום. ואף על גב דחד הוי בכור ממה נפשך, דאם האחת ילדה שני זכרים — האחד בכור, ואם זכר ונקבה ילדה — נמצאת חבירתה יולדת זכר לבדו והוא בכור. ואפילו הכי הבן אינו חייב לפדות את עצמו, דאמר ליה: שמא אין אני בכור, אלא חבירי. **באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה** — דכיון דאיכא חד בכור יהיב חמש סלעים לכהן — להכי לא תני ליה, דכל הנך דתנא כאן "אין כאן לכהן כלום" — שוין, בין איש אחד ושתי נשיו, בין בשתי נשים של שני אנשים. **משנה מת הבן בתוך שלשים** — אבכורות ודאין דעלמא קאי נמי. **יחזיר** — דנפל הוה, ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים. **כיום שלפניו** — אף על פי שנתן יחזיר לו. **גמרא ממדבר** — כתיב הכא (במדבר יח): "ופדויו מבן חדש תפדה", וכתיב במדבר (שם ג): "פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה". **ומעלה** — משמע: לאחר שלשים. **מספקא ליה** — אי גמרי מהתם. דמדאיצטריך "ומעלה" בערכין — "אם מבן ששים ומעלה" וגו', וגמר במסכת ערכין (יח,א) "שנה" "שנה" לגזרה שוה, שכשם ששנת ששים כלמטה הימנו להחמיר — אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה, אף על גב דלהקל. והוא הדין לענין בן חדש, דיום שלשים כלמטה אף על גב דלהקל, ולא גמר "חדש" "חדש" ממדבר, דלא יהא נערך עד לאחר שלשים. **הוו דערכין ודמדבר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין** — על פדיון הבן. **או דלמא כי אמר אין מלמדין** — שני כתובין — לעלמא, דלא משתעי מבכור ודערכין. כמו אי הוה כתב "חדש" במידי אחרינא. **אבל לגופייהו** — כגון בכורי דורות מבכורי מדבר, דאידי ואידי בבכור הוא משתעי — מלמדין. ומדמספקא לן, קאמר: אם נתן — לא יטול, ואם לא נתן — לא יתן. **לענין אבילות** — אם מת ולד בתוך שלשים — אין אבילות חלה על אביו, דאימר נפל הוא. **משנה שלא נפדה** — דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים. **עד שיביא ראיה. לאחר שלשים בחזקת שנפדה** — דכהן הוי מוציא מחבירו, והורע כחו. **עד שיאמרו לו** — לבן, שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה. ובאמירה סגיא, בלא עדות גמורה. דהך חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה — לאו זו היא חזקה מעלייתא, דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד. והכא לא שייך למימר "עד שיביא ראיה", דהכא יכול לומר לו הבן: לכהן דעלמא יהביה אבא. **שמצותו על אביו** — מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת, ומצות בנו עליו. **גמרא דכולי עלמא אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא** — אלא מתנה בעלמא, דהא בתוך שלשים לא שייכא פדיה. ואי אמר בתוך שלשים: "הרי לך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני" ואיתנהו מעות ביד כהן בעין לאחר שלשים — ודאי פדוי, כמאן דיהיב להו ניהליה השתא. **נתעכלו** — שאינן בעין. **אקידושי אשה** — דאי יהיב לה השתא מידי, ואמר לה "התקדשי לאחר שלשים יום" — הויא מקודשת, כדאמרינן במסכת קדושין (נט,א).

תא

תוספות

הני מילי היכא דכפריה — תימה: דללישנא קמא ב"מרובה" (בבא קמא ע,א) דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה, מאי איכא למימר? וכן יש להקשות ממתניתין פרק "שבועת העדות" (שבועות לג,ב): גבי "איש פלוני כהן", "איש פלוני לוי", דדייק: הא "מנה לפלוני ביד פלוני" — חייבין. והא אמרת: עד שישמע מפי תובע! ומשני: בבא בהרשאה. ופריך: והא אמרי נהרדעי כו'. הני מילי היכא דכפריה כו'. ומיהו, ההוא איכא לאוקומי בפקדון ללישנא קמא דנהרדעי. דכיון שיכול להקדיש בפקדון, כדמוכח בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פח,א) גבי ההוא דאייתי קרי לפום נהרא — הכי נמי יכול להרשות, דחד טעמא הוא, כדמוכח. ויש לתרץ הך דשמעתין [בקרקעות] ואליבא [דרבי], דאית ליה לקמן בפירקין (נא,א) פודין בקרקעות כמו שפודין במטלטלי, דאמקרקעי כתבינן אדרכתא. דאמטלטלי דוקא לא כתבינן, דאינו ברשותו. אי נמי: איכא לאוקמה כרבי נתן, דמדרבי נתן יכול להוציא מידו אם חבירו חייב ואין לו מה לפרוע. אי נמי: איכא לאוקמה כגון שנתן אחד לחבירו במעמד שלשתן. ומיהו צריך עיון: דלמא היכא דאין יכול להוציא מידו בבית דין — לא תקון רבנן מעמד שלשתן, כי היכי דלא תקון מעמד שלשתן בכתובה, משום דלא ניתנה לגבות מחיים, כדפרישית ב"החובל" (בבא קמא פט,א). ועוד יש לתרץ: דדלמא אם שניהם מצויים לפנינו ומצווים לתת לאחר — חייב להחזיר. ולא הוצרך להעמיד בבא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו. **אבל** בדלא כפריה כתבינן — מה שנוהגים עכשיו לכתוב הרשאה אפילו כפריה, אומר רבינו תם: דהיינו טעמא דלא כתבינן לנהרדעי — היינו משום דמיחזי כשיקרא, כדאמרינן ב"מרובה" (בבא קמא ע,א). ובכתובות (פה,א) מוכח דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן. וב"מרובה" [שם ד"ה אמטלטלין] הארכתי.

מת בנו בתוך שלשים יום כו' יחזיר לו חמש סלעים — פירש בקונטרס: משום דנפל הוא. ובחנם פירש כן, דאפילו קים לן ביה דכלו לו חדשיו — ב"בן חדש" תלה רחמנא. **לאחר** שלשים אף על פי שלא נתן יתן — בפסחים בסופו (קכא,ב) אמרינן דאבי הבן מברך שתים. ויש לספק: כיון שמת אם מברך "שהחיינו", מכיון דזוכה לקיים המצוה. ואין לתמוה אהא דלא מברכינן "שהחיינו" על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הבן, דשאני מצות פדיון הבן דלא שכיחא.

מת ביום שלשים כיום שלפניו רבי עקיבא אומר כו' — בריש "החולץ" (יבמות לו,ב) אמרינן: התם תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא שהה — ספיקא הוי. ואיתמר: מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה, אם אשת ישראל היא — חולצת. וברוב הספרים גרסינן בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלו,א): "מת ביום שלשים". וכן גורס רבינו יצחק, ורבינו חננאל גורס כן. ונראה (דגורס) [דגרסינן]: "תוך שלשים". דכיון דאמרי רבנן הכא: יום שלשים כיום שלפניו, ורבינו חננאל משוי ליה ספיקא, ופליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל גם ביום שלשים — מה לי ביום שלשים ומה לי בתוך שלשים יום, גם בשאלתות גורס: "תוך שלשים". ומיהו בהלכות גדולות כתוב דביום שלשים, אפילו פיהק ומת — לא הוי נפל לרבנן, ודוקא תוך שלשים הוא דאמרינן במסכת שבת: פיהק ומת — דברי הכל מת הוא. משמע דגרסינן: "ביום שלשים", ומפרשי מת כמשמעו, פיהק ומת. וקחשיב פיהק ומת ביום שלשים, כיון שחי כל כך — כנפל מן הגג תוך שלשים. ועוד יש לקיים גירסא זו אם בנפל מן הגג ואכלו ארי ביום שלשים דוקא הוא, דסמכינן אדרבנן, ושמא אפילו לענין אבילות דהוי כבר קיימא. **כיום** שלפניו — ואם תאמר: דבריש "החולץ" (יבמות לז,ב) משמע דפשיטא לן מן התורה אפילו תוך שלשים דחי הוא. דאמר: מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה, אם אשת כהן היא — אינה חולצת! ויש לומר: דהתם בנפל מן הגג או אכלו ארי, כרבנן, דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל בסוף "רבי אליעזר דמילה". אבל הכא בפיהק ומת — דכולי עלמא מת הוא. ומיהו, אפילו הכי איירי הכא בנפל מן הגג כי התם — אין לחוש, דהכי נמי פסקינן בסוף "אם לא הביא" כרבן שמעון בן גמליאל לענין אבילות להקל. אף על גב דבאשת כהן, דלא אפשר — סמכינן אדרבנן, ושריא בלא חליצה. ואם תאמר: דהכא מקילינן כל כך לענין אבילות,

אפילו

אפילו באותו דחשבינן ודאי בר קיימא, היכא דלא אפשר, כגון באשת כהן. ובמסכת שמחות פרק רביעי (הל"ב) תנן: הספסרת אנונין ומתאבלין עליהן! ויש לומר: דדחמם בספק בן תשע לראשון או בן שבע לאחרון. דגנאי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה, והרי הוא ודאי בנו של אחד מהן.

ודידיה אזיל וטריף ממשעבדי ובדחי חמש בני חורין פריק ליה לבריה — ואם תאמר: היכי טריף ממשעבדי? הא אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, והא איכא חמש בני חורין! ואם היה פורק בנו תחלה הוה ניחא. ואם תאמר: אכתי לידדרי לקוחות מדני חמש שפדה כהן בנו, דמה נפשך שיעבדוה קודם ללידת בנו. דאי לידת בנו קדמה — אם כן היה יכול לטרוף מן הלקוחות ללפדיון בנו, כמו לפדיון עצמו! ויש לומר: דהכא בלקוחות שקנו מאביו, ליפיכך אין חוזרין על הנכסים שקנה הוא. ועוד יש לומר: כגון שלא כתב ללקוחות "דאקני", והוא קנה דנך חמש בני חרי אחרי כן. ואפילו היכא דכתב ליה "דאקני" בעיא בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנ,א), אבל היכא דלא כתב ליה — קיימא לן דלא משתעבד. ואם תאמר: אי הנך משעבדי בנכסים שקנה מאביו — ניחא, אבל בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו? דהא אימת חל חיוב פדיון עצמו — כשהביא שתי שערות, שנעשה גדול. תו לא אשתעבד נכסים שקנה אחרי כן, דלא כתב ליה להכין "דאיקני"! ר"ת מוקי לה דכרחין מיירי בשיירש מאביו. מיהו, לרבי יהודה נמי זימנין דמשכחת להההוא קודם לבנו, כגון שאין לו נכסים מאביו, ומשהביא שערות קנה הני קרקעות, ומכרם לאחר לידת בנו, דלפדיון בנו אזיל וטריף ממשעבדי. ועוד יש לומר: דנכסים שקנה אחרי כן חל עלייהו שיעבוד לענין פדיון, ואף על גב דלא כתב "דאיקני". דכל שעתא ושעתא רביב עליה חיוב פדיון, וכיון דחשבינן ליה כמלוה בשטר — הוי באילו נכתב לאחר שקנה הקרקעות. **חמש** סלעים של בן (ב') [כו'] — אשם בכסף שקלים וערכין לא איצטריך ליה לתנא למיתני. דבאשם כתיב בהדיא: "בשקל הקדש". וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוו, כיון דכתיב (ויקרא כז) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש". **אמר** רבי אסי מנה של צורי — פירש בקונטרס: דזיהא בבדינרא צור. וזהו שיעור סלע של אותו מנה, דבסלע ארבעה זוזים, והזוז במשקל שהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל. ונראה שקבלה היתה בידו מרבותיו. ומשמע שרוצה לומר דזוז הוא דינר של כסף, ומשקלו של זהב. וכמו כן פירש בפירוש חומש בפרשת "ואלה המשפטים" גבי שלשים שקל, דהשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקי"א למשקל הישר של קלונייא. משמע נמי שרוצה לומר דינר כסף וזהב משקלו שוה, דסלע הוא ארבעה דינרים. אבל לא נראה לרבינו תם, מדקאמר דדינר של זהב משקלו כשנים של כסף, כמו שאפרש בסמוך. ועוד פירש בקונטרס, דרבי חנינא דאמר: איסתירא סרסיא המזבנא תמניא מיניהו בדינרא — היינו בדינר האמור בכל התלמוד, הוא דינר שמיניית שבדינר צור. ורבי חנינא תנא הוא ופליג אמתניתין. והשתא הוו חמש סלעים דבר מועט. מאי דקאמר חמשה מיניהו לפדיון הבן, ותמניא מיניהו לא שוו אלא שמינית שבדינר צורי, רצורי גופיה אין משקלו אלא שני פשיטים ומחצה — נמצא דחמש סלעים של בן אין שוין פשוט אחד ממטבע שלנו לרבי חנינא. ועוד, ד"דינר" מפרש דהוא דינר מדינה. ובלשון משנה רגיל לקרותו "זוז", ובלשון התלמוד רגיל לקרותו "פשיטי", כי ההוא דכתובות (סז,א) דאמרינן: "חמשי זוזי פשיטי". ועוד: בכל דוכתי בסתם "דינרא" הוה דדהבא, דמזדבנא בשערים וחמשה זוזי, בפרק קמא דקדושין (ג,א), גבי רב כהנא דיהיב ליה אליהו שייפא דדינרי, ורבי אמי דאשכח אנוניא דדינרי — כלומר, בדינרין דהב! ונראה לפרש: דכולהו לא פליגי, ואמתניתין קיימי לפרושי לן שיעורא. דרבי אמי מנה צורי — כלומר, (סלעים) חמש סלעים ממנה של [צורי הן] סלעים של בן. **רבי** אמי אמר דינרא ערבא — כלומר, דינר של ערביא שוה חמש סלעים של בן. ולא כמו שפירש בקונטרס דסלע צורי דינרא ערביא. וגם פירש שמצאתי בתשובת הגאונים של בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל מקום בהתלמוד שהדינר שוי מעה בסף, עשרים עשרה מאותו של ערביא. ודבריו סותרין זה את זה, דכיון דדינר של ערביא קטן אפילו מדינר שבבל התלמוד — אין יכול להיות דסלע צורי הוא דינר ערביא, והלא בסלע ארבעה דינרי מאותם של צורי שבבל התלמוד, כדאמרינן בקדושין ובבל דוכתי! אלא, בדינרי זהב איירי. ושל ערביא קטן הוא מדינר זהב של צורי, דשל צור מיזדבן בעשרים חמש של כסף, ושל ערביא — בעשרים, כדפרישית, דשיעורו כחמש סלעים של בן. **רבי** חנינא אומר איסתירא סטוריא — כן כתוב ברוב ספרים. אבל בקונטרס פירש: סוטריתא. נראה דבין זה ובין זה נקרא על שם סוריא, כמו [בבא קמא פג,א] "לשון סורסי", שהוא של סוריא. והוא סלע של סוריא, דמזדבנא תמני בדינרא, היינו בדינר זהב של סוריא. וגדול הוא מדינר זהב של צור שבבל התלמוד (דהסוריא) [דההוא] לא מיזדבן [אלא] בעשרים וחמש, והאי של סוריא ששוה שמונה של בן — היינו שלשים רשנים דינר של כסף, שהסלע ארבעה דינרין.

[שייך לעמוד הבא] **רבי** יוחנן אמר דינרא הדרינא כר' — הוא דינר זהב שבבל התלמוד, דמזדבן בעשרים וחמש. ומסיק: דל זוז וישארו עשרים וארבעה, והדרא שתותא מאותן עשרים וארבעה ויישארו עשרים לפדיון הבן — דהיינו חמש סלעים, שהסלע ארבעה דינרים. וכתוב בספרים: דהוו להו עשרים מתקלי במתקלי דינרא, דאינון עשרין ותמניא זוזי ופלגא, ופלגא דנקא. ודומה פירוש של גאונים, שפירשו חמש סלעים של בן לפי מטבע שבימיהם.

דינרא

תא שמע — ממתניתין: מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה כר'. "עד שיביא ראיה" גרסינן. ואי מייתי ראיה — הוי פדוי. וקשיא לשמואל. **ודידיה** — חמש סלעים דידיה אזיל בהן וטריף ממשעבדי, שהרי שיעבדוה של כהן קדם. והיינו דקאמר "שמצותו על אביו", כלומר: שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן. **והנך חמש בני חרי פריק לבניה** — מיד. דאי יהיב בני חרי משום פדיון דידיה — תו לא מיפריק בנו, דשמא שיעבדוה הלקוחות קודם ללידת בנו. **לאו בכתובה בשטר דמיא** — ואי יהיב בני חרי בשביל פדיון בנו — תו לא מיפריק איהו, דבהן לא מצי טריף לקוחות. **משנה** **מנה צורי** — מפרש בגמרא. **חמשים של אונס ושל פפתה** — כלומר, וכן חמשים של אונס וכו'. **ובולן בשקל הקדש** — דהוו עשרין מעין, ואותן מעין שבמעות מנה צורי. ובגמרא מפרש למה לי למהדר ולמיתני האי וכו'. **חוץ משקלים** — שקלים הבאים בלשכה בארד, אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים. **גמרא** **מנה של צורי** — היוצא במדינת צורי. דהסלע ארבעה זוזים, והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל. **רב אמי אומר** — סלע צורי היינו דינר ערבא = ישמעאלי. ולא פירש לי שיעורו, ומצאתי בתשובת הגאונים בבליים: שבשעה דינרים האמורים בכל התלמוד, שהדינר שש מעה בסף — עושין עשרה מאותן של ערביא, ובלשון ערבי קורין אותה מגרעות. **איסתירא סוסריתא** — סלעים מיושנים. **דמודבנא תמניא** — מיניהו בדינרא.

דינרא הדריינא — דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר. **ושייפא** — שם המלך. **דמיזדבין בעשרים וחמשה דינר של כסף** — בדינר צורי. **לך מיניהו** — ואינך לפדיון הבן. דסבירא ליה דסלעים של בבור הם סלעים של ארבעה דינר, והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר. **עשרים וחד נבי דנקא הוו** — דל שתות מעשרים וארבעה ופשו ארבעים,
ודל שתות מחד וזוזא — פשו עשרים ואחד נבי דנקא. **אלא דל שתותא וזוזא** — ואכתי עשרים נבי דנקא הוו, דכי מדלית שתות ותא וכי הדר מדלית חדא — פשו עשרים נבי שתות! **אלא דל בריש זוזא** — ופשו עשרים וארבעה, והדר דל שתות מעשרים וארבעה ופשו עשרים, והנך לפדיון הבן אזלי. דהוו להו **עשרין מתקלי במתקלא דינרא** — במשקל דינר צורי, כדפרישית. **דאינון עשרין ותמניא ופלגי ופלגא דנקא** — בדינרא ערביא. דדינר צורי עושין השבועה — עשר בדינר ערבי, והארבעה עשר עושין עשרים. פשו להו שש צורים, דעבדי שמונה דינרים ערביים ופלגא [ופלגא] דנקא דהוה פונדיון. דדינר הוו שנים עשר פונדיונין, אלא שפונדיוני צורי גדולים הן של ערביים קטנים. וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערביים, מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון. דיצא וחשוב לשבעה דינרים חמש ושביעית ושביעית פונדיון לכל דינר — הוו להו שלשים ושמה פונדיונין טופיאנא, דאינון שלשה דינרים, ואישתכח דשבעה הוו עשרה. הלכך שבעה דינר צורים הוו עשרה, והארבעה עשר הוו עשרים, ופשו ששה דינר צורים, הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית — הוו להו שלשים ואחד פונדיונין טופייאנא בציר פורתא, והוהא פורתא לא חשיב בין פונדיונין. ועשה אותן דינר — הוו שלשים ואחד פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון, אישתכח דששה דינרי צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים. ולשון זה שפירשתי כתוב בספרים, ולא פירש לנו, כי לא פירש מפי הרב הגדול כל הך מלתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון עשרים ושמונה ופלגא ופלגא דנקא, אבל מצאתיה בתשובת הגאונים. **סילקן דאורייתא תלתא** — דינר צורים הוו, ותילתא, דהן עשרין מעין. **והלא סלע של קודש** — המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [חומר] שעורים בחמשים סלעים, ובתורת כהנים גבי מקדיש שדהו קתני: "כערכך יקום", נותן ארבעים ושמונה סלעים וארבעים ושמונה פונדיונין לארבעים ותשע שנים של יובל. והלא סלע של קודש בר, כלומר: ולמה אמרנו ארבעים ותשעה פונדיונין והלא סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין, אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון? **פונדיון זה מה טיבו** — והלא לא נאמר אלא "חמשים שקל בכסף"! **קולבן לפרוטרוט** — הכרע הוא דאי פונדיון, דמטי קולבון — מעה קטנה, לכל אחד. "לפרוטרוט" משמע, לכל אחד בפני עצמו, כדאמרינן בפרק ראשון (בכורות ה,א): ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט. קתני מיהת: סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין, והיינו ארבעה דינר צורים דדמי מינהת בקדושין (יב,א): שש מעה כסף — דינר, מעה — שני פונדיונין, נמצא דינר שנים עשר פונדיונין, וסלע ארבעים ושמונה. אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין, וקשיא לרבא! ומשנינן: **בתר דאוסיפו עליה** — על סלע דאורייתא, הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי, עשרים וארבעה מעין. **יהיה** — "עשרים גרה יהיה השקל", משמע: עוד היה אחרת. בפרשת ערכין כתיב "הוא". בסדר "ויקח קרח" בתיב: "עשרים גרה הוא" — שלא יפחות. רב אחא כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא. **לישלח לי מר תילתא** — שנתחי לך יותר מדאי, כרבא דאמר: סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא. מטי לחמשה סלעים חמשה עשר דינר, והתילתא דאינון שתי דינרין נבי תלתא, דמטי לסך הכל שבסר תא נבי תילתא. **שלח ליה רב אחא** — תשלח לי מר תלתא זוזי, דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת צורי, דהוו חמש סלעים עשרים זוז. **ליטרין** — מנין, דהוו עשרים וחמשה סלעים. **קינטרין** — מאה סלעים בכל שקל. **דכתיב עובר לפוחר** — שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים. **והאיכא דיקרו לתקלא דידהו קינטריא** — שגדול במדת קינטרא, הלכך קינטריא יהיב ליה. **מפני כספה [וחבה] של ירושלים** — שהיה בלשכה, והוא של הקדש ואסור לזרים, ובשלקחוהו גוים ערבוהו עם זהובים. **וחילללה** — משמע: כיון שבאו פריצים חילללוהו — נפק לחולין. **הויא רוכא דעלמא** — בתמיה, דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם **הדריינא טריינא שייפא** — אלו היו ממטבעות של ירושלים, ורובן של אלו באו מירושלים.

כסף

דינרא הדריינא טריינא שייפא. פירש בקונטרס הדריינא על שם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקו לגנזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלמים אמריען בהגוזל קמא" (בבא קמא צו,ב); דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר! ואומר רבינו תם: ד"הדריינא" היינו ענגל, כמו "הדר הודרנא" (עבודה זרה כב,ב). ו"טוריינא" היינו גדול, כי תריטא (חולין קכד,א), אף על גב ד"טוריינא" בטי"ת ו"תריטא" בתי"ו — אין להקפיד. ו"שייפא" — היינו שנשופה צורתו. ומיהו, פירוש הקונטרס יש ליישב, ולחלק בין בית ראשון לבית שני, כדאמר במנחות. ואשכחן "הדריינוס קיסר" בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לב,א), וכן פירש בערוך.

דמזדבנא בעשרים וחמש זוז — והכי נמי אמר ברישׁ "והזהב" (בבא מציעא מד,ב) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב, וכן מוכח בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא פ,ב) גבי שנים הראשונים דינרי זהב. ובפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה: ושם) גבי "התקבלתי ממך דינר זהב". ויש לתמוה: דעכשיו אין זקוק לשל זהב שהוא יותר מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר, ואיך נשתנה כל כך שער הזהב והכסף, דבימי חכמי הגמרא היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף? ונראה לרבינו תם: דדינר זהב משקלו כפליים של כסף. ולא בפירוש הקונטרס דלעיל, דמשמע מתוך דבריו שהם שוים, כדפרישתי לעיל. ובפרק "אלו טרפות" (חולין נה,ב), נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף, מדנקט: ואם נשתייר בו כעובי דינר של זהב — בשירה. ושמע מינה: כפליים בשלמות, אבל משקל ולפיכך שוה מהם עשרים וחמשה. אבל משקל במשקל — אינו שוה אלא שנים עשר. וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא שנים עשר סלעים של כסף. דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה בכסף חמשים שקלים, ובדברי הימים (א' כא) כתיב: "שקלי (כסף) [זהב] שש מאות". ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל: "בסף שש מאות שקלים" — דהיינו חמשים שקלים של זהב. וקרא דדברי הימים הכי פירושו: "שקלי זהב חמשים" — דהיינו שש מאות שקלים של כסף. ובפרק בתרא דזבחים (קטז,ב) מפרש בענין אחר: שגבה מכל שבט ושבט חמשים, שהם בין כולם שש מאות. ולפי מה שפירש: דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף — לפי חשבון זה דינר של זהב בעשרים וארבעה של כסף, והאי דתפי' הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש — אומר רבינו תם: דהאי זוז המותר להברע הוא. תדע, מדקאמר הכא: "דל זוזא ושתותא" דהיינו חמשה זוזים, אמאי נקט כהאי גוונא? הוה ליה למימר "דל חומשא", דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמשׁ! אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להברע, חשיב ליה באנפי נפשיה. וזהו נמי שיערוה של הברע למחצית השקל. למאן דאמר בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה, ומחצית השקל הוא שני דינר, והדינר שש מעה בסף — הרי עשרים וארבעה חצאי מעה. ואף על גב דאיכא למאן דאמר התם שקלבון מחצית השקל הוא מעה — מודה בהברע דינר זהב שהוא דינר בסף. והא דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל בסף, שאין נותנין אלא פונדיון אחד, ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט, דמשמע דאין ההברע עולה יותר — לאו דוקא נקט לשון "קולבון", דאינו

רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אִסֵּי: כָּל "פֶּטֶר" "הָאָמוּר בַּתּוֹרָה סְתָם - פֶּטֶר צוֹרִי, וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם - פֶּטֶר מְדִינָה. - וּכְלָלָא הוּא וְהֲרֵי טַעֲנָה, דִּכְתִיב: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ פֶּטֶר אוֹ כֵּלִים לִשְׁמֹר", וְתָנֵן: שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, הַטַּעֲנָה שֶׁתֵּי כֶּסֶף! - שָׁאנֵי הָתָם דִּכְתִיב: "פֶּטֶר אוֹ כֵּלִים", מַה כֵּלִים - שְׁנַיִם, אַף פֶּטֶר - שְׁנַיִם; וּמַה פֶּטֶר - דָּבָר חָשׁוּב, אַף כֵּלִים - דָּבָר חָשׁוּב. - וַהֲרֵי מַעֲשֶׂר, דִּכְתִיב: "וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ", וְתָנֵן: הַפְּרוֹט סֶלַע בְּמָעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי! - "פֶּטֶר" "פֶּטֶר" רִיבָּה. - וְהֲרֵי הֶקְדֵּשׁ, דִּכְתִיב: "וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ", וְאָמַר שְׁמוּאֵל: הֶקְדֵּשׁ שָׁוֶה מָנֶה שֶׁהֶחֱלִילוּ עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה - מְחוּלִּין! - הֶקְדֵּשׁ נָמֵי, וְלֵיקְדְּשׁ "קֹדֶשׁ" "קֹדֶשׁ" מִמַּעֲשֵׂר. - וְהֲרֵי קִידּוּשֵׁי אִשָּׁה, דִּכְתִיב: "וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף", וְתָנֵן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: בְּפְרוּטָה וּבְשָׁוֶה פְּרוּטָה; לֵימָא רַב אַסִי דְּאָמַר כְּבֵית שַׁמַּאי אָלָא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אִסֵּי: כָּל פֶּטֶר קָצוּב הָאָמוּר בַּתּוֹרָה - פֶּטֶר צוֹרִי, וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם - פֶּטֶר מְדִינָה. - מַאי קָמַשְׁמַע לָן תָּנֵינָא: חֲמֵשׁ סְלָעִים שֶׁל בֵּן וכו'! וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם פֶּטֶר מְדִינָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. דְּתָנֵן: הַתּוֹקֵעַ לַחֲבֵירוֹ - נוֹתֵן לוֹ סֶלַע; וְלָא תֵּימָא סֶלַע - אַרְבַּע זוּזֵי, אֶלָּא פַּלְגָּא דִּזּוּזָא, דִּקְרֵי אֲנָשֵׁי "סֶלַע" - פַּלְגָּא דִּזּוּזָא. חָנֵן בִּישָׁא תְּקַע לֵיהּ לַהֲהוּא גַּבְרָא, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא, אֲמַר לֵיהּ: הַב לֵיהּ פַּלְגָּא דִּזּוּזָא. הֲוָת אָפְּא

זוזא

כֶּסֶף צוּרִי — הֵיכָא דִּכְתִיב "שֶׁקֶל" — הוֹי סֶלַע צוּרִי, דִּהוֹא אַרְבָּעָה דִּינְרֵי, כְּדַאוּקֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְעֵיל. וְהֵיכָא דְּלָא כְּתִיב "שֶׁקֶל" אֶלָּא "כֶּסֶף" — הוֹי דִּינָר צוּרִי. **כֶּסֶף מְדִינָה** — שֶׁמִּינְיָת שֶׁל כֶּסֶף צוּרִי, וְהוּא "אֵיסְתִּירָא סוּטְרִיאתָא" דְּאָמְרַן לְעֵיל. **טַעֲנָה** — שְׁאֵדֶם טוֹעֵן לְחַבֵּירוֹ: כֹּך וְכֹך מִסְּרתִי לָךְ. **שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין** — הֵבְאָה מַחְמַת הַדּוֹאֵת מִקְצַת הַטְּעָנָה, אֵינוֹ נִשְׁבָּע אֶלָּא אִם כֵּן טָעַנוּ שָׁוֶה שְׁתֵּי מָעוֹת שֶׁהֵן שְׁלִישׁ דִּינָר, וְאַף עַל גַּב דִּכְתִיב "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף"! **שָׁאנֵי הָתָם** — דְּאִקְּשִׁיהּ רַחְמָנָא לְכֶסֶף בְּהַדֵּי "כֵּלִים", שְׁנַיִם כֹּל דְּהוּ, אֲפִילּוּ אֵין שָׁוִין דִּינָר — אַף כֶּסֶף שְׁנַיִם. **וּמַה כֶּסֶף דָּבָר חָשׁוּב** — וּמְעָה כֶּסֶף הוֹאִי חָשׁוּב — אַף כֵּלִים דָּבָר חָשׁוּב, וְלֹא כָּל דְּהוּ מִמַּשׁ. **הַפְרוֹט סֶלַע** — מִדְּמֵי מָעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁהִזִּיהוּ לוֹ פְּרוּטוֹת וְרוֹצֶה לְהַחֲלִיפָן בְּסֵילְעִי כֶּסֶף מִפְּנֵי מִשְׁוִי הַדֶּרֶךְ. וְהַתָּם מִסְּיֵים פְּלוּגְתָּא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: בְּכֹל הַסֶּלַע מָעוֹת כֹּר. וּמִיהוּ שְׁמַעְיָן מִינָּהּ דְּמֵכֹר הַמַּעֲשֵׂר בְּפְרוּטוֹת, וְכִתִיב: "וְנָתַתָּ בַּכֶּסֶף"! **הַכֶּסֶף כֶּסֶף רִיבָּה** — תַּלְתָּא זִימְנֵי כְּתִיב הָתָם "כֶּסֶף": "וְנָתַתָּ בַּכֶּסֶף", "וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף", "וְנָתַתָּ בַּכֶּסֶף כֹּל מִילֵּי, וְרִיבֶּה כֹּל מִילֵּי. **שׁוה פרוטה** — הֵידֵּיוּ נַחְשׁוֹת. [**"קֹדֶשׁ" "קֹדֶשׁ" מִמַּעֲשֵׂר**] — בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּתִיב "קֹדֶשׁ": "וְכֹל מַעֲשֵׂר בָּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר", וְגוֹ', וּבְהַקְדֵּשׁ כְּתִיב: "וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ". **וְיֵצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף** — וּמַהְתָּם גַּמְרִינַן קִדּוּשִׁין, דְּאָמְרִינַן: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה, וְיֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר. **קצוב** — דְּאֵיכָא שְׁלֹשִׁים, חֲמִשִּׁים. אֲבָל בְּכָל הַנֵּךְ דְּפַרְכִינַן — לֵיכָא קְצָבָה. **הַתּוֹקֵעַ** — הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵירוֹ בְּאָזְנוֹ, לְשׁוֹן מוֹרֵי בְּבַבָא קַמָּא. וְכֵאן שְׁמַעְתָּא: תּוֹקֵעַ מִמַּשׁ, שֶׁתִּקַּע מִפִּיו בְּאָזְנוֹ. וּרְאִיָּה לְלָשׁוֹן מוֹרֵי בְּבַבָא קַמָּא. וְכֵאן שְׁמַעְתָּא: "אַל תְּהִי בְּתוֹקְעֵי כַּף" — שֶׁמִּכֵּין בְּכַפּוֹ עַל כַּף חֲבֵירָתוֹ לְהִיוֹת עֲרֵבִים בְּשִׁבּוּל אַחֵרִים. וְקָא מְשַׁמַּע לָן רַב אָשֵׁי, דְּלָא תֵּימָא סֶלַע צוּרִי לֵיתֵי לֵיהּ, דְּהוּא אַרְבַּע זוּז, אֶלָּא סֶלַע מְדִינָה דְּהוּא פַּלְגָּא דִּזּוּזָא, שְׁמִינִית שֶׁבְּסֶלַע צוּרִי.

זוזא

אֶלָּא לְהַשְׁוּוֹת הַשְּׁנַיִם, שֶׁיְּהֵא סֶלַע וּפוּנְדְּיוֹן לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שָׁנִים שֶׁל יוֹבֵל, שֶׁחֹסֶר מֵהֶם פּוּנְדְּיוֹן אֶחָד. וְשִׁמְּנָא דַּחֲמִשִּׁים שְׁקֵל בְּיוֹבֵל — אֵז אֵינוֹ נוֹתֵן פּוּנְדְּיוֹן, וְלֹא שַׁיָּךְ שָׁם הַבְּרִיחַ, דְּהוּי בְּעֵין מְקַח וּמִמְכָּר, וְלֹא שַׁיָּךְ הַבְּרִיחָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּחֲלִיפִין מְעוֹת לְשׁוּלְחָנֵי. וּמַה שֶּׁפֵּירֵשׁ דְּהַבְרִיחַ אֶת דִּינָר כְּפֵי חִשְׁבּוֹן הַבְּרִיחָה אֶלָּא כְּשֶׁמַּחֲלִיפִין מְעוֹת לְמִחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְאַף עַל גַּב דְּאִשְׁכַּח ב"הַמּוֹכֵר הַסְּפִינָה" (בבא בתרא פט,א) גַּבֵּי בשר, דְּכֶשְׁשׁוּקָל עֶשֶׂר לִיטְרָא בְּיוֹבֵל אֵין נוֹתֵן לוֹ כֹּל כָּךְ הַבְּרִיחַ כְּמוֹ שֶׁשּׁוּקָל כֹּל לִיטְרָא וְלִיטְרָא בִּפְנֵי עַצְמָהּ — אֵין לְהַשְׁוּוֹת הַבְּשָׂר לְהַבְּרִיחַ אֶלָּא כְּשֶׁמַּחֲלִיפִין שִׁפְּטוּרִין מִן הַקּוֹבְלָן לְקַמָּן בְּפֶרֶק בְּתַרָא (נו,ב), דְּאַף עַל גַּב שֶׁאִם שׁוּקַל כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ חַיִּיב בְּקוֹבְלָן, שְׁנֵי קְלָבוֹנוֹת לִשְׁנֵי חֲצֵי שֶׁקֶל, הַשְׁתָּא שֶׁהֵם יְחֵד — אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא קוֹבְלָן אֶחָד! וְיֵשׁ לְחַלֵּק בַּהֲבָרוֹת. וְהִרֵּב רַבֵּינוּ יְהוּדָה בַּר נָתָן פֵּירֵשׁ בְּפֶרֶק "הַזּוֹבֵב" (בבא מציעא מד,ב): שֶׁאוּתוֹ דִּינָר הוּא לְהַבְרוֹאת הַמִּטְבְּעוֹת וְשֵׁכַר בַּעֲלֵי הַמִּטְבֵּעַ, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כֶּסֶף נוֹתְנִין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף נוֹתְנִין לְבַעַל הַמִּטְבֵּעַ לְטוֹבָעָן, וְאֵין מַחְזִיר לוֹ אֶלָּא עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה שֶׁל כֶּסֶף. **כֹּל** כֶּסֶף הָאָמוּר בַּתּוֹרָה כֶּסֶף צוּרִי — בְּפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (יא,א) פֵּירֵשׁ הַקּוֹנְטְרֹס בְּשֵׁם רְבוֹתָיו: דְּדִינָר הוֹי מִטְבֵּעַ פְּרוּטָה שֶׁבְּצוּרִי, וּמֵיתְיָא לֵיהּ דְּהָתָם אָהֲדַר בֵּית שַׁמַּאי מִתְּקִדְּשִׁין בְּדִינָר. וּמִפֵּרֵשׁ טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי כְּדֶרֶךְ אֹסֵי, דְּכֹל "כֶּסֶף" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה כֶּסֶף צוּרִי. וְאַף עַל גַּב דְּכְתִיב: "עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל", וּמַתְרְגְּמִינַן: "עֶשְׂרִין מְעִין סְלְעָא" — לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁהִיא מְעָה בִּימֵי מֹשֶׁה, אֶלָּא מִשְּׁקָל אֶחָד הָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה שֶׁהִיא שָׁוָה מְעָה, שֶׁנֶּעֱשֵׂית אַחֲרֵי כֵן בִּימֵי אֲנַקְלוֹס. וּפֵרֵשׁ: וְהִרֵּי טַעְנָה, דִּקְתָנֵי: שְׁתֵּי כֶּסֶף, שֶׁהֵן מָעוֹת, מִדִּקְתָנֵי "שְׁתֵּי" וְלֹא קְתָנֵי "שְׁנֵי"! וּמִשְּׁנֵי: דְּהָתָם דְּבְרֵעִין דָּבָר חָשׁוּב דְּמִשְׁוֵא דַּרְמֵי כְּדַאוּקֵי דְּבָרִים, וּמַעֲה דָּבָר חָשׁוּב הוּא, וְהִשְׁתָּא אִתְּיָא קְרָא כְּגַרְוִעֵי, דְּסָגֵיא בְּמַעֲה וְלֹא בְּעֵינִן דִּינָר. אֲבָל לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּאָמַר: כֶּסֶף קָצוּב — אִתֵּי דָּבָר חָשׁוּב לְאוֹסּוּפֵי, דִּבְעֵינַן מַעֲה וְלֹא סְגֵי בְּפְרוּטָה. וְרִבֵּינוּ שְׁלֹמֹה פֵּירֵשׁ זֶה: דְּאִם כֵּן, דִּכְל "כֶּסֶף" הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים לְפִירוּשׁ זֶה — הֵיכִי אִתְּיָא הַקִּישָׁא וּמִפְקָא לֵיהּ? הָא כִּי אִתְּאֵי הֵיקֵשׁ לְאַשְׁמוּעִינַן: מָה "כֵּלִים" — שְׁנַיִם, אַף "כֶּסֶף" שְׁנַיִם הוּא דְּאִתְּמַר! וְנִרְאֶה דְּלָא קַשְׁיָא מִידֵּי, דְּאֵין הֵיקֵשׁ לְמִחְצָה. וְלִדְבֵי דַּפְלִיג אַדַּשְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק "שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין" (שבועות לט,ב) צָרִיךְ לוֹמַר כֵּן, דְּתַרְוַיְיהוּ דְּרָשׁוּת נִפְקֵי מִ"כֵּלִים" — שְׁנַיִם, וְדִבֵּר חָשׁוּב. דִּ"כֶּסֶף" כִּי אִתָּא — לְכִפְיָרָה הוּא דְּאָתָא. וְעוֹד הֵיקֵשׁ, הֵיכִי אַמְרִינַן: מָה "כֵּלִים" דָּבָר חָשׁוּב, וְכִי מִחְמַת דָּבָר חָשׁוּב הוּא? וְהָא אָמַר הָתָם: לְכָךְ יְצְאוּ כֵּלִים לְמָה שֶׁהֵן, אַלְמָא דְּלָא חִישְׁבִי מִחְמַתְהֶן! וְהָא נַמִּי לָא קַשְׁיָא, דַּאֲפִילּוּ מִחְמַת יֹשֶׁר בּוֹ מִלְּאכָה חֲשׁוּבָה וְגַרְוִיהּ. וְעוֹד הֵיקֵשׁ, דִּבְהֶדְיָא אָמַר אִיפְכָּא בְּשִׁבּוּעוֹת: מָה "כֶּסֶף" דָּבָר חָשׁוּב — אַף "כֵּלִים" דָּבָר חָשׁוּב. וְהָכִי דָּרְשָׁא לֵיהּ לְשַׁמּוּאֵל, אֲבָל לְרַב אִיתָּא בְּהֶדְיָא הָתָם דִּבְרֵי שְׁנַיִם בְּרֵי דָּבָר חָשׁוּב מִ"כֵּלִים" נָפְקִי, דִּ"כֶּסֶף" כִּי אִתָּא — לְכִפְיָרָה הוּא דְּאָתָא. וְעוֹד: דְּאֲפִילּוּ בִּדְשַׁמּוּאֵל יֵשׁ סְפָרִים דִּגְרְסִי הָתָם בְּהָבֵא: הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן דְּאִיכָּא קְרָא כְּוותֵיהּ דְּשַׁמּוּאֵל. וְהָא דְּקַאמַר בְּתַר הָכֵי: לְשַׁמּוּאֵל אִי כְּתִיב "כֵּלִים" וְלֹא כְּתִיב "כֶּסֶף", הַוּה אֲמִינָא: מָה "כֵּלִים" שְׁנַיִם, אֲבָל דָּבָר חָשׁוּב לֹא בְּעֵינַן — לֹא מְשׁוּם דִּמְפַקִּינַן מִכֶּסֶף דָּבָר חָשׁוּב אַמַּה הֵכִי. אֶלָּא מְשׁוּם דְּאִי לָא כְּתִיב "כֶּסֶף" — לָא הַוּה מְפַקִּינַן מִ"כֵּלִים" אֶלָּא שְׁנַיִם, לְהֵכִי כְּתִיב "כֶּסֶף" — לְאַקּוֹשִׁי לִ"כֵּלִים" וּלְהַצְרִיךְ בּוֹ דָּבָר חָשׁוּב. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר: דְּמִ"כֶּסֶף" דְּמַשְׁמַע חֲשִׁיבוּת מָמוֹן — פְּרוּטָה לְכֹל הַפָּחוֹת שְׁנִצְיָנוּ דְּבָעֵי חֲשִׁיבוּת בִּכְלִים לְאַפּוֹקֵי כְּלֵי גָּרוּע, כְּגוֹן מְרוּקָא, דִּכְאַמַּר בְּפֶרֶק "הַזּוֹבֵב" (בבא מציעא מג,א) "בְּמִנָּא דְּכַשֵּׁר" — לְאַפּוֹקֵי מְרוּקָא. אִי נַמִּי: לְאַפּוֹקֵי כְּלֵי שֶׁהוּא פְּחוֹת מִשְּׁוֵה פְּרוּטָה. וְדִבֵּר מַקְשְׁנִין "כֶּסֶף" לִ"כֵּלִים", לְהַצְרִיךְ חֲשִׁיבוּת בְּכֶסֶף יוֹתֵר מִפְּרוּטָה. דְּמֵה לִכְלֵי לָאו כְּלֵי דְּהוּ, אֶלָּא כֶּסֶף לָאו כְּלֵי דְּהוּ, אֶלָּא כֶּסֶף חָשׁוּב, וְהֵיכִן מַעֲה, שֶׁבְּכָךְ יֵשׁ בּוֹ חֲשִׁיבוּת. וְרש"י גָּרִיס הָתָם: "כְּדַיְיקִי קְרָא כְּוותֵיהּ דְּשַׁמּוּאֵל, מָה כֶּסֶף דָּבָר חָשׁוּב", וְהַגִּיהּ: "אַף כָּל דָּבָר חָשׁוּב", לֹא גָּרִיס "אַף כֵּלִים", מִשּׁוּם דְּשַׁמּוּאֵל אִית לֵיהּ: "יָצְאוּ כֵּלִים לְמָה שֶׁהֵן", וּבְהָאִם דְּחִקְ, דְּבִ"כֵּלִים" נָמֵי בָּא לְאַפּוֹקֵי מְרוּקָא. אִי נַמִּי, שְׁאֵין בְּכֹלְ שְׁהוּא פְּרוּטָה, כִּדְפֵרִישִׁית. וְרש"י פֵּירֵשׁ עוֹד לְשׁוֹן אַחֵר בְּקִדּוּשִׁין: כָּל "כֶּסֶף" הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כֶּסֶף צוּרִי, אִם פֵּירֵשׁ שְׁקָלִים — הוֹי שְׁקֶל צוּרִי, וְאִם סְתָם — הוֹי מִטְבֵּעַ הַפָּחוֹת שֶׁבְּצוּרִי. הִלְכָךְ פְּרוּטָה לֹא מְצִיַּית אֲמִירָה, לְפִי שֶׁהִיא שֶׁל נַחְשֶׁת, וּבְצוּרִי מִטְבֵּעַ נַחְשֶׁת לֵיכָא. וּבְקִדּוּשִׁין "כֶּסֶף" כְּתִיב, דְּהָא "קִיחָה" גְּמִירִי. וְכֵיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה — אַלְמָא מִידֵּי דְּחִשְׁיבוּתָא בְּעֵי לְאוֹקְמֵהּ אֲדִינָר, כְּדִלְקַמַּן בְּשַׁמְעַתְיֵהּ: וְהֵרֵי טַעְנָה כו'. וְתִימְהַ, וְנִימָא: נְהִי דְּמֵעָה הִיא מִטְבֵּעַ פְּחוֹתָה שֶׁבְּצוּרִי, מִיהוּ שְׁתֵּי מָעוֹת מְנָא לֵיהּ? וּמִשְּׁנֵי: מַה "כֵּלִים" שְׁנַיִם כו'. וּמַה "כֶּסֶף" דָּבָר חָשׁוּב — אַף "כֵּלִים" דָּבָר חָשׁוּב, שֶׁיִּהוּ שָׁוִים שְׁתֵּי כֶּסֶף. לְאַפּוֹקֵי מִמַּאן דְּאָמַר הָתָם: טָעֲנוּ שְׁנֵי מְחִטִּין — חַיִּיב בְּהוֹדָאָה אַחַת מֵהֶם. לְכָךְ יָצְאוּ "כֵּלִים" לְמָה שֶׁהֵן, כְּלוֹמַר: שֶׁיִּתְחַיְּיבֵי עֲלֵיהֶן בְּכָל שֶׁהוּא. עַד כַּאן לְשׁוֹן הַקּוֹנְטְרֹס. וְקָשֶׁה לוֹ לְפֵירוּשׁוֹ: דִּלְפֵי שִׁיטָתוֹ דְּשִׁבּוּעוֹת הָיָה לוֹ לְהַגִּיהּ "אַף כָּל" כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיהַּ בִּשְׁבוּעוֹת. דְּהָךְ דְּרָשָׁא דְּמָה "כֶּסֶף" דָּבָר חָשׁוּב — לֵיתָא אֶלָּא לְשַׁמּוּאֵל, דְּרַב סְבִירָא לֵיהּ דִּ"כֶּסֶף" כִּי אִתָּא — לְכִפְיָרָה הוּא דְּאָתָא. וְעוֹד קָשֶׁה לְרִבֵּינוּ יִצְחָק: כֵּיוָן דְּמִטְבֵּעַ פְּחוֹת שֶׁבְּצוּרִי הִיא מַעֲה — הֵיכִי שַׁיָּךְ לְמִימַר כְּלָל: כֵּיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה אוֹקְמֵיהּ אֲדִינָר? הָנֵי הֵיכָא לְמִימַר אֲמַעֲה, שֶׁהִיא מִטְבֵּעַ פְּחוֹתָה שֶׁבְּצוּרִי? דִּבְשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר: כֵּיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה אוֹקְמֵיהּ אֲדִינָר — הֵיינוּ בְּתַר דְּאִשְׁכַּחְנָא דְּפְרוּטָה הוֹי שֶׁל כֶּסֶף לְגַבֵּי אֲמַה דְּעֲבְרִיֵּיתָא, וְכֵיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה דְּהוֹי כֶּסֶף — אוֹקְמֵיהּ אֲדִינָר, דְּהוֹי דָּבָר חָשׁוּב. אֲבָל הַשְׁתָּא דְּסָבְרִיהּ לַן דְּסִתְמָא מַעֲה, כְּמוֹ גַּבֵּי טַעֲנָה — אֲמַאי מוֹקְמֵי לֵיהּ אֲדִינָר? וְאִין שַׁיָּךְ לוֹמַר: כֵּיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה שַׁאֵין בְּשׁוּם מָקוֹם סְתָמוֹ פְּרוּטָה אֲלָא מַעֲה. וְעוֹד: כִּי הֵיכִי דִּבְקִדּוּשִׁין אָמַר: כֵּיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִפְּרוּטָה אוֹקְמֵיהּ אֲדִינָר — גַּבֵּי טַעֲנָה נַמִּי נֵימָא: כֵּיוָן דְּאֵפִיקְתֵּיהּ מִשְּׁנֵי פְּרוּטוֹת אוֹקְמֵהּ אִשְׁנֵי דִּינְרֵי!

מה כֵּלִים שְׁנַיִם כו' — בִּשְׁבוּעוֹת (לט,ב) הַקְשָׁה רש"י: מִנַּיִן לֵיהּ לְשַׁמּוּאֵל דְּדָרִישׁ: לְכָךְ יָצְאוּ "כֵּלִים" לְמָה שֶׁהֵן? הָא אִי אִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן מָה "כֵּלִים" שְׁנַיִם וְתוּ לָא; דִּלְכְתוּב "בְּכֶסֶף", דְּמַשְׁמַע "שְׁנַיִם", וְדִבּוּר חָשׁוּב. וּמִיהוּ, תִּימְהַ: דְּאִם כֵּן דִּבּוּר חָשׁוּב מִנַּלְיָא? דְּאָמְרִינַן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵיל! וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּהוֹתְּ לֵיהּ לְמִיכְתַּב "בְּכֶסֶף" אוֹ "חֲפָצִים", וְ**כֹּל** כֶּסֶף קָצוּב הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כֶּסֶף צוּרִי, וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם מְדִינָה — תִּימְהַ: דְּאִם כֵּן דִּבּוּר חָשׁוּב מִנַּלְיָא? דְּאָמְרִינַן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְעֵיל! וְיֵשׁ לוֹמַר: דְּהוֹתְּ לֵיהּ לְמִיכְתַּב "בְּכֶסֶף" סְתָם וְלֹא קָצוּב הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כֶּסֶף צוּרִי, וְשֶׁל דִּבְרֵיהֶם כֶּסֶף מְדִינָה — תִּימְהַ: דְּתַנְיָא גַּבֵּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּה. וּמְסִיקְ בְּגְמָרָא דְּהֵיינוּ מִנַּה צוּרִי. וְלִכְתוּבוֹת בְּפֶרֶק "אַף עַל פִּי" (סד,ב) תָּנֵן: נוֹתְנִין לָהֶם כֵּלִים

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיְנַסֵּךְ אֹתָם לַה׳**, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיַּסֵּךְ**. מַאן דְּמַר: **וַיַּסֵּךְ** – מְסַיֵּיעַ לְרַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. מַאן דְּמַר: **וַיְנַסֵּךְ** – מְסַיֵּיעַ לְבַר קַפָּרָא.

רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי: חֵילְכוֹת שְׁבוּיִים נִצְרְכָה לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמֵר: בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִתְאַוָּוה.

הֲלָכָה ו׳

מתני׳ לֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, אֶלָּא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַרְבֶּה הוּא לוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ מְסִירוֹת אֶת לִבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אַחַת וְהִיא מְסִירָה אֶת לִבּוֹ – חֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׂאֶנָּה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (דברים יז) **וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים**? דַּאֲפִילּוּ כַּאֲבִיגַיִל.

וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים אֶלָּא כְּדֵי מֶרְכַּבְתּוֹ. **וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ,** אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן אַפְּסַנְיָיא.

וְכוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְשְׁמוֹ. יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה – וְהוּא עִמּוֹ. נִכְנָס – וְהוּא עִמּוֹ. יוֹשֵׁב בַּדִּין – וְהוּא אֶצְלוֹ. מֵיסֵב – וְהוּא כְּנֶגְדּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז): **וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו.**

אֵין רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסְאוֹ, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשַׁרְבִיטוֹ. וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז): **שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ** – שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עָלֶיךָ.

גמרא רַב כַּהֲנָא אָמַר: עַל שֵׁם: **הַשֹּׁשִׁי יִתְרָעֵם לְעֶגְלָה** (שמואל ב ג, ה). וּמַה כְּתִיב תַּמָּן (שם יב, ח) **וְאִם מְעַט, וְאֹסִפָה לְךָ כְּהֵנָּה וְכָהֵנָּה.**

לֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים אֶלָּא כְּדֵי מֶרְכַּבְתּוֹ. עַל שֵׁם: **וַיַּעֲקֹר דָּוִד אֶת כָּל הָרֶכֶב וגו׳.**

וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לִיתֵּן אַפְּסַנְיָיא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: וּבִלְבַד אַפְּסַנְיָיא שֶׁל שָׁנָה זוֹ בִּלְבַד.

אָמַר רַבִּי אַחָא: אָמַר שְׁלֹמֹה:

[דף י״ג ע״א]

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שָׁשָׁחַקְתָּ עֲלֵיהֶן מִידַּת הַדִּין – חִילַּלְתִּים. **לֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים,** וּכְתִיב (מלכים א יח) **וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אָהַב נָשִׁים נָכְרִיּוֹת.** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אָמַר: אָהַב מַמָּשׁ לְזִנּוּת.

חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עַל שֵׁם (דברים ז) **לֹא תִתְחַתֵּן בָּם.**

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְמוֹשְׁכָן לְדִבְרֵי תוֹרָה וּלְקָרְבָן תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַל שֵׁם: (נחמיה יג) **גַּם אוֹתוֹ הֶחֱטִיאוּ הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת.** אַשְׁכַּח תֵּימַר: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וַחֲנַנְיָה וְרַבִּי לִיעֶזֶר – חָדָא. וְרַבִּי יוֹסֵי פְּלִיג עַל תְּלָתֵיהוֹן.

לֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים. וּכְתִיב (מלכים א ה) **וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרֻוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ וּשְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים** – בַּטְלָנִים הָיוּ. וְהַהֲדְיוֹט – מוּתָּר בְּכוּלָּן.

וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ מְאוֹד. וּכְתִיב (מלכים א י) **וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כָּאֲבָנִים.** וְלֹא הָיוּ גַּנְגְּבוֹת? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: אַבְנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וּשְׁמוֹנָה אַמּוֹת.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אֲפִילּוּ מִשְׁקָלוֹת שֶׁהָיוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה – לֹא הָיוּ שֶׁל כֶּסֶף אֶלָּא שֶׁל זָהָב. וּמַה טַּעַם? אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה.

כְּתִיב (קהלת ב): **לִשְׁחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל.** אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁלֹמֹה: מַה עָטָרָה זוֹ בְּרֹאשְׁךָ? רֵד מִכִּסְאִי. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יָרַד מַלְאָךְ וְנִדְמָה כְּדִמּוּת שְׁלֹמֹה, וְהֶעֱמִידוֹ מִכִּפְאוֹ וְיָשַׁב תַּחְתָּיו, וְהָיָה מְחַזֵּר עַל בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאוֹמֵר (קהלת א): **אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלָם.** וַהֲווֹ מָרִין לֵיהּ מַלְכָּא יָתֵיב עַל כַּסְיָלְיוֹן דִּידֵיהּ, וְתֵימַר: **אֲנִי קֹהֶלֶת?** וְהָיוּ מַכִּין אוֹתוֹ בְּקָנֶה, וּמְבִיאִין לְפָנָיו קְעָרָה גְּרִיסִין. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר: **וְזֶה הָיָה חֶלְקִי.** אִית דְּמָרִין: חוּטְרָא. וְאִית דְּמָרִין: קַנְיָא. אִית דְּמָרִין: קוֹשַׁרְתִּיהּ.

וּמִי קִיטְרְגוּ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: יו״ד שֶׁבִּירַבָּה קִיטְרְגוּ.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: עָלָה סֵפֶר מִשְׁנָה תּוֹרָה וְנִשְׁתַּטֵּחַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹן הָעוֹלָם! כָּתַבְתָּ בְּתוֹרָתֶךָ, כָּל דְּיָיתֵיקֵי שֶׁבַּטְלָה מִקְצָתָהּ – בַּטְלָה כּוּלָּהּ. וַהֲרֵי שְׁלֹמֹה מְבַקֵּשׁ לַעֲקוֹר יו״ד מִמֶּנִּי! אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שְׁלֹמֹה וְאֶלֶף כַּיּוֹצֵא בּוֹ – בְּטֵילִין, וְדָבָר מִכְּלָל – אֵינוֹ בָּטֵל.

רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: יו״ד שֶׁנָּטַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵאֶמֶּנוּ שָׂרָה – נִיתַּן חֶצְיוֹ עַל שָׂרָה וְחֶצְיוֹ עַל אַבְרָהָם.

תָּנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: עָלָה יו״ד וְנִשְׁתַּטֵּחַ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָמַר: רִבּוֹן הָעוֹלָמִים! עֲקַרְתַּנִי מִן הַצַּדֶּקֶת הַזֹּאת! אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: צֵא לְךָ, לְשֶׁעָבַר הָיִיתָ נָתוּן בְּשֵׁם נְקֵיבָה וּבְסוֹף תֵּיבָה, חַיֶּיךָ שֶׁאֲנִי נוֹתְנָן בְּשֵׁם זָכָר וּבְרֹאשׁ תֵּיבָה. הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (במדבר יג): **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בִּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ.**

וְכוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה לִשְׁמוֹ. שֶׁלֹּא יְהֵא נֵיאוֹת לֹא בְּשֶׁל אָבִיו וְלֹא בְּשֶׁל רַבּוֹ. וּמַגִּיהִין אוֹתוֹ מִסֵּפֶר עֶזְרָה עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד.

יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה וְהִיא עִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז) **וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו.** וַהֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר, וּמַה אִם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה עָסוּק בְּצָרְכֵי יִשְׂרָאֵל – נֶאֱמַר בּוֹ **וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו,** הַהֶדְיוֹט – עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

כַּיּוֹצֵא בּוֹ, נֶאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ (יהושע א): **וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה.** וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר, וּמַה אִם יְהוֹשֻׁעַ שֶׁעוֹסֵק בְּצוֹרְכֵי יִשְׂרָאֵל – נֶאֱמַר בּוֹ: **וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה,** הֶדְיוֹט – לֹא כָּל שֶׁכֵּן.

מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל – אֵין רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסְאוֹ, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין לֹא בְּכִתְרוֹ, וְלֹא בְּשַׁרְבִיטוֹ, וְלֹא בְּאֶחָד מִכָּל מְשַׁמְּשָׁיו.

וּכְשֶׁמֵּת – כּוּלָּן נִשְׂרָפִין לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לד): **בִּשְׁלוֹם תָּמוּת, וּבְמִשְׂרְפוֹת אֲבוֹתֶיךָ יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ.**

וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם, וְלֹא בְּשֶׁמִּסְתַּפֵּר, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. עַל שֵׁם (ישעיהו לג): **מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ.**

רַבִּי חֲנִינָה סְלֵק גַּבֵּי רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּיא נְפַק לְגַבֵּיהּ לָבוּשׁ אוֹתְנִיתֵיהּ אָמַר לֵיהּ חֲזוֹר וּלְבוֹשׁ לָגִין דִּידָךְ מִשּׁוּם **מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ.**

רַבִּי יוֹחָנָן סְלֵק גַּבֵּי רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּיא, נְפַק לְגַבֵּיהּ בַּהֲלוּקָא דְּכִיתְנָא. אָמַר לֵיהּ: חֲזוֹר וּלְבוֹשׁ חֲלוּקָךְ דְּעַמְרָא, מִשּׁוּם **מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ וְגוֹ'.** מִי נְפַק, אָמַר לֵיהּ: אַיְיתֵי עַטְעָמָה. אָמַר לֵיהּ: שְׁלַח וְאַיְיתֵי לָךְ מְנַחֵם טַלְמָא, דִּכְתִיב (משלי לא)

[דף י"ג ע"ב]

וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ.

מִי נְפַק, חֲמָא רַבִּי חֲנִינָה בַּר סִיסֵי מְפַצֵּעַ קִיסִין. אָמַר לֵיהּ: רַבִּי! לֵית הוּא כְּבוֹדָךְ! אָמַר לֵיהּ: וּמַה נֶיעְבֵּיד וְלֵית לִי מַאן דְּמְשַׁמְשׁוּנִי. אָמַר לֵיהּ: אִין לָא הֲוָה לָךְ מַאן דְּמְשַׁמְשֵׁיךְ, לָא מְקַבְּלָה עָלָךְ מִתְּמַנְיָיא.

תִּירְגֵּם יוֹסֵי מָעוֹנִי בְּכְנִישְׁתָּא בְּטִבֶּרְיָה: (הושע ה) **שִׁמְעוּ זֹאת הַכֹּהֲנִים.** לָמָּה לֵית אַתּוּן לָעַיִן בְּאוֹרַיְיתָא? לָא יְהַבִית לְכוֹן כ"ד מַתְנָתָא? אָמְרוּ לֵיהּ: לֹא יָהַבִין לָן כְּלוּם.

וְהַקְשִׁיבוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לָמָּה לֵית אַתּוּן יָהְבִין כ"ד מַתְנָתָא דְּפַקִּידַת יַתְכוֹן בְּסִינַי? אָמְרוּ לֵיהּ: מַלְכָּא נָסִיב כּוֹלָא! **וּבֵית הַמֶּלֶךְ הַאֲזִינוּ כִּי לָכֶם הַמִּשְׁפָּט.** לָכֶם אֲמָרִתִּי (דברים יח): **וְזֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים**?! עָתִיד אֲנִי לֵישֵׁב עִמָּהֶן בַּדִּין, וּלְפָטְקָן וּלְאַבְּדָן מִן הָעוֹלָם.

שָׁמַע רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּיא, וְכָעַס. דְּחַל וַעֲרַק. סַלְקוּן רַבִּי יוֹחָנָן וֵרִישׁ לָקִישׁ לְקַיְּים לֵיהּ. אָמְרוּ לֵיהּ: רַבִּי, גַּבְרָא רַבָּא הוּא. אָמַר לֵיהּ: אֵיפְשָׁר כָּל מַאן דְּנָא שָׁאֵיל לֵיהּ, הוּא מְגִיב לִי? אָמְרוּ לֵיהּ: אִין!

אָמַר לֵיהּ: מַהוּ דֵּין דִּכְתִיב (הושע ב, ז): **כִּי זָנְתָה אִמָּם.** וְכִי שָׂרָה אִמֵּנוּ זוֹנָה הָיְיתָה? אָמַר לֵיהּ: כַּבַּת – בֶּן אִמָּהּ, כְּאִמָּהּ – בְּתָהּ. כְּדוֹר – בֶּן הַנָּשִׁיא, כְּנָשִׂיא – בֶּן הַדּוֹר. כַּמְּוֻבֶּחַ – כֹּהֲנָיו. כַּהֲנָא אָמַר: בֶּן כְּגִנְּתָהּ – בֶּן גַּנָּבָה. אָמַר לֵיהּ: לָא טָב דְּקַלְיֵל לִי דְּלָא בְּאַפּוֹי חַד זִמְנָא, אֶלָּא בְּאַפַּיי תְּלָתָא זִימְנִין!

אָמַר לֵיהּ: מַהוּ דֵּין דִּכְתִיב (יחזקאל יב): **הִנֵּה כָּל הַמּוֹשֵׁל עָלַיִךְ יִמְשׁוֹל לֵאמֹר כְּאִמָּהּ בִּתָּהּ.** וְכִי אִימֵּינוּ לָאָה זוֹנָה הָיְיתָה, דִּכְתִיב **וַתֵּצֵא דִינָהּ**? אָמַר לֵיהּ: לְפוּם דִּכְתִיב: **וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ,** פֻּשְׁטִין יְצִיאָה מִיְּצִיאָה.

רַבִּי חִזְקִיָּה הֲוָה מְהַלֵּךְ בְּאוֹרְחָא, פָּגַע בֵּיהּ חַד כּוּתִי, אָמַר לֵיהּ: רַבִּי! אַתְּ הוּא רַבְּהוֹן דִּיהוּדָאֵי? אָמַר לֵיהּ: אִין! אָמַר לֵיהּ: חֲמֵי מַה כְּתִיב (דברים יז): **שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ.** אָשִׂים אֵין כְּתִיב, אֶלָּא **תָּשִׂים,** דְּאַתְּ שַׁוֵּי עָלָךְ.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק כֹּהֵן גָּדוֹל

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

הֲלָכָה א' מתני' דִּיגֵי מָמוֹנוֹת – בִּשְׁלֹשָׁה. זֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד, וְזֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד, וּשְׁנֵיהֶן בּוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שְׁנֵי הַדַּיָּינִים בּוֹרְרִין לָהֶן עוֹד אֶחָד.

גמרא אָמַר רַבִּי זֵירָא: שָׁמְתוֹךְ שֶׁבֵּירְרוּ – מְרַדַּדְתְּ זְכוּתוֹ.

מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְרוּ שְׁלָשְׁתָּן מִדַּעַת אַחַת.

וּמַאי טַעֲמָא דְּרַבָּנָן? לָאו כּוֹלָּא מִינָּךְ מִיבְּחַר וּמֵיסַב מָה דְּאַתְּ בָּעֵי, אֶלָּא אָנָּא וְאַתְּ מַבְחָרִין וּמְסַבְּרִין מָה דְּנָן בָּעְיָין.

וְקַשְׁיָא עַל דְּרַבָּנָן, מֵת אֶחָד, לֹא נִמְצְאוּ שְׁלָשְׁתָּן מִתְבָּרְרִין מִדַּעַת אַחַת?!

[דף י"ד ע"א]

הֲלָכָה ב'

מתני' זֶה פּוֹסֵל דַּיָּינוֹ שֶׁל זֶה, וְזֶה פּוֹסֵל דַּיָּינוֹ שֶׁל זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא עֲלֵיהֶן רְאָיָה שֶׁהֵן קְרוֹבִים אוֹ פְּסוּלִין. אֲבָל אִם הָיוּ כְּשֵׁרִים אוֹ מוּמְחִין מִפִּי בֵּית דִּין – אֵינוֹ יָכוֹל לְפוֹסְלָן.

גמרא בֵּיני מַתְנִיתָא: זֶה פּוֹסֵל דַּיָּינוֹ שֶׁל זֶה, הָא דַּיָּינוֹ – לֹא.

רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: בְּעַרְבָּאוֹת שֶׁבְּסוּרְיָא אָמְרוּ, הָא בְּדִינֵי תוֹרָה – לֹא.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ בְּדִינֵי תוֹרָה. הֵיךְ אָמְרִינָן? תְּרֵין בְּנֵי נָשׁ הֲוָה לוֹן דִּין בְּאַנְטוֹכְיָא. אָמַר חַד לְחַבְרֵיהּ: מַה דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר – מְקַבַּל עָלַי. שָׁמַע רַבִּי יוֹחָנָן, וּמַר: לֹא כָּל מִינֵיהּ מִיטְרְפָא בַּעַל דִּינֵיהּ, אֶלָּא שָׁמְעִין מִילֵּיהוֹן תַּמָּן, וְאִין הֲווֹת צוֹרְכָא, כָּתְבִין וּמְשַׁלְּחִין עוּבְדָא לְרַבָּנָן.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: זֶה אָמַר בְּטִיבֶּרְיָא, וְזֶה אָמַר בְּצִיפּוֹרִי, שׁוֹמְעִין לָזֶה שֶׁאָמַר בְּטִיבֶּרְיָא.

וּלְעוֹלָם זֶה פּוֹסֵל וְזֶה מֵבִיא? אָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּטִפֵּילָה שָׁנוּ. אָמַר רַבִּי לָא: וְהָאי דָּמַר רַבִּי לְעָזָר: זֶה אוֹמֵר בְּטִיבֶּרְיָא, וְזֶה אוֹמֵר בְּצִיפּוֹרִי – בְּאֵינוּן דַּהֲווּ יְתִיבִין בַּחֲדָא מַשְׁכְּנָא, מִן הָכָא לְהָכָא – שִׁבְעָה מִילִין, מִן הָכָא לְהָכָא – תִּשְׁעָה מִילִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְאַתְּ שְׁמַע מִינָּהּ, תְּרֵין בְּנֵי נָשׁ הֲוָה לוֹן דִּין בְּטִיבֶּרְיָה, זֶה אוֹמֵר: בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל, וְזֶה אוֹמֵר: בְּבֵית דִּין הַקָּטָן – שׁוֹמְעִין לָזֶה שֶׁאָמַר: בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל.

הֲלָכָה ג'

מתני' זֶה פּוֹסֵל עֵדָיו שֶׁל זֶה, וְזֶה פּוֹסֵל עֵדָיו שֶׁל זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא עֲלֵיהֶם רְאָיָה שֶׁהֵן קְרוֹבִין אוֹ פְּסוּלִין. אֲבָל אִם הָיוּ כְּשֵׁרִים – אֵינוֹ יָכוֹל לְפוֹסְלָן.

גמרא רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כֵּינִי מַתְנִיתָא: עֵדוֹ, הָא עֵידָיו – לֹא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ עֵידָיו, דְּתָנֵי: לְעוֹלָם מוֹסִיפִין דַּיָּינִים, עַד שֶׁיְּגַמֵּר הַדִּין. והדיינים יכולין לחזור בהן. נגמר הדין – אין יְכוֹלִין לַחֲזוֹר בָּהֶן.

מוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם אֵין שָׁם אֶלָּא הֵן – שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְפוֹסְלָן. אָמַר זְעֵירָא: וְהוּא וְאֶחָד מִן הַשּׁוּק מְצַטְרְפִין לִפְסוֹל עֵדוּת זֶה. רַבִּי חֲנִינָה בָּעֵי:

[דף י"ד ע"ב]

וְאֵין עֵד אֶחָד זוֹקְקוֹ לִשְׁבוּעָה מִכָּל מָקוֹם?

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: פָּסוּל – צָרִיךְ לִיפָּסֵל בְּבֵית דִּין. קָרוֹב – אֵין צָרִיךְ לִיפָּסֵל בְּבֵית דִּין.

אָמַר רָבָא בַּר בּוֹנָא בְּשֵׁם רַב: שְׁלֹשָׁה – כְּגָמַר דִּין.

הֲלָכָה ד'

מתני' אָמַר לוֹ: "נֶאֱמָן עָלַי אַבָּא". "נֶאֱמָנִין עָלַי אָבִיךָ". "נֶאֱמָנִין עָלַי שְׁלֹשָׁה רוֹעֵי בָקָר" – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

הָיָה חַיָּיב לַחֲבֵירוֹ שְׁבוּעָה, וְאָמַר לוֹ: הוֹר לִי בְּחַיֵּי רֹאשְׁךָ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

גמרא אָמַר לוֹ: "נֶאֱמָן עָלַי אָבִיךָ". קִיבֵּל עָלָיו בִּפְנֵי שְׁנַיִם – יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר בּוֹ. בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה – אֵין יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

שְׁמוּאֵל אָמַר: בְּשֶׁלֹּא נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה. אֲבָל נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה – [אֵינוֹ] יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר בּוֹ.

[דף ט"ו ע"א]

רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמְרֵי: אֲפִילּוּ נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה – יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר בּוֹ.

קַיְטָה בְּמִקְטָיָא דְּנָקִיט קִיבֵּל עָלָיו – יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

רַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא אָמַר: בְּשֶׁאָמַר לוֹ: "יֹאמַר לִי אָבִיךָ: וְאֵין לִי עִמְּךָ עֵסֶק". אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: "יֹאמַר אָבִיךָ: וַאֲנִי מְקַבֵּל עָלַי" – עֵילָא הָיָה רוֹצֶה לְהוֹדוֹת לוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה אָמַר: וַאֲפִילּוּ אָמַר: "יֹאמַר לִי אָבִיךָ וַאֲנִי מְקַבֵּל עָלַי" – לֹא מָצִינוּ עֵדוּת יוֹצֵא מִפִּי קָרוֹב.

הֲלָכָה ה' מתני' אֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִין: הַמְשַׁחֵק בְּקוּבְיָא, וְהַמַּלְוֶה בְּרִיבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית, וַעֲבָדִים.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מִתְּחִילָּה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן "אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית". מִשֶּׁרַבּוּ הָאַנָּסִין – חָזְרוּ לִקְרוֹתָן "סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית".

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵיכָתַי? בְּזְמַן שֶׁאֵין לוֹ אוּמָנוּת אֶלָּא הִיא, אֲבָל יֵשׁ לוֹ אוּמָנוּת שֶׁלֹּא הִיא – הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

גמרא הַמְּשַׁחֵק בְּקוּבְיָא – זֶה הַמְּשַׁחֵק בִּפְסִיפְסִין. אֶחָד הַמְּשַׁחֵק בִּפְשִׁיפְשִׁין, וְאֶחָד הַמְּשַׁחֵק בִּקְלִיפֵּי אֱגוֹזִים וְרִימּוֹנִים, לְעוֹלָם אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ – עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר פִּסְיפָסָיו וְיִבָּדֵק וְיַחְזְרוּ בָּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה.

הַמַּלְוֶה בְּרִיבִּית אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּקְרַע שְׁטָרוֹתָיו וְיִבָּדֵק וְיַחְזְרוּ בָּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה.

וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים. אֶחָד הַמַּמְרֶה יוֹנִים וְאֶחָד הַמַּמְרֶה שְׂאָר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּשָּׁבְרוּ פְּגִימָיו וְיַחְזְרוּ בָּהֶן חֲזָרָה גְּמוּרָה.

סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית. אֵי זֶהוּ תַּגָּר שְׁבִיעִית? זֶה שֶׁיּוֹשֵׁב וּבָטֵל כָּל שְׁנֵי שָׁבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁבָּא שְׁבִיעִית – הִתְחִיל מְפַשֵּׁט יָדָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּפֵירוֹת שְׁבִיעִית.

וּלְעוֹלָם אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ – עַד שֶׁתַּגִּיעַ שְׁבִיעִית אַחֶרֶת וְיִבָּדֵק וְיַחֲזוֹר בּוֹ חֲזָרָה גְּמוּרָה.

תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתֵּי שְׁבִיעִיּוֹת. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר:

[דף ט"ז ע"ב] חֲזָרַת מָמוֹן, לֹא חֲזָרַת דְּבָרִים, שֶׁיֹּאמַר לָהֶם: הֵא לָכֶם מְאתַיִם זֶה וַחֲלוּקִּים לַעֲנִיִּים מַה שֶּׁכִּנַּסְתִּי מִפֵּירוֹת עֲבֵירָה.

הוֹסִיפוּ עָלֶיהָן: חָרוֹעִין, וְהַמָּסָנִין, וְהַגַּוָּלָנִין, וְכָל הַחֲשׁוּדִין עַל הַמָּמוֹן – עֲדוּתָן בְּטֵילָה. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: וּבִלְבַד בְּרוֹעִין בְּהֵמָה דַּקָּה.

אָמַר רַב הוּנָא: מַאן תָּנָא מַפְרִיחֵי יוֹנִים? רַבִּי לְיֶעֱזָר. דְּתָנְיָנן תַּמָּן: מַפְרִיחֵי יוֹנִים – פְּסוּלִין מִן הָעֲדוּת. אָמַר רַבִּי מָנָא קוּמֵי רַבִּי יוֹסֵי: עוֹד הָדָא דְּסַנְהֶדְרִין כְּרַבִּי לְיֶעֱזָר? אָמַר לֵיהּ: דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא. הָכָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יוֹדְעִין הָיִינוּ שֶׁפָּסוּל מֵעֲדוּת מָמוֹן מַה בָּא לְהָעִיד? אֶלָּא, כְּשֵׁם שֶׁפָּסוּל מֵעֲדוּת מָמוֹן – כָּךְ פָּסוּל מֵעֲדוּת נְפָשׁוֹת. וְעֵידֵי הַחֹדֶשׁ – כְּעֵידֵי נְפָשׁוֹת אִינּוֹן.

דְּתָנְיָנן: זֶה הַכְּלָל: כָּל עֲדוּת שֶׁאֵין אִשָּׁה כְּשֵׁירָה לָהֶן – אַף הֵן אֵינָן כְּשֵׁירִין לָהּ. מַאן תָּנְיָתָהּ? רַבָּנִין. רַבָּנִין כְּרַבִּי לְיֶעֱזָר, מוֹדִין לֵיהּ וּפְלִיגִין עָלּוֹהִי? רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַב הוּנָא אָמַר: כּוּלָּא כְּרַבִּי לְיֶעֱזָר, וְאַתְיָיא אִילֵּין פְּלוּגְתָּא כְּאִילֵּין פְּלוּגְתָּא דְּתָנֵי: עֵד זוֹמֵם – פָּסוּל מִכָּל עֲדֵיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁנִּמְצָא זוֹמֵם בְּעֲדוּת נְפָשׁוֹת, אֲבָל אִם נִמְצָא זוֹמֵם בְּעֲדוּת מָמוֹן – אֵין פָּסוּל אֶלָּא מֵאוֹתָהּ עֲדוּת בִּלְבַד. וּתְיָיא דְּרַבִּי יוֹסֵי – כְּרַבָּנִין, וּדְרַבִּי מֵאִיר – כְּרַבִּי לְיֶעֱזָר.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִתְּחִילָּה לֹא הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן אֶלָּא "אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית". מִשֶּׁרַבּוּ הָאֲנָסִין חָזְרוּ לִקְרוֹתָן סוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית.

אָמַר רַבִּי יוּדָן: אִיתְּמַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין לָהֶן אֶלָּא הִיא. אֲבָל יֵשׁ לוֹ אוּמָנוּת שֶׁלֹּא הִיא – הֲרֵי זֶה בָּשֵׁר. הֵיךְ עֲבִידָא? יוֹשֵׁב וּבָטֵל כָּל שְׁנֵי שָׁבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁבָּאת שְׁבִיעִית, הִתְחִיל פּוֹשֵׁט אֶת יָדָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּפֵירוֹת שְׁבִיעִית. אִם יֵשׁ עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת – כָּשֵׁר, וְאִם לָאו – פָּסוּל.

אֲבָל אִם הָיָה עָסוּק בִּמְלַאכְתּוֹ כָּל שְׁנֵי שָׁבוּעַ, כֵּיוָן שֶׁבָּאת שְׁבִיעִית, הִתְחִיל מְפַשֵּׁט אֶת יָדָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּפֵירוֹת שְׁבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עִמּוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת – כָּשֵׁר.

רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה דְּמַתְנִיתָא. אִיקַּלֵּם רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא דְּמַר שְׁמוּעָה מִשּׁוּם דְּזָעֵיר מִינֵּיהּ.

[דף ט"ז ע"א]

תָּנֵי רַבִּי חִיָּיה לְחוּמְרָא: הֵיךְ עֲבִידָא? יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּמְלַאכְתּוֹ כָּל שְׁנֵי שָׁבוּעַ, בֵּין שֶׁבָּאת שְׁבִיעִית, הִתְחִיל מְפַשֵּׁט יָדָיו וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּפֵירוֹת שְׁבִיעִית, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עִמּוֹ מְלָאכָה אֲחֶרֶת – פָּסוּל.

לָא בְּדָא, רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמַתְנִיתִין.

תַּמָּן – רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא דְּמַר שְׁמוּעָה מִשּׁוּם זְעֵיר מִינֵּיהּ, אוּף הָכָא – כֵּן! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בוֹן: תַּמָּן – אֵין מַלְכוּת אוֹנֶסֶת, בְּרַם הָכָא – הַמַּלְכוּת אוֹנֶסֶת.

בָּרְאשׁוֹנָה כְּשֶׁהָיְתָה הַמַּלְכוּת אוֹנֶסֶת, הוֹרֵי רַבִּי יַנַּאי: שֶׁיִּהוּ חוֹרְשִׁין חֲרִישָׁה הָרִאשׁוֹנָה.

חַד מוּמָר לְעַכּוּ"ם הֲוָה אִיעֲבַר בִּשְׁמִיטְתָא, חַמְתוּן, רָמְיִין קוֹבְעָתַיָּה: אָמַר לוֹן, הַאִטְתוּ שָׁרָה מְרַדָּה שָׂרָא לְכוֹן מִירְמָא קוֹבְעָת.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר זַבְדִּי: קְשֵׁיתֵהּ קוּמֵי רַבִּי אַבָּהוּ: לֹא כֵּן אָמַר זְעֵירָא וְרַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי. רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: נִמְנוּ בַּעֲלַיֵּית בֵּית נִתְזָה בִּלּוּד, עַל הַתּוֹרָה, מִנַּיִין, אִם אָמַר עוֹבֵד כּוֹכָבִים לְיִשְׂרָאֵל לַעֲבוֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, חוּץ מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים וְגִילּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים – יַעֲבוֹר וְאַל יֵיהָרֵג.

הֲדָא דְּתֵימַר: בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ. אֲבָל בָּרַבִּים – אֲפִילּוּ עַל מִצְוָה קַלָּה אַל יִשְׁמַע לוֹ. כְּגוֹן פַּפּוּס וְלוּלְיָינוּס אֲחִיו שֶׁנָּתְנוּ לָהֶן מַיִם בִּכְלֵי זְכוּכִית צְבוּעָה, וְלֹא קִיבְּלוּ מֵהֶן! אָמְרֵי: לָא אִתְבַּוִּין מִשְׁמַדְתְּהוֹן, אֶלָּא מִגְּבֵי אַרְנוֹנִין.

כַּמָּה הֵן רַבִּים? רַבָּנָן דְּקֵיסָרִין אָמְרִין: עֲשָׂרָה. דִּכְתִיב (ויקרא כב) **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

רַבִּי בִּינָא וְזְעֵירָא, חַמּוּנֵיהּ פָּרֵי חוֹרֵי חֲמָרָא בְּשַׁבַּתָּא. רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵי, הוֹרוּן לְמֵפֵי לְאַרְטִיקְנָם בְּשׁוּבַּתָּא.

אָמַר רַבִּי מַנִּי: קְשֵׁיתֵהּ קוּמֵי רַבִּי יוֹנָה אַבָּא: וְלֹא כֵּן אָמַר רַבִּי זְעֵירָא, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי, רַבִּי יִרְמְיָה, רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: נִמְנוּ בַּעֲלַיֵּית בֵּית נִתְזָה וְכוּ'! לָא אִתְבַּוִּון מִשְׁמַדְתְּהוֹן, אֶלָּא אִיתְבַּוִּון מֵיכוּל פִּיתָא חֲמִימָא.

כַּמָּה הֵן רַבִּים? רַבָּנִין דְּקֵיסָרִי אָמְרִי: עֲשָׂרָה, דִּכְתִיב: **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

רַבִּי אֲבוּנָא בָּעֵי רַבִּי אַמִּי: עַכּוּ"ם מַהוּ שֶׁיִּהוּ מְצוּוִין עַל קִידּוּשׁ הַשֵּׁם? אָמַר לֵיהּ: **וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** יִשְׂרָאֵל מְצוּוִין עַל קִידּוּשׁ הַשֵּׁם, וְאֵין הָעַכּוּ"ם מְצוּוִין עַל קִידּוּשׁ הַשֵּׁם.

רַבִּי נִיסַּי בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר שָׁמַע לָהּ מֵהָדָא (מלכים ב ה)

[דף ט"ז ע"ב]

לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח ה' לְעַבְדֶּךָ וְגוֹ'. יִשְׂרָאֵל מְצוּוִין עַל קִידּוּשׁ הַשֵּׁם, וְאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מְצוּוִין עַל קִידּוּשׁ הַשֵּׁם.

רַבִּי בָּא בַּר זְמִינָא, הֲוָה מְחַיֵט גַּבֵּי חַד בַּר נַשׁ בְּרוֹמִי, אַיְיתֵי לֵיהּ בְּשַׂר נְבֵילָה, אֲמַר לֵיהּ: אֲכוֹל. אֲמַר לֵיהּ: לֵי נָא אָכֵיל. אֲמַר לֵיהּ: אֲכוֹל, דְּלָא בֵּן, אֲנָא קָטֵיל לָךְ. אֲמַר לֵיהּ: אִין בָּעֵית מִיקְטוֹל – קְטוֹל, דְּלֵי נָא אָכֵיל בְּשַׂר נְבֵילָה! אֲמַר לֵיהּ: מַאן מוֹדַע לָךְ דְּאִילּוּ אֲכַלְתָּהּ הֲוֵינָא קָטְלִין לָךְ, אִי יְהוּדִי יְהוּדִי, אִי אֲרַמַּאי אֲרַמַּאי. אָמַר רַבִּי מָנָא: אִילּוּ הֲוָה רַבִּי בָּא בַּר זְמִינָא שָׁמַע מִילֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן – מֵיזַל הֲוָה בַּהֲדָא.

טְיֵיב בִּזְמַן זֶה מַהוּ? רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר: בָּטֵל הַדִּין – בָּטְלָה גְּזֵירָתָא. רַבִּי יוֹסֵי סָבַר מֵימַר: לְעוֹלָם הַגְּזֵירָה בִּמְקוֹמָהּ, עַד שֶׁיֵּעָמִיד בֵּית דִּין אַחֵר וִיבַטְּלָהּ.

וְדִכְוָותָהּ, מֵאֵימָתַי אָדָם זוֹכֶה לְפֵירוֹתָיו בַּשְּׁבִיעִית? רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר: מִשֶּׁיִּתְּנֵם לְתוֹךְ כֵּלָיו. רַבִּי יוֹסֵי סָבַר מֵימַר: אֲפִילּוּ נְתוּנִים בְּתוֹךְ כֵּלָיו – לֹא זָכָה, סָבַר דִּינוּן דִּידֵיהּ, וְלֵית אִינוּן דִּידֵיהּ.

רַבִּי מָנָא, כַּד עָאל פְּרוֹקְלָא בְּצִפּוֹרִי, הוֹרֵי מַפְקָא נַחְתּוֹמַיָּא בְּשׁוּקָא. רַבָּנִין דְּנָוֶה הוֹרוּ, מֵפֵי חָמְיַע בְּפִיסְחָא.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בוֹן: אֲנִי (קהלת ח) **פִּי מֶלֶךְ שְׁמֹר,** אֲנִי פִּי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִין אֶשְׁמוֹר, שֶׁאָמַר לִי בְּסִינַי (שמות כ): **אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. וְעַל דִּבְרַת – לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. שִׁבּוּעַת אֱלֹהִים – לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא.** כַּד כַּד [בַּדָּבָר הַזֶּה נִבּוֹא הַהוּא גַּבְרָא וְהֲהֵן כַּלְבָּא שְׁנֵיהֶן שָׁוִין.

רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

הֲלָכָה ו'

מתני' וְאִלּוּ הֵן הַקְּרוֹבִים: אָחִיו, וַאֲחִי אָבִיו, וַאֲחִי אִמּוֹ, וּבַעַל אֲחוֹתוֹ, וּבַעַל אֲחוֹת אָבִיו, וּבַעַל אֲחוֹת אִמּוֹ, וְחָמְיוֹ, וְגִיסוֹ. הֵן, וּבְנֵיהֶן, וְהַתְּנֵיהֶן. וְחוֹרְגוֹ לְבַדּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זוֹ מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָה. אֲבָל מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה – דּוֹדוֹ וּבֶן דּוֹדוֹ, וְכָל הָרָאוּי לְיוֹרְשָׁיו. וְכָל הַקָּרוֹב לוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

הָיָה קָרוֹב וְנִתְרַחֵק – כָּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מֵתָה בִתּוֹ וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים מִמָּנָּה – הֲרֵי זֶה קָרוֹב.

גמרא מִבֵּיוָן דְּתָנֵינָן: אָחִיו, מַה צוֹרְכָה לְמֵיתְנֵי אָחִי אָבִיו? לוֹמַר: בְּנוֹ וַחֲתָנוֹ שֶׁל חֲתַן אָחִי אָבִיו.

[דף י"ז ע"א]

מִכֵּיוָן דְּתָנֵינָן: אֲחִי אָבִיו, מַה צוֹרְכָה לְמֵיתְנֵי אֲחִי אִמּוֹ? לוֹמַר: בְּנוֹ וַחֲתָנוֹ שֶׁל חֲתַן אֲחִי אִמּוֹ.

מִכֵּיוָן דְּתָנֵינָן: בַּעַל אֲחוֹתוֹ, מַה צוֹרְכָה לְמֵיתְנֵי בַּעַל אֲחוֹת אָבִיו? לוֹמַר: בְּנוֹ וַחֲתָנוֹ שֶׁל חֲתַן בַּעַל אֲחוֹת אָבִיו.

מִכֵּיוָן דְּתָנֵינָן בַּעַל אֲחוֹת אָבִיו, מַה צוֹרְכָה לְמֵיתְנֵי בַּעַל אֲחוֹת אִמּוֹ? לוֹמַר, בְּנוֹ וַחֲתָנוֹ שֶׁל חֲתַן בַּעַל אֲחוֹת אִמּוֹ.

וְהָתָנֵינַן: חוֹרְגוֹ! לְבַדּוֹ. רַב אָמַר: אִם חֲתַן חֲמוֹתוֹ – אָסוּר, בַּעַל חוֹרַגְתּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן! תִּיפָּתֵר: שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים וַחֲתָנִים מִמֶּנּוּ.

אֲגִיסּוֹ, אִית תַּנֵּי תָּנֵי: יֵשׁ לוֹ בָּנִים וַחֲתָנִים. אִית תַּנֵּי תָּנֵי: אֵין לוֹ בָּנִים וַחֲתָנִים. מַאן דְּמַר: יֵשׁ לוֹ בָּנִים וַחֲתָנִים – מִמֶּנָּה. וּמַאן דְּמַר: אֵין לוֹ בָּנִים וַחֲתָנִים – מִמָּקוֹם אַחֵר.

רַב נָפַק לְמֵיתְרֵי מַשְׁכּוֹן לְרַבִּי חִיָּיה רַבָּה. עָבַר בְּחַד אֶתַר, וְאַשְׁכַּח רַבִּי יוֹחָנָן יָתֵיב וּמַקְשֵׁי: תָּנֵינָן: חוֹרְגוֹ לְבַדּוֹ. אֵשֶׁת חוֹרְגוֹ מַהוּ? בַּעַל חוֹרַגְתּוֹ מַהוּ? אִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ, וּבַעַל בְּאִשְׁתּוֹ? וְקָמַת אֵשֶׁת חוֹרְגוֹ – בְּחוֹרְגוֹ, וְהַבַּעַל – בְּאִשָּׁה.

רַב חִסְדָּא בָּעֵי: דּוֹר שְׁלִישִׁי – מַהוּ שֶׁיְּהֵא מוּתָּר בְּאֵשֶׁת רִאשׁוֹן? מִשֶּׁה – מַהוּ שֶׁיְּהֵא מוּתָּר בְּאֵשֶׁת פִּינְחָס? רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מְקַבְּלִין דּוֹר שֵׁנִי וְדוֹר שְׁלִישִׁי מִדּוֹחַק. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מֵרֵיוֹת. כַּהֲדָא אֲגִיסִיהּ דְּרַב הוּנָא הֲוָה לֵיהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ, אָמַר: כָּל מַה דְּרַב הוּנָא אָמַר, אֲנָא מְקַבֵּל עָלַי. שָׁמַע רַב הוּנָא וְאָמַר, כְּהָדֵין יוֹדָעְנִי בְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ מִלְּמַעְלָן כָּךְ אָמְרוּ מִלְּמַטָּן.

רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה.

הֲלָכָה ז' מתני' הָאוֹהֵב, וְהַשּׂוֹנֵא. אֵי זֶהוּ הָאוֹהֵב? זֶה שׁוֹשְׁבִינוֹ. וְהַשּׂוֹנֵא? כֹּל שֶׁלֹּא דִיבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּאֵיבָה. אָמְרוּ לוֹ:

[דף י"ז ע"ב] לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כַּךְ.

גמרא רַבִּי טַבְלַיי, רַבִּי אֲבִינָא בְּשֵׁם רַב: בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שָׁנוּ.

הֲלָכָה ח'

מתני' כֵּיצַד בּוֹדְקִין אֶת הָעֵדִים? הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן וּמְאַיְימִין עֲלֵיהֶן, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן לַחוּץ, וּמְשַׁיְּירִין אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן, וְאוֹמֵר לוֹ: אֱמוֹר, הֵיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה חַיָּיב לָזֶה? אִם אָמַר: "הוּא אָמַר לִי שֶׁאֲנִי חַיָּיב לוֹ". "אִישׁ פְּלוֹנִי אָמַר לִי שֶׁהִיא חַיָּיב" – לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיֹּאמַר: "בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לוֹ שֶׁהִוא חַיָּיב לוֹ מָאתַיִם זוּז".

גמרא רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: אִם הָיָה מִתְכַּוֵּין לְמָסוֹר לוֹ עֵדוּת – עֵדוּתָן קַיֶּמֶת.

כֵּיצַד דָּנִין? הַדַּיָּינִין יוֹשְׁבִין. וְהַנִּידּוֹנִין עוֹמְדִין. וְהַתּוֹבֵעַ פּוֹתֵחַ בִּדְבָרָיו רִאשׁוֹן. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כד): **מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵיכֶם.**

וּמְנַיִין שֶׁהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה? רַבִּי קְרִיסְפָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל: **יִגַּשׁ אֲלֵיכֶם,** יַגִּישׁ רְאָיוֹתָיו.

רַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי: בִּיבָמָה, מִי מְרַדֶּדֶת אַחַר מִי? הֲתִיב רַבִּי לְעָזָר: וְהָכְתִיב (דברים כה): **וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה:** אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יָפֶה לִימְּדַנִי רַבִּי לְעָזָר.

רַבִּי בֶּרֶכְיָה וְרַבִּי חֶלְבּוֹ, רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: הַתּוֹבֵעַ תּוֹבֵעַ, וְהַנִּתְבָּע מֵשִׁיב, וְהַדַּיָּין מַכְרִיעַ.

אָמַר רַבִּי סִימוֹן: צָרִיךְ הַדַּיָּין לְשָׁנוֹת טַעֲנוֹתֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ג): **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֹמֶרֶת זֶה בְּנִי הַחַי וּבִנֵךְ הַמֵּת וְגוֹ'.**

רַב הוּנָא, כַּד הֲוָה חָמֵי סַהֲדֵי בְּכָוונָא – הֲוָה חָקַר. וְכַד הֲוָה חָמֵי הָכֵן – הֲוָה מְכַוֵּון.

רַב הוּנָא מֵיקַל לְדַיָּינָא, דְּאָמַר מְקַבְּלִין עֲלֵיכוֹן חַד סָהִיד אֶלָּא יֵימְרוּן אִינּוּן.

רַב הוּנָא כַּד הֲוָה יָדַע זְכוּ לְבַר נַשׁ בְּדִינָא, וְלָא הֲוָה יָדַע לֵיהּ, הֲוָה פָּתַח לֵיהּ. עַל שֵׁם (משלי לא) **פְּתַח פִּיךָ לְאִלֵּם.**

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּכְמִין עֵדָיו אֲחוֹרֵי גָּדֵר – לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

כַּהֲדָא חַד בַּר נָשׁ אַשְׁגַּח לְמֵיגּוּם גּוֹ אֲרִיסְטוֹן. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי מַה דְּאַתְּ חַיָּיב לִי! אֲמַר לֵיהּ: אֵין! בָּתַר דְּקָמוֹן, אֲמַר לֵיהּ: לֵי נָא חַיָּיב לָךְ כְּלוּם! אֲמַר לֵיהּ: אִית לִי סַהֲדִין! אֲמַר לֵיהּ: לָא אָמְרִית אֶלָּא בְּגִין דְּלָא מִיעַרְבַּב מְגוּסְתָּךְ. אַתָּא קוּמֵי רַבִּי אַמִּי, וּמָר הֲדָא דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּכְמִין עֵדָיו אֲחוֹרֵי גָּדֵר – לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

[דף י"ח ע"א]

הֲלָכָה ט'

מתני' הָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִים אוֹתוֹ. נִמְצְאוּ דִּבְרֵיהֶן מְכוּוָּנִין – נוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר, שְׁנַיִם אוֹמְרִים: "זַבַּאי", וְאֶחָד אוֹמֵר: "חַיָּיב" – זַבַּאי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: "חַיָּיב", וְאֶחָד אוֹמֵר: "זַבַּאי" – חַיָּיב. אֶחָד אוֹמֵר: "זַבַּאי", וְאֶחָד אוֹמֵר: "חַיָּיב", וְאֶחָד אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִין. וַאֲפִילּוּ שְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין, וְאֶחָד אוֹמֵר: "אֵינִי יוֹדֵעַ" – יוֹסִיפוּ הַדַּיָּנִין.

גמרא מִיעוּט **שְׁעִירִים** – שְׁנַיִם (ויקרא טז) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁנֵי**? שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין.

כְּבָשִׂים, מִיעוּט כְּבָשִׂים – שְׁנַיִם. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁנֵי**? שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין.

מִיעוּט **צְפָּרִים** – שְׁנַיִם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁתֵּי**? שֶׁיְּהוּ שָׁוּוֹת.

מִיעוּט **חֲצוֹצְרוֹת** – שְׁתַּיִם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁתֵּי**? שֶׁיְּהוּ שָׁוּוֹת.

הֵתִיב רַבִּי חַגַּי לְרַבִּי יָסָא: וְהָכְתִיב (דברים יט): **וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים,** מֵעַתָּה מִיעוּט אֲנָשִׁים שְׁנַיִם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁנֵי**? שֶׁיְּהוּ שָׁוִין!

וְהָכְתִיב (שם): **לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם.** חֲרֵי גֵּר דָּן עִם מִי שֶׁאֵינוֹ גֵּר, יָתוֹם דָּן עִם מִי שֶׁאֵינוֹ יָתוֹם! אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר **שְׁנֵי**? מוּפְנֶה לְהַקִּישׁ וְלָדוּן מִמֶּנּוּ גְּזֵירָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן **שְׁנֵי**, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (במדבר יא) **וַיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים,** מַה לְהַלָּן – **אֲנָשִׁים** וְלֹא נָשִׁים, אַף כָּאן – **אֲנָשִׁים** וְלֹא נָשִׁים וְלֹא קְטַנִּים. חֲרֵי לָמַדְנוּ: שֶׁאֵין הָאִשָּׁה דָּנָה וְלֹא מְעִידָה.

רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵף: נֶאֱמַר כָּאן: **שְׁנֵי**, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: **שְׁנֵי**, מַה לְהַלָּן – עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, אַף כָּאן – עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **שְׁנֵי**? שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד עוֹמֵד וְאֶחָד יוֹשֵׁב, אֶחָד אוֹמֵר כָּל צוֹרְכוֹ, וּלְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קְצַר דְּבָרֶיךָ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שָׁמַעְתִּי, שֶׁאִם רָצָה הַדַּיָּן לְהוֹשִׁיב אֶת שְׁנֵיהֶן – מוֹשִׁיב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אוֹמְרִין לוֹ: לְבוֹשׁ כְּשֵׁם שֶׁהוּא לָבוּשׁ, אוֹ הַלְבִּישֵׁהוּ כְּשֵׁם שֶׁאַתְּ לָבוּשׁ.

אָמַר רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב הוּנָא: צְרִיכִין הָעֵדִים לַעֲמוֹד בְּשָׁעָה שֶׁמְּעִידִין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט): **וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים.**

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ: אַף הַנִּידּוֹנִין צְרִיכִין לַעֲמוֹד בְּשָׁעָה שֶׁמְּקַבְּלִין דִּינָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) **אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה׳.**

כְּתִיב (שם כד): **לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים,** וְהָלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (שם) **אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָת,** מַה תַּלְמוּד לוֹמַר **לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים**? לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת בְּעֵדוּת בָּנִים, וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ בְּעֵדוּת אָבוֹת.

מְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הָעֵדִים קְרוֹבִין שֶׁל נִידּוֹנִין? וּמְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הָעֵדִים קְרוֹבִין זֶה לָזֶה? הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁאִם הוּזְמוּ לֹא מִפִּיהֶן נֶהֱרָגִין?!

וּמְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הָעֵדִים קְרוֹבִין שֶׁל דַּיָּינִין? הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁאִם הוּזַם אֶחָד מֵהֶן, כְּלוּם נֶהֱרָג עַד שֶׁיּוּזַם חֲבִירוֹ? אִם אַתְּ אוֹמֵר כֵּן – לֹא הָיָה נֶהֱרָג עַל פִּיו.

[דף י״ח ע״ב]

וּמְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הַדַּיָּינִין קְרוֹבִין זֶה לָזֶה? אָמְרָה תוֹרָה: הָרוֹג עַל פִּי עֵדִים, הָרוֹג עַל פִּי דַּיָּינִין, מַה עֵדִים – אֵין קְרוֹבִין זֶה לָזֶה, אַף דַּיָּינִין – אֵין קְרוֹבִין זֶה לָזֶה.

אֵין לִי אֶלָּא אָבוֹת וּבָנִים, שְׁאָר קְרוֹבִין מְנַיִין? אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: **וּבָנִים** – לְרַבּוֹת שְׁאָר קְרוֹבִין.

עַד כְּדוֹן כְּרַבִּי עֲקִיבָה, כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מְנַיִין? תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: **וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה** (במדבר לה), שֶׁלֹּא יְהֵא הָעֵדָה, לֹא קְרוֹבֵי מַכָּה, וְלֹא קְרוֹבֵי מוּכֶּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: בֵּית דִּין גּוֹאֲלֵי הַדָּם, מִיכָּן – שֶׁלֹּא יִהוּ הַדַּיָּינִין קְרוֹבֵי הַנִּידּוֹנִין.

וּמְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הָעֵדִים קְרוֹבֵי הַנִּידּוֹנִין? אָמְרָה תוֹרָה: הָרוֹג עַל פִּי עֵדִים, הָרוֹג עַל פִּי דַּיָּינִין, מַה הַדַּיָּינִין – אֵינָן קְרוֹבֵי הַנִּידּוֹנִין, אַף הָעֵדִים – לֹא יִהוּ קְרוֹבֵי הַנִּידּוֹנִין. וּמְנַיִין שֶׁלֹּא יִהוּ הָעֵדִים קְרוֹבִין זֶה לָזֶה? הַגַּע עַצְמְךָ: שֶׁהוּזְמוּ, לֹא מִפִּיהֶן הֵן נֶהֱרָגִין?!

בִּכְשִׁירִים וְלֹא בַּפְּסוּלִים. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה): **אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ.** אֶת שֶׁמַּגִּיד – וַחֲבֵירוֹ מְשַׁלֵּם מָמוֹן. יָצָא פָּסוּל, שֶׁאֲפִילּוּ מַגִּיד – אֵין חֲבֵירוֹ מְשַׁלֵּם מָמוֹן.

בִּכְנֵי בֵית דִּין. לְהוֹצִיא עֵד אֶחָד.

בְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ: ״חֲרֵי אַתְּ מְקוּבָּל עָלֵינוּ בִּשְׁנַיִם״ יָכוֹל יְהֵא חַיָּיב? תַּלְמוּד לוֹמַר: **רָאָה אוֹ יָדַע** – אֶת שֶׁהוּא כָּשֵׁר לְהָעִיד עֵדוּת תּוֹרָה. יָצָא עֵד אֶחָד – שֶׁאֵין כָּשֵׁר לְהָעִיד עֵדוּת תּוֹרָה.

שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, **אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** – אֶת שֶׁמַּגִּיד וּמְשַׁלֵּם מָמוֹן. יָצָא חוּץ לְבֵית דִּין, שֶׁאֲפִילּוּ מַגִּיד – אֵין חֲבֵירוֹ מְשַׁלֵּם מָמוֹן.

וּמַנַּיִין לִשְׁנֵי עֵדִים? [תַּלְמוּד לוֹמַר: **וְהוּא עֵד**] הוּא וְעֵד אֶחָד, חֲרֵי בָּאן שְׁנַיִם. וּכְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: כָּל מָקוֹם שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה **עֵד** סְתָם – חֲרֵי הוּא בִּכְלַל שְׁנֵי עֵדִים, עַד שֶׁיּוֹדִיעֲךָ הַכָּתוּב שֶׁהוּא עֵד אֶחָד.

אַשְׁכַּח תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עַד אֶחָד [שְׁנֵי עֵדִים] מַהוּ לְחַיֵּיב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי? אֶיפְשָׁר לוֹמַר, אַחֵר רָאוּי לְצָרְפוֹ וּלְחַיְּבוֹ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת עֵדוּת, וְאַתְּ מְחַיְּבוֹ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי?

קָרוֹב – מַהוּ לְחַיְּבוֹ עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי?

[דף י״ט ע״א]

יֵיבָא כַּהֲדָא דְּמַר רַבִּי בָּא בַּר שְׁמוּאֵל: ״שְׁבוּעָה שֶׁנִּתַּן פְּלוֹנִי לִפְלוֹנִי מָנֶה״. נִמְצָא שֶׁלֹּא נָתַן, מֵאַחַר שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לַבָּא – אֵין בְּיָדוֹ לְשֶׁעָבַר.

אוֹ כַּהֲדָא: אָמַר לוֹ: ״הֵיכָן שׁוֹרִי״? אָמַר לוֹ: ״אֵינִי יוֹדֵעַ מַה אַתָּה סָח״! וְהוּא שֶׁמֵּת, אוֹ נִשְׁבַּר, אוֹ נִשְׁבָּה, אוֹ אָבַד. ״מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי״! וְאָמַר: ״אָמֵן״! – פָּטוּר. רַב אָמַר: פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת פִּיקָדוֹן וְחַיָּיב בִּשְׁבוּעַת בִּטּוּי.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵאַחַר שֶׁמְּצָוֶה לַהֲפִיסוֹ – אֵין חַיָּיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטּוּי. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַב אֵינוֹ מְצָוֶה לַהֲפִיסוֹ? מְפַיְּיסוֹ עַל הָאֱמֶת וְאֵינוֹ מְפַיְּיסוֹ עַל הַשֶּׁקֶר.

תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: **וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** – קָרְבָּן.

מְנָן לֵיהּ בֵּית דִּין? יָלְפִין אַגָּדָה אַגָּדָה. מַה אַגָּדָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן – בֵּית דִּין, אַף כָּאן – בֵּית דִּין.

כַּהֲדָא: אֵין מְקַבְּלִין עֵדִים, אֶלָּא אִם כֵּן רָאוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בָּזֶה אַחַר זֶה. רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה בְּעֵידֵי בְכוֹרָה וּבְעֵידֵי חֲזָקָה. רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה: אַף בְּעֵידֵי סִימָנִין כֵּן.

מַה דְּפִשְׁיטָא, בְּשֶׁזֶּה אוֹמֵר: ״רָאִיתִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגַבּוֹ״. וְזֶה אוֹמֵר: ״רָאִיתִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגַפּוֹ״. אֶחָד אוֹמֵר: ״רָאִיתִי שַׁעֲרָה אַחַת בְּגַבּוֹ״. וְאֶחָד אוֹמֵר: ״רָאִיתִי שַׁעֲרָה אַחַת בִּכְרֵיסוֹ״ – וְלֹא בְּלוּם. כָּל שֶׁכֵּן, גַּבּוֹ וְגַפּוֹ!

שְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״רָאִינוּ שַׁעֲרָה אַחַת בְּגַבּוֹ״. וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים: ״רָאִינוּ שַׁעֲרָה אַחַת בְּכָרֵיסוֹ״ – רַב יוֹסֵי, וְרַב הוֹשַׁעְיָה בַּר רַב שַׁמַּי. חַד אָמַר: פָּסוּל. וְחַד אָמַר: כָּשֵׁר. מַאן דְּמַר פָּסוּל – כְּמֵעִיד עַל חֲצִי סִימָן. וּמַאן דְּמַר כָּשֵׁר – אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁמָּא נָשְׁרוּ.

אֶחָד אוֹמֵר: ״שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגַבּוֹ״. וְאֶחָד אוֹמֵר: ״שְׁתֵּי בְּכָרֵיסוֹ. רַבִּי בָּא אָמַר: דִּבְרֵי הַכֹּל – כָּשֵׁר. אָמַר רַבִּי חַגַּיי: דִּבְרֵי הַכֹּל – פָּסוּל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּמַחֲלוֹקֶת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי חַגַּיי: הָא רַבִּי יוּדָן אָמַר דִּכְוָותֵי! אָמַר לֵיהּ: וְעַל רַבֵּיהּ אֲנָא פָּלֵיג, כָּל שֶׁכֵּן עֲלוֹי.

אָמַר רַבִּי מָנָא: יָאוּת אָמַר רַבִּי חַגָּא! אִילּוּ שְׁטַר שֶׁהָתוּם בְּאַרְבָּעָה חוֹתָמוֹת, וְקָרָא עָלָיו עַרְעָר, זֶה מֵעִיד עַל שְׁנַיִם, וְזֶה מֵעִיד עַל שְׁנַיִם, שֶׁמָּא כְּלוּם הוּא? וְאֵין כָּל חֲתִימָה צְרִיכָה שְׁנֵי עֵדִים?

[דף י״ט ע״ב]

וְהָכָא, כָּל סִימָן צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים.

רַבִּי חִינְנָא שָׁמַע לָהּ מִשְּׁנֵי חֲזָקָה. אִילּוּ אֶחָד מֵעִיד: שֶׁאֲכָלָהּ שָׁנָה רִאשׁוֹנָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְאֶחָד מֵעִיד: שֶׁאֲכָלָהּ רְבִיעִית חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית, שֶׁמָּא כְּלוּם הוּא? וְאֵין כָּל חֲזָקָה וַחֲזָקָה צְרִיכָה שְׁנֵי עֵדִים? וְהָכָא, כָּל סִימָן וְסִימָן צָרִיךְ שְׁנֵי עֵדִים.

כַּהֲדָא: אֵין שׁוֹמְעִין מִן הָעֵדִים, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: שׁוֹמְעִין דִּבְרֵי רִאשׁוֹן, וְלִכְשֶׁיָּבֹא שֵׁנִי – שׁוֹמְעִין אֶת דְּבָרָיו.

רַבִּי יוֹנָתָן הֲוָה יָתִיב מַקְשֵׁי: אֵיפְשָׁר אִית הָכָא בַּר נָשׁ דְּשָׁמַע הֲלָכָה כְּרַבִּי נָתָן? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה: הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יָקִים אָמַר, יְקוּם לְעֵילּ! כֵּיוָן דִּסְלֵק, אָמַר לֵיהּ: שְׁמַעְתָּ הֲלָכָה כְּרַבִּי נָתָן? אָמַר לֵיהּ: שָׁמַעְתִּי, מוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה לְרַבִּי נָתָן. אָמַר לֵיהּ: וּלְהָדָא צוֹרְכָהּ? אָמַר לֵיהּ: וְלָא אִתְבַּוֵון רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָה, אֶלָּא מַפְקָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יָקִים לְעֵילּ, בְּגִין דְּהוּא אֱינָשָׁא רַבָּא.

רַב חִסְדָּא בָּעֵי: מַהוּ לְקַבֵּל עֵדִים שֶׁלֹּא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין? רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי שַׁבְּתַי: מְקַבְּלִין עֵדִים שֶׁלֹּא בְּפָנֵי בַּעַל דִּין, וְעָבְדִין לֵיהּ גְּזַר דִּין, אִם בָּא וְעֵירְעֵר – עָרְרוֹ קַיָּים.

אָדָם שֶׁשָּׁלְחוּ אַחֲרָיו בֵּית דִּין שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְלֹא בָּא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: מְקַבְּלִין הָעֵדוּת בְּלֹא בַּעַל דִּין, וְעָבְדִין לֵיהּ גְּזַר דִּין. כַּהֲדָא כַּהֲנָא דְּמָךְ, וּשְׁכַב יַרְתּוֹ לְרַבִּי יאשׁיָה, וְקִבֵּיל רַבִּי לְעָזָר סָהֲדוּ דְּלָא בְּאַפּוֹי, וּזְכֵי לְרַבִּי יאשׁיָה. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא דְּשָׁכַב סְפָרִים. כָּתַב רַבִּי לְעָזָר לְיָרְתוֹי: סְפָרִים שֶׁזָּכַת בָּהֶן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָם חוּצָה לָאָרֶץ.

רַבִּי נִיסִּי בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אִם כָּתַב עַל מְנַת לְהוֹצִיא – מוֹצִיא.

רַבִּי חִייָה בַּר בָּא בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לְהוֹצִיא? אָמַר לֵיהּ: לְעוּבְדָא מוֹצִיא. רַבִּי חִייָה בַּר בָּא בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לְהוֹצִיא? אָמַר לֵיהּ: לְעוּבְדָא אַתְּ שָׁאִיל לִי? אָמַר לֵיהּ: לָא, וּבְאִישׁ לְרַבִּי וְעֵירָא דְּלָא אָמַר לֵיהּ עוּבְדָא, בְּגִין מֵידַע מַהוּ אָמַר.

רַבִּי יִרְמְיָה חֲוָה לֵיהּ דִּין עִם חַד בַּר נָשׁ, וְקַבְּלוּן לְשָׁהֲדָיֵיא דְּלָא בְּאַפּוֹי דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְחַיְּיבוּן לְרַבִּי יִרְמְיָה. וַחֲוָה יָתֵיב וּמְצַטַּעֲר, אֵיפְשָׁר מְקַבְּלִין עֵדִים בְּלֹא בַּעַל דִּין!

רַבִּי הוּנָא, רַבִּי פִּינְחָס, רַבִּי חִזְקִיָּה חוֹקוֹק, לָא עָלִין בְּפִירְקָא קַהֲהוּא יוֹמָא, דָּחַק רַבִּי הוּנָא וְעָאל, וְשָׁכַח רַבִּי יִרְמְיָה מִצַּטַּעֲר, וְאָמַר אֵיפְשָׁר מְקַבְּלִין עֵדִים בְּלֹא בַּעַל דִּין אֲפִילּוּ עַמָּהֶן בְּאוֹתָהּ הָעִיר? אָמַר לֵיהּ: בֵּן! חֲמַת דַּעְתּוּן דְּרַבָּנָן.

הֲלָכָה י׳ מתני׳ גָּמְרוּ אֶת הַדָּבָר, הָיוּ מַכְנִיסִין אוֹתָן. גָּדוֹל שֶׁבַּדַּיָּינִין אוֹמֵר: ״אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב״. ״אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּיב״. וּמִנַּיִן כְּשֶׁיֵּצֵא לֹא יֹאמַר: ״אֲנִי הוּא הַמְזַכֶּה, וַחֲבֵירַי מְחַיְּיבִין, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְרַבּוּ עָלַי״? עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי יא): **הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד.**

[דף כ׳ ע״א]

גמרא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוֹפִין אֶת הַמְחַיֵּיב שֶׁיִּכְתּוֹב: ״זַכַּאי״. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: הַמְחַיֵּיב כּוֹתֵב: ״חַיָּיב״. וְהַמְזַכֶּה כּוֹתֵב: ״זַכַּאי״.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רֵישׁ לָקִישׁ! מְנַיִין כְּשֶׁיֵּצֵא לֹא יֹאמַר: אֲנִי מְזַכֶּה וַחֲבֵירַי מְחַיְּיבִין! מַה עָבַד לֵהּ רַבִּי יוֹחָנָן? דְּלָא יְהֵא מַאן דְּהוּא מֵימַר כַּמָּה בָּעֵית מְזַכֶּה לְפְלוֹנִי בְּדִינָא וְלָא שָׁבְקוּן לִי. מַאי טַעְמָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ? דְּלָא יֵיתֵי חוֹרָן וְיִסְבּוֹר דִּכְווֹתֵיהּ וְיֵימַר, אוֹף פְּלָן חֲוָה תַּמָּן, אוֹף הוּא טָעָה.

הֲלָכָה י״א מתני׳ כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵבִיא רְאָיָה – סוֹתֵר אֶת הַדִּין. אָמְרוּ לוֹ: ״כָּל רְאָיוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ, הָבֵא מִיָּד עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם״. הֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – סוֹתֵר, לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם – אֵינוֹ סוֹתֵר.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה, לֹא מָצָא בְתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, וּמָצָא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים?

אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָה: תַּמָּן – שֶׁאֵיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף דִּנִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ. בְּרַם הָכָא – אִי אֶיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ תַּרְוֵיהוֹן מְרִין: אֲפִילּוּ הָכָא – אֶיפְשָׁר לָהֶן לְהוֹסִיף.

הֲלָכָה י״ב

מתני׳ אָמְרוּ לוֹ: ״הָבֵא עֵדִים״. אָמַר: ״אֵין לִי עֵדִים״. ״הָבֵא רְאָיָה״. אָמַר: ״אֵין לִי רְאָיָה״. וּלְאַחַר זְמַן מָצָא עֵדִים וּמָצָא רְאָיָה – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה יַּעֲשֶׂה זֶה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים, וּמָצָא עֵדִים. לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאָיָה, וּמָצָא רְאָיָה.

אָמְרוּ לוֹ: ״הָבֵא עֵדִים״. אָמַר: ״אֵין לִי עֵדִים״. ״הָבֵא רְאָיָה״. וְאָמַר: ״אֵין לִי רְאָיָה״. רָאָה שֶׁהוּא מִתְחַיֵּיב, וְאָמַר:

[דף כ׳ ע״ב]

״קָרְבוּ אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהָעִידוּנִי״. אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאָיָה מִתּוֹךְ אֲפוּנְדָּתוֹ – הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ כְּלוּם.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק רְבִיעִי

א. בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לֵילֵד, הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת רֹאשׁוֹ, וְהֶחֱזִירוֹ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ - אָסוּר. חָתְכוֹ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - הִיא מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, וְהָעֻבָּר - אָסוּר. הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד. הוֹצִיא יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שֶּׁיָּצָא אָסוּר, וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. חִמֵּר בָּאֲבָרִין מַה שֶּׁאֵין בָּעֻבָּרִין, וּבָעֻבָּרִין שֶׁאֵין בָּאֲבָרִין, שֶׁהָעֻבָּר הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - אָסוּר, הוֹצִיא יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - מֻתָּר. חִמֵּר בָּאֲבָרִין, שֶׁהַמְחַתֵּךְ אֶת הָעֻבָּר בְּמֵעֵי אִמּוֹ - מֻתָּר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר. בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לֵילֵד וְהוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - מֻתָּר. שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירָהּ - אָסוּר. חֲתָכָהּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ חֲתָכוֹ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. בָּשָׂר - בְּמִגָּע נְבֵלָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַגַּע טֻרְפָה שְׁחוּטָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: מִי טָהֵר אֶת הָעֻבָּר הַזֶּה מִן הַמַּגָּע? אָמְרוּ לוֹ: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ! אָמַר לָהֶן: אִם טְהָרַתּוּ שְׁחִיטָתוֹ מִן הַמַּגָּע, לֹא תְּטַהֲרֵנוּ לַאֲכִילָה? אָמְרוּ לוֹ: טְרֵפָה טְהָרַתּוּ מִן הַמַּגָּע, וְלֹא תְּטַהֲרֵנוּ לַאֲכִילָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: לֹא! אִם טְהָרָה שְׁחִיטָה אוֹתָהּ, דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ! תִּטַהֵר אֶת הָעֻבָּר שֶׁאֵינָהּ גּוּפָהּ? אָמְרוּ לוֹ: מָצִינוּ שֶׁיָּפָה כֹּחָהּ לְהַצִּיל מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ, עַל דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, שֶׁמְּחַתֵּךְ אֶת הָעֻבָּר בְּמֵעֵי אִמּוֹ - מֻתָּר בַּאֲכִילָה. מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה.

ב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת, וְאָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" בְּיוֹם אֶחָד"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כב, כח): "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד", אֶת שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן שְׁחִיטָה, מֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: טָמֵא טָמֵאת אוֹכְלִין וּמְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין, וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְחַי אֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין.

ג. בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה וּקְרָעָהּ, וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת וּפָסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חַי, טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בְּמַתָּנוֹת. וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאת וּמָצָא בָהּ בֵּן אַרְבָּעָה חַי, אֶפְלוּ לְאַחַר שְׁלֹשָׁה, וַאֲפִלּוּ יָצָא חוּץ לַקְּלָעִים - מֻתָּר בַּאֲכִילָה. הַמְבַכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שְׁלִיָּא - יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבִמְקֻדָּשִׁין - תִּקָּבֵר, מִפְּנֵי שֶׁגְּדוֹלָה קְדֻשַּׁת שְׁלִיָּא אֵין מִפְגֶּלֶת אֶת הַזֶּבַח, לֹא לְחוּץ לִזְמָנוֹ וְלֹא לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ מִשּׁוּם פְּסוּל, וְהַמַּעֲלֶה אוֹתוֹ בַּחוּץ - פָּטוּר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בְּכָלְאַיִם וְכוּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכְּלָאִים, מִן הָרֶחֶל וּמִן הַגְּדִי - נוֹהֵגִין בּוֹ, וּמִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֲגִין בּוֹ. הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ חֻלִּין בִּפְנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט לְרִפּוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר, וּשְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

בְּנוֹ״. חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ, בִּזְמַן שֶׁאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - אָסוּר מִשּׁוּם ״אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ״. אֵין אֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - מֻתָּר מִשּׁוּם ״אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ״; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשְׁחֹט, וְאִם שָׁחַט - פָּטוּר. הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, הוּא קֹדֶם לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא לְקָחוֹ אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ פָּרָה, אֵיזֶה שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן - יִשְׁחֹט רִאשׁוֹן, וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי וְשָׁחַט - הֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר. שְׁחָטָהּ וְאֶת אִמָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דוֹרוֹת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דוֹרוֹת - חַיָּב עַל הָאַחֲרוֹנָה. שְׁחָטָהּ, וּבָא אַחֵר וְשָׁחַט אֶת בִּתָּהּ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין, וְהָאֶמְצָעִי פָּטוּר. שָׁחַט אֶת חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ - חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לָאוִין. שָׁחַט חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, סוֹמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לָאוִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם לָאו אֶחָד בִּלְבַד. שָׁחַט אֶת בִּתָּהּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמָּהּ, הַשּׁוֹחֵט אֶת הָאֵם - חַיָּב, וְאֶת הַבַּת פָּטוּר. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא חֲשֵׁכָה - מֻתָּר לִשְׁחוֹט אֶת בִּתָּהּ בַּלַּיְלָה. מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - אָסוּר לִשְׁחוֹט אֶת בִּתָּהּ, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

ב. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֶמָה לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ: ׳אִמָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט׳ וּ׳בִתָּהּ מָכַרְתִּי לִשְׁחוֹט׳. אֵלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, וְהָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בַּשֵּׁנִי בַּשַּׁבָּת, אֲבָל אִם חָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד מִכָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה יָכוֹל לִשְׁחוֹט הַיּוֹם הַזֶּה, וְזֶה יָכוֹל לִשְׁחוֹט לְמָחָר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. כְּסוּי הַדָּם נוֹהֵג בְּכֹלְאַיִם וּבְכוּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כִּלְאַיִם מִן הַגְּדִי וּמִן הָרָחֵל - נוֹהֲגִין בּוֹ. מִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֲגִין בּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁסָּפֵק, וְאִם שְׁחָטוֹ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וּמַה אִם מִילָה, שֶׁדָּאֲהּ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, כְּסוּי הַדָּם שֶׁאֵין דָּאֲהּ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, דִּין הוּא שֶׁלֹּא יְהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב! אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹפָרוֹת שֶׁבַּגְּבוּלִין יוֹכִיחוּ! שֶׁאֵין דָּאָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וּסְפֵקָן דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, הֵן יוֹכִיחוּ לְכְסוּי הַדָּם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דָּאָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא יְהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב. הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר: וּמַה לְמִילָה שֶׁאֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, שֶׁאֵין דָּאֲהּ דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב, תֹּאמַר בְּכְסוּי הַדָּם שֶׁדָּאֲהּ דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב? הוֹאִיל וְדַאי דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב, דִּין הוּא שֶׁיְּהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב! אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים, שֶׁהָיָה רַבִּי אֲחִיָּה אוֹמֵר אֵין לָהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיבוֹ רַבִּי חִיָּא.

ב. הַשּׁוֹחֵט לְרִפּוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, כֵּיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה, אִם הָיָה הַדָּם קַיָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט בִּסְפִינָה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַיַּבָּשָׁה, אִם הָיָה הַדָּם קַיָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: לֹא יִשְׁחֹט אָדָם בִּסְפִינָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן. הַשּׁוֹחֵט וְצָרִיךְ לַדָּם, לֹא יִשְׁחֹט כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹחֲטִין, אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? אוֹ נוֹחֲרוֹ אוֹ מוֹלְקוֹ. הַשּׁוֹחֵט וְהִקְדִּישׁ אֶת הַדָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻמָּה מִצְוַת כְּסוּי לְהֶקְדֵּשׁ. הַשּׁוֹחֵט וּבִלְעָתוּ הָאָרֶץ - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסָּתוּ הָרוּחַ - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט דָּם שֶׁעַל הַסַּכִּין, וְדָם שֶׁעַל הַכְּנָפַיִם - חַיָּב לְכַסּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הוֹאִיל וְנִתְכַּסָּה דָּם הַזָּבַח - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הַשּׁוֹחֵט

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ, שָׁחַט וְלֹא כִסָּהוּ, וְרָאָהוּ אַחֵר - חַיָּב לְכַסּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב. הַמְכַסֶּה אֶת הַדָּם: יְכַסֶּנּוּ בְּיָד וְאַל יְכַסֶּנּוּ בְּרֶגֶל, שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֶת הַמִּצְוָה עֲרַאי. בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין? אֵין מְכַסִּין, לֹא בְּתֶבֶן וְלֹא בְּקַשׁ, וְלֹא בִּגְבָבָא, לֹא בְּעֶצֶם, וְלֹא בִּנוֹצָה, וְלֹא בִּכְנָפֵי יוֹנָה, וְלֹא בִּנְסֹרֶת שֶׁל חֶרְשִׁין, וְלֹא בִּנְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא בַּגְּדוּרוֹת וְלֹא בַּקְּצוּצוֹת, וְלֹא בַּקֶּמַח וְלֹא בַּסֹּלֶת. וְלֹא יִתֵּן תֶּבֶן עַל גַּבֵּי הַדָּם וְיכַסֶּה. אֲבָל מְכַסֶּה בְּסִיד, בְּגִפְסִים, וּבָחָרָסִים שֶׁכְּתָשָׁם וַעֲשָׂאָן עָפָר. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא מִין עָפָר, בּוֹלֵעַ וּמַצְמִיחַ - מְכַסִּין בּוֹ. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַצְמִיחַ - אֵין מְכַסִּין בּוֹ.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בְּכָלְאַיִם וּבַכּוֹי. נוֹהֵג בִּשְׁתֵּי יְרֵכוֹת: בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמאל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין נוֹהֵג אֶלָּא בְּאַחַת; דַּעַת מַכְרַעַת שֶׁהִיא שֶׁל יָמִין. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּף יֶרֶךְ - גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בּוֹ. כָּל שֶׁאֵין בּוֹ כַּף יֶרֶךְ - אֵין גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בּוֹ. נוֹהֵג בַּשְּׁלִיל וְחֶלְבּוֹ אָסוּר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין נוֹהֵג בַּשְּׁלִיל וְחֶלְבּוֹ מֻתָּר; דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל הַחֵלֶב. הַשּׁוֹלֵחַ יֶרֶךְ מֻחְתֶּכֶת לַחֲבֵרוֹ - צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה. שְׁלֵמָה - אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה. הַלּוֹקַחַ יֶרֶךְ מֻחְתֶּכֶת מִן הַטַּבָּח - אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה. שְׁלֵמָה - צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה. הַמּוֹכֵר יֶרֶךְ מֻחְתֶּכֶת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְכְּרֶנָּה לוֹ בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁחוֹזֵר וְלוֹקְחָהּ הֵימֶנּוּ. וּמִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים אָמְרוּ אֵין מוֹכְרִין בָּשָׂר שֶׁל נְבֵלָה וְשֶׁל טְרֵפוֹת לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שֶׁחוֹזֵר וּמַאֲכִילָן לְיִשְׂרָאֵל. דָּבָר אַחֵר: שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הָאָדָם בְּטָעוּת. וּמִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים אָמְרוּ לֹא יֹאמַר אָדָם יִשְׂרָאֵל לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: ׳קַח לִי בָּשָׂר מִשּׁוּם נְבֵלוֹת וּמִשּׁוּם טְרֵפוֹת׳. דָּבָר אַחֵר: מִשּׁוּם אוֹנְסִין.

הַשָּׁלֵם

ב. גִּיד הַנָּשֶׁה מְחַטֵּט אַחֲרָיו כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְנוֹטֵל הַשָּׁמֵן שֶׁלּוֹ - הָרֵי זֶה מֻתָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹטְלוֹ מִן הַשּׁוּק שֶׁל יֶרֶךְ. שְׁנֵי גִּידִים הֵן: הַחִיצוֹן סָמוּךְ לַבָּשָׂר - אָסוּר, וְחַיְבִין עָלָיו. הַפְּנִימִי סָמוּךְ לָעֶצֶם - אָסוּר, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו. הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה כַּזַּיִת - הָרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר, עַד שֶׁיֹּאכַל מִשְּׁנֵיהֶם. אָכְלוֹ וְאֵין בּוֹ כַּזַּיִת - הָרֵי זֶה חַיָּב. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ כַּזַּיִת. אָכַל שְׁנֵי גִּידִים מִשְּׁתֵּי יְרֵכוֹת, מִשְּׁתֵּי בְּהֵמוֹת - סוֹפֵג שְׁמוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים.

ג. יֶרֶךְ שֶׁבִּשְּׁלָהּ בְּגִיד הַנָּשֶׁה שְׁלָהּ, אִם בִּשְּׁלָהּ בִּנוּתָן טַעַם - הָרֵי זוֹ אֲסוּרָה. כֵּיצַד מְשַׁעֲרִין אֹתָהּ? כְּבָשָׂר בַּלֶּפֶת. נִתְבַּשְּׁלָה עִם הַגִּידִים - הָרֵי זֶה בִּנוּתָן טַעַם. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵין בַּגִּיד בִּנוּתָן טַעַם. חֲתִיכָה אֲסוּרָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּחֲתִיכוֹת, אֲפִלּוּ הֵן אֶלֶף - כֻּלָּן אֲסוּרוֹת. הָרֹטֶב - בִּנוּתָן טַעַם. נִמּוֹחָה - הָרֵי זֶה בִּנוּתָן טַעַם.

ד. נוֹהֵג בַּטָּהוֹרָה וְאֵין נוֹהֵג בַּטְּמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף בַּטְּמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּרִין קֹדֶם לְמַתַּן תּוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אֵינוֹ אוֹמֵר "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יַעֲקֹב רֹאובֵן וְשִׁמְעוֹן אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה", אֶלָּא "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - אֵלּוּ שֶׁעוֹמְדִין לִפְנֵי הַר סִינַי. אֶלָּא לָמָּה כָּתַבוֹ שָׁם? לְהוֹדִיעַ בַּמֶּה נֶאֱסַר אֲבָר מִן הַחַי! נוֹהֵג בִּבְהֵמָה טְמֵאָה כַּטְּהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּרוֹ נוֹהֵג בִּבְנֵי נֹחַ כְּיִשְׂרָאֵל, וְחַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, וּמִשּׁוּם בְּהֵמָה טְמֵאָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כג): "לֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר", אֶת שֶׁאֲסוּרוֹ מִשּׁוּם "בַּל תֹּאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר" - חַיָּבִין עָלָיו, יָצְאת בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁכְּלָהּ אֲסוּרָה. הָאוֹכֵל אֵבֶר מִן הַחַי עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה׳, חֵלֶב מִן הַחַי חַיָּבִין עָלָיו. חֵלֶב מִן הַחַי חַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי לָאוִין - מִשּׁוּם חֵלֶב וּמִשּׁוּם חַי. דָּם מִן הַחַי - חַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי לָאוִין. מִשּׁוּם דָּם וּמִשּׁוּם חַי, אֵבֶר מִן

תּוֹסֶפְתָּא

חַי חַיָּב מִשּׁוּם נְבֵלָה. דָּם מִן הַמְקֻדָּשִׁין חַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי לָאוִין, מִשּׁוּם דָּם וּמִשּׁוּם מְקֻדָּשִׁין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם לָאו אֶחָד בִּלְבַד. אֵלֶּיהָ מִן הַמְקֻדָּשִׁין חַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי לָאוִין, מִשּׁוּם אֵלֶּיהָ וּמִשּׁוּם מְקֻדָּשִׁין. חֵלֶב מִן הַמְקֻדָּשִׁין חַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי לָאוִין, מִשּׁוּם חֵלֶב וּמִשּׁוּם מְקֻדָּשִׁין. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב שְׁלִשָּׁה, מִשּׁוּם חֵלֶב, וּמִשּׁוּם מְקֻדָּשִׁין, וּמִשּׁוּם חֵלֶב שֶׁל מְקֻדָּשִׁין.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. בָּשָׂר בְּחֵלֶב נוֹהֵג בְּאֶרֶץ וּבְחוּץ לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בַּחֻלִּין וּבַמְקֻדָּשִׁים. הַנּוֹדֵר מִן הַבָּשָׂר - אָסוּר בְּכָל מִין בָּשָׂר, וּמֻתָּר בִּבְשַׂר דָּגִים וַחֲגָבִים. הָעוֹף לֹא עוֹלֶה וְלֹא נֶאֱכַל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: זֶה מְקוּבְּלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עוֹלֶה וְאֵין נֶאֱכָל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֹא עוֹלֶה וְלֹא נֶאֱכָל. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: הָעוֹף עוֹלֶה עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן. אַפִּיקוֹלוֹס אוֹמֵר: אֵין נֶאֱכָל. אֲחֵרִים אוֹמְרִים מִשְּׁמוֹ: אַף נֶאֱכָל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֻׁלְחָן שֶׁהוּא שֶׁל מַאֲכָל, אֲבָל בְּשֻׁלְחָן שֶׁאֵינוֹ שֶׁל מַאֲכָל - נוֹתֵן אָדָם חֲתִיכָה בְּצַד זֶה וּגְבִינָה בְּצַד זֶה. נוֹתֵן בְּקֻפּוּף וּבְמָחוּק, וּמַפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו, הֲרֵי לֹא אִסְרוּ אֶלָּא בְּשֻׁלְחָן שֶׁהוּא שֶׁל מַאֲכָל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף שֻׁלְחָן שֶׁל מַאֲכָל. שְׁנַיִם שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּנְדָּק, זֶה בָּא מִן הַצָּפוֹן וְזֶה בָּא מִן הַדָּרוֹם, זֶה אוֹכֵל בַּחֲתִיכָתוֹ, וְזֶה אוֹכֵל בִּגְבִינָתוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין, הֲרֵי לֹא אִסְרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁכָּלוּ תְּפִיסָה אַחַת.

ב. טִפַּת חָלָב שֶׁנָּפְלָה עַל הַחֲתִיכָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּנוֹתֵן טַעַם בְּאוֹתָהּ חֲתִיכָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּאוֹתוֹ הַקְּדָרָה. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִעֵר וְלֹא כִסָּה, וְדִבְרֵי חֲכָמִים בִּזְמַן שֶׁנִּעֵר וְכִסָּה. חֵם לְתוֹךְ חֵם וְצוֹנֵן לְתוֹךְ חֵם - אָסוּר. חֵם לְתוֹךְ צוֹנֵן - מַדִּיחוֹ וְאוֹכְלוֹ. כָּחָל שֶׁל מְנִיקָה - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת חֶלְבּוֹ. לֹא קָרָעוֹ - אֵין עוֹבֵר עָלָיו. הַלֵּב - קוֹרֵעַ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. אִם בִּשְּׁלוֹ - קוֹרְעוֹ לְאַחַר בִּשּׁוּלוֹ.

ג. כָּחָל שֶׁבִּשְּׁלוֹ בְּחֶלְבּוֹ - מֻתָּר. קֵבָה שֶׁבִּשְּׁלָהּ - חַיָּב. הַמְבַשֵּׁל בָּשָׂר בֶּחָלָב - הֲרֵי זֶה חַיָּב. כַּמָּה יְבַשְּׁלָהּ וְיִהְיֶה חַיָּב? כַּחֲצִי זַיִת בָּשָׂר וְכַחֲצִי זַיִת חָלָב, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ זֶה בְּכָזַיִת. כְּשֵׁם שֶׁחַיָּב עַל בִּשּׁוּלוֹ - כָּךְ חַיָּב עַל אֲכִילָתוֹ. כַּמָּה יֹאכַל וְיִהְיֶה חַיָּב? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נֶאֱכָל מִשּׁוּם בִּשּׁוּל. הַמְבַשֵּׁל בְּמֵי חָלָב - פָּטוּר. בַּחֲלֵב זָכָר - פָּטוּר. דָּם שֶׁבִּשֵּׁל בֶּחָלָב - פָּטוּר. הָעֲצָמוֹת, וְהַגִּידִים, וְהַקְּרָנַיִם, וְהַטְּלָפַיִם, שֶׁבִּשְּׁלָן בֶּחָלָב - פָּטוּר. הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא שֶׁבִּשְּׁלָן בֶּחָלָב - חַיָּב עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא. בָּשָׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - אָסוּר בִּרְפוּאָה וּבַהֲנָאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה. בָּשָׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּחֶלֶב חַיָּה טְמֵאָה. בְּשַׂר חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין בַּחֲלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה. רַבִּי עֲקִיבָא פּוֹטֵר עַל בִּשּׁוּלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "גְּדִי גְּדִי" שָׁלֹשׁ פְּעָמִים.

ד. קֵבָה שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁל נְבֵלָה - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. חָזְרוּ לוֹמַר: מַעֲמִידִין בְּקֵיבַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּבְקֵיבַת נְבֵלָה וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּשֵׁרָה שֶׁיְּנָקָה מִן הַטְּרֵפָה - קֵיבָתָהּ אֲסוּרָה. וּטְרֵפָה שֶׁיְּנָקָה מִן הַכְּשֵׁרָה - קֵיבָתָהּ מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁכְּנוּס בְּמֵעֶיהָ חָלָב.

ה. חֹמֶר בְּחֵלֶב מִבָּשָׂר, וּבָשָׂר מִבַּחֵלֶב, שֶׁהַחֵלֶב נוֹהֵג בַּחַי, וְקָרֵב עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים, וּמוֹעֲלִין בּוֹ, וְחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּבָּשָׂר. חֹמֶר בַּבָּשָׂר, שֶׁהַבָּשָׂר מַתִּיר מַכְשִׁיר וּמְפַגֵּל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּחֵלֶב.

ו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָאֶלֶל שֶׁכְּנָסוֹ וְיֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת - הֲרֵי זֶה חַיָּב. עוֹר פַּרְסוֹת בְּהֵמָה דַּקָּה - הֲרֵי הוּא כִּבְשָׂרָהּ. וְכֵלָן שֶׁעִבְּדוּ, אוֹ שֶׁהֶלֵּךְ בָּהֶן כְּדֵי עֲבוֹדָה - טְהוֹרִין מִשּׁוּם עוֹר, וּטְמֵאִין מִשּׁוּם בָּשָׂר, חוּץ מֵעוֹר הָאָדָם מִפְּנֵי שֶׁמִּטַּמְּאתוֹ לְעוֹלָם, מִכָּאן אָמְרוּ: לְגִיּוֹן עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - הַמְּאַהִיל עָלָיו טָמֵא. אֵין לְךָ לְגִיּוֹן שֶׁאֵין בּוֹ קְרָקַפְּלִין. וְכֵלָן

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁנִּמְלְחוּ - חֲרֵי אֵלּוּ כַּעֲבוּדִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלְּטָאָה אֵין לָהּ עוֹר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת: הַצָּדָן, וְהוֹרְגָן, וְהַחוֹבֵל בָּהֶן, וְהָעוֹשֶׂה בָּהֶן חֲבוּרָה - חֲרֵי זֶה חַיָּב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין עוֹר אֶלָּא מַה שֶּׁמְּנוּ חֲכָמִים. הַמַּפְשִׁיט בִּבְהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְטֻמְאָה, וּבַדָּקָה וּבַגַּסָּה - לְשֶׁטַח כְּדֵי אֲחִיזָה. וְכַמָּה הוּא כְּדֵי אֲחִיזָה? מְלֹא טֶפַח כָּפוּל. הַמַּפְשִׁיט כְּשֵׁעוּר הַזֶּה, הַנּוֹגֵעַ בַּמַּפְשֵׁט - טָהוֹר. בָּעוֹר שֶׁל צַוָּאר - טָמֵא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: הַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר שֶׁל צַוָּאר - טָהוֹר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא נוֹתְקוֹ. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַמַּפְשִׁיט בִּשְׁרָצִים - כָּלוּ חִבּוּר אֶחָד הוּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּזַּיִת בָּשָׂר, הַנּוֹגֵעַ בָּעוֹר שֶׁכְּנֶגֶד הַבָּשָׂר, מְאַחֲרִיו - טָמֵא. בֵּיצַת הַשֶּׁרֶץ: מְרֻקֶּמֶת - טְהוֹרָה. וְכַמָּה הִיא רִיקּוּמָהּ? כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה שֶׁרֶץ מִתּוֹכָהּ. נִקְּבָה כָּל שֶׁהוּא - טְמֵאָה. וְכַמָּה יְהֵא הַנֶּקֶב? מְלֹא שְׂעָרָה. הָאֵבֶר וְהַבָּשָׂר הַמְּדַלְדְּלִין, בַּבְּהֵמָה - מְטַמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין מְטַמְּאִין טֻמְאַת אוֹכָלִין.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הַזְּרוֹעַ וְהַלְּחָיַיִם וְהַקֵּבָה, נוֹהֲגִין בַּכְּלָאִים וּבַכּוֹי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכְּלָאִים מִן הָרֶחֶל וּמִן הַגְּדִי - נוֹהֲגִין בּוֹ. מִן הַכּוֹי - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. הַשּׁוֹחֵט לְרִפּוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלַאֲכִילַת כְּלָבִים - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר, וּשְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. כֹּהֵן וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמָּכְרוּ בְּהֶמְתָּן לְיִשְׂרָאֵל לִשְׁחוֹט - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. נִשְׁחֲטָה בִּרְשׁוּתָן וְאַחַר כָּךְ מָכְרוּהָ לוֹ - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר בְּהֶמְתּוֹ לַכֹּהֵן לִשְׁחוֹט - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. נִשְׁחֲטָה בִּרְשׁוּתוֹ וְאַחַר כָּךְ מְכָרָהּ לוֹ - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת.

ב. כֹּהֵן - פָּטוּר. וְהַמִּשְׁתַּתֵּף עִם הַכֹּהֵן - פָּטוּר. עוֹבֵד כּוֹכָבִים - פָּטוּר. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים - פָּטוּר. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם הַכֹּהֵן צָרִיךְ לְרַשֵּׁם, עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לְרַשֵּׁם. וּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין - אֵין צָרִיךְ לְרַשֵּׁם. אָמַר לוֹ כֹּהֵן: כֻּלָּהּ שֶׁלְּךָ וְהַיָּד שֶׁלִּי, אֲפִלּוּ אֶחָד מִמֵּאָה בַּיָּד - פָּטוּר מִן הַזְּרוֹעַ. כֻּלָּהּ שֶׁלְּךָ וְהָרֹאשׁ שֶׁלִּי, אֲפִלּוּ אֶחָד מִמֵּאָה - פָּטוּר מִן הַלְּחָיַי. כֻּלָּהּ שֶׁלְּךָ וּבְנֵי מֵעַיִם שֶׁלִּי, אֲפִלּוּ אֶחָד מִמֵּאָה מִבְּנֵי מֵעַיִם - פָּטוּר מִן הַקֵּבָה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַפְשִׁיט אֶת הָרֹאשׁ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַפְשִׁיט אֶת הַלְּחָיַי. לִמְלוֹג אֶת הָעֲגָלִים - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְלוֹג אֶת הַזְּרוֹעַ. וְאִם יֵשׁ כֹּהֵן - נוֹתְנָן לַכֹּהֵן. וְאִם לָאו - מַעֲלֶה אוֹתָן דָּמִים. מָכַר לוֹ יַד כְּמוֹת שֶׁהִיא, וְרֹאשׁ כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּבְנֵי מֵעַיִם כְּמוֹת שֶׁהֵן - נוֹתְנָן לַכֹּהֵן וְאֵין מְנַכֶּה לוֹ מִן הַטֶּבַח אֶת הַדָּמִים. לָקַח הֵימֶנּוּ בְּמִשְׁקָל - נוֹתְנָן לַכֹּהֵן וּמְנַכֶּה מִן הַטֶּבַח אֶת הַדָּמִים. מַתָּנוֹת אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם קְדֻשָּׁה, אֲפִלּוּ מוֹכְרָן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אֲפִלּוּ נוֹתְנָן לִפְנֵי כֵּלְבּוֹ - אֵין בָּהֶן אֶלָּא מִצְוַת כְּהֻנָּה בִּלְבַד. הַמְשַׁלֵּחַ בָּשָׂר לַחֲבֵרוֹ, וְהָיוּ בּוֹ מַתָּנוֹת, אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה הֵן.

ג. אֵי זֶה הוּא הַזְּרוֹעַ? נוֹטְלוֹ מִבֵּית הַפֶּרֶק, וְכָל הַפֶּרֶק עִמּוֹ, בְּזְרוֹעַ שֶׁל מְקֻדָּשִׁין, בִּזְרוֹעַ שֶׁל גְּבוּלִין. אֵיזֶה הוּא לֶחִי? נוֹטְלוֹ מִבֵּית הַשְּׁחִיטָה וְכָל בֵּית הַשְּׁחִיטָה עִמּוֹ. קֵבָה כְּמַשְׁמָעוֹ, חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה - נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נָהֲגוּ כֹּהֲנִים עַיִן יָפָה, שֶׁיְּהוּ נוֹתְנִין אוֹתוֹ לַבְּעָלִים. זְרוֹעַ - זֶה זְרוֹעַ שֶׁל יָמִין! אַתָּה אוֹמֵר זֶה זְרוֹעַ שֶׁל יָמִין׳ אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שְׂמֹאל? הֲרֵי אַתָּה דָּן: הוֹאִיל וְשׁוֹק מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וּזְרוֹעַ מַתָּנָה לַכֹּהֵן, מָה שׁוֹק אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִּימִין, אַף זְרוֹעַ לֹא יִנָּהֵג אֶלָּא בִּימִין. שׁוֹק - מֵאַרְכּוּבָה וּלְמַטָּה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מֵאַרְכּוּבָה וּלְמַעְלָה. אֵיזֶה הוּא חָזֶה? כָּל שֶׁרוֹאֶה אֶת הָאָרֶץ, מִלְּמַעְלָה - וְעַד שֶׁמַּגִּיעַ לַצַּוָּאר. מִלְּמַטָּה - עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַכֶּרֶס. חוֹתְכוֹ וְנוֹטְלוֹ מִבֵּין שְׁתֵּי דְּפָנוֹת מִכָּן וּמִכָּן. וְאֵיזֶהוּ אֲלִיָּה? חוֹתֵךְ וְיוֹרֵד עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעָצֶה. נִכְנָס לִפְנִים מִן הָעָצֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, חוֹתֵךְ

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

וְנוֹטֵל אֶת כֻּלָּה. וְאֵלּוּ הֵן אֲמוּרִין: שְׁתֵּי כְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֲלִיָּה. וְאֵלּוּ הֵן הַחֲלָבִים: הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב - זֶה הוּא חֵלֶב הַחוֹפֶה אֶת הַכֶּרֶס. "וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב" (ויקרא ג, ג) - זֶה חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין; דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה. וַחֲכָמִים לֹא הוֹדוּ לוֹ. שֶׁעַל הַכְּסָלִים, שֶׁבֵּין פְּקוּקֵרוֹת - שֶׁהוּא מְחַטֵּט אַחֲרָיו כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא וְנוֹטֵל; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה תּוֹתֵב קְרוּם נְקֻלָּף. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קְרוּם וְנִקְלָף - אָסוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קְרוּם שֶׁעַל הַכֶּלְיָא - אָסוּר, וְחַיָּבִים עָלָיו. גִּידִים שֶׁבַּכְּלָיוֹת וּבַמְּקֻדָּשִׁין - אֲסוּרִין, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק עֲשִׂירִי

י. רֹאשׁ הַגִּדְ נוֹהֵג בַּטְּרֵפָה, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בַּמֵּתָה, וְנוֹהֵג בַּכְּלָאִים וּבַכּוּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּכִלְאַיִם - מִן הָרֹחַל וּמִן הַגְּדִי נוֹהֵג בּוֹ. מִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֵג בּוֹ. כֹּהֵן וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנָּתְנוּ בְּהֶמְתָּן לְיִשְׂרָאֵל - פָּטוּר מֵרֹאשׁ הַגִּדְ. זֶה חֹמֶר בְּלָחַיִם וּבַקֵּבָה מֵרֹאשׁ הַגִּדְ. כָּל הַקָּדְשִׁים שֶׁקָּדַם מוּמָן קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁן, וְנִפְדּוּ - חַיָּבִין בְּרֹאשִׁית הַגִּדְ. אֲבָל אִם קָדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן אוֹ מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן, לְאַחַר מִכָּאן נוֹלָד לָהֶן מוּם וְנִפְדּוּ - פְּטוּרִין מֵרֹאשׁ הַגִּדְ. הַגּוֹזֵז עִזִּיו - פָּטוּר מֵרֹאשׁ הַגִּדְ. הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת - חַיָּב בְּרֹאשׁ הַגִּדְ. הַלּוֹקֵחַ מֵהַבַּעַל הַבַּיִת - חַיָּבִין. רַבִּי עֲקִיבָא פּוֹטֵר. רַבִּי אֶלְעָאי אוֹמֵר: אֵין רֹאשׁ אֶלָּא שֵׁשׁ אַחֲרֵיהּ אַחֲרִית. "גְּצֹאנְךָ" - אַרְבַּע. "תִּתֵּן לוֹ" - חָמֵשׁ. חָמֵשׁ רְחָלוֹת גּוֹזְזוֹת מָנֶה, מָנֶה וּפְרָס שֶׁהֵן שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה סְלָעִים - חַיָּבוֹת בְּרֹאשִׁית הַגִּדְ; דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חָמֵשׁ רְחָלוֹת גּוֹזְזוֹת כָּל שֶׁהֵן. כַּמָּה נוֹתֵן לוֹ? מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים בִּיהוּדָה שֶׁהֵן עֶשְׂרָה סְלָעִים בַּגָּלִיל. מִלְבָּן וְלֹא צוֹאִי, וְלֹא שֶׁיִּלַבְּנֻנּוּ וְיִתְּנֻנּוּ לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן לְצֶמֶר צוֹאִי,

הַשָּׁלֵם

כְּדֵי שֶׁיִּלַבְּנֻנּוּ, וְיַעֲמֹד בְּיָדוֹ מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה סְלָעִים בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשְׂרָה סְלָעִים בַּגָּלִיל, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּתֵּן לוֹ" - שֶׁיְּהֵא בּוֹ כְּדֵי מַתָּנָה. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי צֹאן, גּוֹזֵז וּמַנִּיחַ, גּוֹזֵז וּמַנִּיחַ, אַף עַל פִּי שֶׁעָתִיד לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן - אֵין מְצָטָרְפוֹת. הָיוּ לוֹ חָמֵשׁ גּוֹזֵז וּמַנִּיחַ, אֲפִלּוּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים - הֲרֵי אֵלּוּ מְצָטָרְפוֹת. צֶבָעָן טָוָאן וּמְכָרָן - אֵין מְצָטָרְפוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: צֶבָעָן - הֲרֵי אֵלּוּ מְצָטָרְפוֹת. הַמַּפְרִישׁ גִּז צֹאנוֹ וְאָבַד - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּת. רֹאשִׁית הַגִּז - מְצָוָתָהּ בַּתְּחִלָּה. אִם נָתַן, בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בָּאֶמְצַע וּבֵין בַּסּוֹף - יָצָא. כַּמָּה שְׁעוּרָהּ? אֶחָד מִשִּׁשִּׁים כַּתְּרוּמָה. הַלּוֹקֵחַ גִּז צֹאנוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְלֹא הִפְרִישׁ הֵימֶנּוּ רֹאשִׁית הַגִּז - הַלּוֹקֵחַ פָּטוּר. חֹמֶר בַּזָּרוֹעַ וּבַלְּחָיַיִם וּבַקֵּבָה מִבְּרֹאשִׁית הַגִּז. אֲוִזִּין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנִין הַרְדְּסִיּוֹת שֶׁמָּרְדוּ, אוֹ שֶׁקִּנְּנוּ בַּפַּרְדֵּס - חַיָּבִין בְּשִׁלּוּחַ.

ב. זָכָר - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. קוֹרֵא זָכָר; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. עוֹף טָמֵא - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. עוֹף טָהוֹר רוֹבֵץ עַל בֵּיצֵי עוֹף שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֵּינֵיהֶן - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת עַל גַּבֵּיהֶן - חַיָּב לְשַׁלַּח. הָיְתָה מְעוֹפֶפֶת, בִּזְמַן שֶׁכְּנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בָּהֶן - חַיָּב לְשַׁלַּח. אֵין כְּנָפֶיהָ נוֹגְעוֹת בָּהֶן - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. אִם אֶפְרוֹחִים - הַטָּרָפָה פְּטוּרָה מִלְּשַׁלַּח. בֵּיצִים - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. אֶפְרוֹחִים שֶׁפָּרְחוּ וְאֵין צְרִיכִין לְאִמָּן - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. נָטַל אֶת הָאֵם וְלֹא הִסְפִּיק לִטּוֹל אֶת הַבָּנִים עַד שֶׁמֵּתוּ, אוֹ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ טְרֵפָה - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. נָטַל אֶת הָאֵם וְאַחַר כָּךְ נָטַל אֶת הַבָּנִים - חַיָּב לְשַׁלַּח. נָטַל אֶת הַבָּנִים וְאַחַר כָּךְ נָטַל אֶת הָאֵם - פָּטוּר מִלְּשַׁלַּח. אֶחָד נוֹטֵל אֶת הָאֵם וְאֶחָד נוֹטֵל אֶת הַבָּנִים - הַנּוֹטֵל אֶת הָאֵם חַיָּב. הַמּוֹצִיא קֵן בְּבוֹרוֹת בְּשִׁיחִין וּבְמְעָרוֹת - מֻתָּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל וְחַיָּבוֹת בְּשִׁלּוּחַ. וְאִם מְקֻשָּׁרוֹת - אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם גָּזֵל וּפְטוּרוֹת מִן הַשִּׁלּוּחַ. יוֹנֵי שׁוֹבָךְ

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

וְיוֹנֵי עֲלָיָה - חַיָּבוֹת בִּשְׁלוּחַ, וַאֲסוּרוֹת מִשּׁוּם גְּזֵל מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

ג. הַמּוֹצֵא קֵן - לֹא יְטַהֵר בָּהּ אֶת הַמְּצָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַח". הַנּוֹטֵל אֵם מֵעַל הַבָּנִים; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לוֹקֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּחַ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְשַׁלֵּחַ וְאֵינוֹ לוֹקֶה. זֶה הַכְּלָל, כָּל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה - אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ. לֹא יִטּוֹל אָדָם אֵם מֵעַל הַבָּנִים, וַאֲפִלּוּ לְטַהֵר בָּהּ אֶת הַמְּצָרָע, מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱבָדָה בָּהּ עֲבֵרָה; רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֵין לְךָ מִצְוָה בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין מַתַּן שְׂכָרָהּ בְּצִדָּהּ, וּתְחִיַּת הַמֵּתִים כְּתוּבָה בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כב, ז): "שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם" וְגוֹ'.
עָלָה זֶה לְרֹאשׁ הָאִילָן וְנָפַל וָמֵת, אוֹ לְרֹאשׁ הַבִּנְיָן וְנָפַל וּמֵת, הֵיכָן טוּבוֹ שֶׁל זֶה? אֱמוֹר מֵעַתָּה: "לְמַעַן יִיטַב לָךְ" - בְּעוֹלָם הַטּוֹב!
"וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים" - בְּעוֹלָם אָרוֹךְ!

1 NOV	**ראשון** Sunday	**כא** 21	**בבלי:** בכורות מד **ירושלמי:** סנהדרין יג **תוספתא:** חלין ד **נ״ך:** מלכים־ב יד **רמב״ם:** אסורי ביאה יג	Standard Time עלות השחר 5:14 — נץ החמה 6:27 סו״ז קר״ש - בגא 8:26 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:02 סו״ז תפלה - בגא 9:30 — סו״ז תפלה - גר״א 9:54 שקיעה 4:52 — צה״כ לשיטת ר״ת 6:05
2 NOV	**שני** Monday	**כב** 22	**בבלי:** בכורות מה **ירושלמי:** סנהדרין יד **תוספתא:** חלין ה **נ״ך:** מלכים־ב טו **רמב״ם:** אסורי ביאה יד	עלות השחר 5:15 — נץ החמה 6:28 סו״ז קר״ש - בגא 8:27 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:03 סו״ז תפלה - בגא 9:31 — סו״ז תפלה - גר״א 9:55 שקיעה 4:50 — צה״כ לשיטת ר״ת 6:03
3 NOV	**שלישי** Tuesday	**כג** 23	**בבלי:** בכורות מו **ירושלמי:** סנהדרין טו **תוספתא:** חלין ו **נ״ך:** מלכים־ב טז **רמב״ם:** אסורי ביאה טו	עלות השחר 5:16 — נץ החמה 6:29 סו״ז קר״ש - בגא 8:27 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:03 סו״ז תפלה - בגא 9:31 — סו״ז תפלה - גר״א 9:55 שקיעה 4:49 — צה״כ לשיטת ר״ת 6:02
4 NOV	**רביעי** Wednesday	**כד** 24	**בבלי:** בכורות מז **ירושלמי:** סנהדרין טז **תוספתא:** חלין ז **נ״ך:** מלכים־ב יז **רמב״ם:** אסורי ביאה טז	עלות השחר 5:18 — נץ החמה 6:30 סו״ז קר״ש - בגא 8:28 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:04 סו״ז תפלה - בגא 9:32 — סו״ז תפלה - גר״א 9:56 שקיעה 4:48 — צה״כ לשיטת ר״ת 6:01
5 NOV	**חמישי** Thursday	**כה** 25	**בבלי:** בכורות מח **ירושלמי:** סנהדרין יז **תוספתא:** חלין ח **נ״ך:** מלכים־ב יח **רמב״ם:** אסורי ביאה יז	עלות השחר 5:19 — נץ החמה 6:31 סו״ז קר״ש - בגא 8:29 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:05 סו״ז תפלה - בגא 9:32 — סו״ז תפלה - גר״א 9:56 שקיעה 4:47 — צה״כ לשיטת ר״ת 6:00
6 NOV	**ששי** Friday	**כו** 26	**בבלי:** בכורות מט **ירושלמי:** סנהדרין יח **תוספתא:** חלין ט **נ״ך:** מלכים־ב יט **רמב״ם:** אסורי ביאה יח	עלות השחר 5:20 — נץ החמה 6:33 סו״ז קר״ש - בגא 8:29 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:05 סו״ז תפלה - בגא 9:32 — סו״ז תפלה - גר״א 9:56 שקיעה 4:46 — צה״כ לשיטת ר״ת 5:59 הדלקת הנרות **4:28** Candle Lighting
7 NOV	והמלך דוד זקן **שב״ק** Shabbos	**כז** 27	**בבלי:** בכורות נ **ירושלמי:** סנהדרין יט **תוספתא:** חלין י **נ״ך:** מלכים־ב כ **רמב״ם:** אסורי ביאה יט	**חיי שרה** עלות השחר 5:21 — נץ החמה 6:34 סו״ז קר״ש - בגא 8:30 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:06 סו״ז תפלה - בגא 9:33 — סו״ז תפלה - גר״א 9:57 שקיעה 4:45 — צה״כ לשיטת ר״ת 5:58 זמן מוצש״ק **5:58** Shabbos Ends

מברכים חודש כסלו המולד: מאנטאג ביינאכט 27 מינוט און 3 חלקים נאך 10. **ראש חודש:** שלישי ולמחרתו ביום הרביעי

מָען זֶען דָערקֶענען וָואס דָער מֶענְטְש איז, וָוען מָען קוּקְט צוּ וָועמָען דָער מֶענְטְש איז מְקוּרָב.

(סֵפֶר הַמִדּוֹת אוֹת צַדִּיק סִימָן צ״ח)